תלמוד בבלי · ראשונים · פירוש הרא״ש · סדר נשים

פירוש הרא"ש על נדרים

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש הרא"ש על נדרים

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-הראש-על-נדרים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 7
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 10
דף ה: 11
דף ו. 12
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ז: 15
דף ח. 16
דף ח: 17
דף ט. 18
דף ט: 19
דף י. 20
דף י: 21
דף יא. 22
דף יא: 22
דף יב. 23
דף יב: 24
דף יג. 25
דף יג: 26
דף יד. 26
דף יד: 27
דף טו. 27
דף טו: 28
דף טז. 29
דף טז: 30
דף יז. 30
דף יז: 31
דף יח. 32
דף יח: 32
דף יט. 33
דף יט: 33
דף כ. 35
דף כ: 35
דף כא. 36
דף כא: 37
דף כב. 38
דף כב: 39
דף כג. 39
דף כג: 40
דף כד. 41
דף כד: 42
דף כה. 42
דף כה: 43
דף כו. 44
דף כו: 45
דף כז. 46
דף כז: 47
דף כח. 48
דף כח: 49
דף כט. 49
דף כט: 50
דף ל. 50
דף ל: 51
דף לא. 52
דף לא: 53
דף לב. 53
דף לב: 54

דף לג. 54
דף לג: 55
דף לד. 56
דף לד: 57
דף לה. 58
דף לה: 59
דף לו. 60
דף לו: 61
דף לז. 62
דף לז: 63
דף לח. 64
דף לח: 64
דף לט. 65
דף לט: 66
דף מ. 66
דף מ: 67
דף מא. 67
דף מא: 68
דף מב. 69
דף מב: 69
דף מג. 70
דף מג: 71
דף מד. 72
דף מד: 74
דף מה. 75
דף מה: 77
דף מו. 77
דף מו: 78
דף מז. 78
דף מז: 79
דף מח. 80
דף מח: 80
דף מט. 81
דף מט: 82
דף נ. 83
דף נ: 83
דף נא. 84
דף נא: 84
דף נב. 85
דף נב: 85
דף נג. 87
דף נג: 87
דף נד. 88
דף נד: 88
דף נה. 89
דף נה: 90
דף נו. 90
דף נו: 91
דף נז. 92
דף נז: 93
דף נח. 94
דף נח: 95
דף נט. 96
דף נט: 98
דף ס. 98
דף ס: 100
דף סא. 100
דף סא: 101
דף סב. 103
דף סב: 103
דף סג. 104
דף סג: 105
דף סד. 105
דף סד: 106

דף סה. 107
דף סה: 108
דף סו. 109
דף סו: 110
דף סז. 111
דף סז: 111
דף סח. 112
דף סח: 113
דף סט. 114
דף סט: 115
דף ע. 116
דף ע: 117
דף עא. 118
דף עא: 119
דף עב. 120
דף עב: 120
דף עג. 122
דף עג: 123
דף עד. 123
דף עד: 124
דף עה. 125
דף עה: 125
דף עו. 126
דף עו: 127
דף עז. 128
דף עז: 130
דף עח. 131
דף עח: 131
דף עט. 132
דף עט: 133
דף פ. 134
דף פ: 135
דף פא. 135
דף פא: 136
דף פב. 137
דף פב: 138
דף פג. 139
דף פג: 140
דף פד. 140
דף פד: 141
דף פה. 142
דף פה: 143
דף פו. 143
דף פו: 144
דף פז. 145
דף פז: 146
דף פח. 146
דף פח: 147
דף פט. 147
דף פט: 149
דף צ. 149
דף צ: 150
דף צא. 151
דף צא: 151

דף ב.

כל כנויי נדרים כנדרים. כל שאינו עיקר השם נקרא כנוי כמו המכנה שם לחבירו. נדרים עיקר נדר האמור בתורה הוא שמתפיס החפץ בדבר הנאסר ע"י איסור פה כגון קרבן או הקדש או שנשבע עליו ובפ"ג דשבועות דריש ליה מקרא כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור. והכנוי הוה כעיקר הנדר ולקמן מפרש הי נינהו ובגמרא מפרש טעמא:

וחרמים כחרמים. חרם אדם (כנוי) שהחרים נכסיו או מקצתם ואומר הרי זה [נ"א אלו] חרם. ותרי גווני חרמים נינהו חרמי גבוה וחרמי כהנים חרמי גבוה לבדק הבית ומועלין בהם ויש להם פדייה. חרמי כהנים אין להם פדייה אלא ניתנין לכהנים ועד שלא באו לידי כהנים מועלין בהם ומשבאו ליד כהן הרי הם כחולין לכל דבריהם ופליגי תנאי בפרק [המקדיש שדהו] בערכין (דף כח:) איכא מאן דאמר סתם חרמים לבדק הבית ואיכא מאן דאמר סתם חרמים לכהן:

האומר לחבירו מודר אני ממך. כל הני מקרו ידות כמו בית יד הכלי שאינו עיקר הכלי והאוחז בו הכלי עולה עמו וכך הנך ידות אינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא התחלה בעלמא ומתוכן ניכר שדעתו לידור ומחשבינן ליה כאילו גמר דבריו ובגמרא מפיק להו מקראי ואע"ג דגמר בלבו לידור אי לאו דחשבינן להו כאילו הוציא בשפתיו לא הוי נדר כדאמרינן בפרק ג' דשבועות (דף כו:) אמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו:

דף ב:

גמ' משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי. דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר:

נדרים מידי דמיתסר חפצא עליה. דאיסור נדר הוא שמתפיסו בדבר הנדור ונאסר כמוהו וכן חרמים כדמפרש במתני':

לאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא. דכתיב (ויקרא ה':ד') נפש כי תשבע שנשבע שלא יעשה דבר זה ונזיר אע"פ שנאסר ביין אינו נאסר היין עליו אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה:

ותו ידות אינשי. כלומר שכח התנא מלשנותן ברישא דכיון דפריש להו במתני' היה לו לשנותן ברישא ולומר שהם כנדרים וכיוצא בזה בשאר דוכתי לישנא דש"ס ידות מאן דכר שמיהו אלא שלשון נדרים משונה:

ואית ספרים דגרסי ידות אינשי איירי בהו כלומר מי דבר בהם שהם כנדרים דמפרש להו וליפרוש כנויים ברישא כיון דפתח בהו:

יש טעונות וכו'. יש מנחות טעונות שמן ולבונה:

יש בכור לנחלה. דמקרי ראשית אונו:
ואין בכור לכהן. דלא הוי פטר רחם:
הלין משום דאוושן מפרש ההוא דפתח בהו ברישא. שבכל אחת יש ד' בבות ואי פתח במאי דסליק לפי שהדברים ארוכים היה שוכח מקצתן:

דף ג.

ואיבעית אימא ידות איידי דאתיין מדרשא כו'. כלומר ודאי האי טעמא איתיה דלא דק תנא זמנין דפריש במאי דפתח וזימנין במאי דסליק ומיהו הכא איכ' טעמא אמאי פתח בידות:
כינויין לשון נכרי' הם. הרי עיקר הדבר כלשונם:
לשון שבדו להם חכמים. כמו (מלכים א י"ב:ל"ג) בחדש אשר בדא מלבו תקנו לידור בל' הזה כדי שלא ירגילו להזכיר ל' קרבן כדי שלא יאמר קרבן לה' כי רוב המתפיסים בנדר היו מתפיסין בקרבן לכך תקנו לו כנויי:
וידות היכא כתיבן. דקאמרת דאתיין מדרשא:
נזיר להזיר לעשות ידות נזירות כנזירות. כנוי נזירות כדי נסבה דלמאן דאמר שבדו להם חכמים הוי מדרבנן ולמ"ד ל' נכרים לא בעי קרא ועוד דתרוייהו לא נפקי מחד קרא וכן לא קתני אלא מה נזירות עשה ידות נזירות כו' וכנויי לא מדכר:
עובר בבל יחל. דכתיב לא יחל דברו:
ובבל תאחר. דכתיב בנדר לא תאחר לשלמו:
אי כתיב נדר לנדור כדכתיב נזיר להזיר כו'. והוה דרשינן מיניה ידות אבל השתא דכתיב לנדור נדר דברה תורה כלשון ב"א שכך דרך המקרא לכתוב המקור ואחר כך שם הדבר ופירושו כמו לעשות מעשים ולשון ב"א לכפול דבריהם על דרך זה ולית כאן לישנא יתירא לדרשא:
הניחא למ"ד ד"ת כו'. פלוגתא בפ' אלו מציאות (דף לא:) ובפ"ק דקידושין (דף יז:) ובפ' ד' מיתות (דף סד:):

דף ג:

מלמד שהנזירות חלה על הנזירות. שאם אמר הריני נזיר היום וחזר ואמר הריני נזיר היום צריך למנות ב' נזירות של ל' ל' יום דסתם נזירות ל' יום ואי לאו קרא ה"א כיון דכבר הוי נזיר לא חייל תו נזירות עליה ולקמן בפרק ב (דף יח.) תניא שיכול ומה שבועה חמורה אין שבועה חלה עליה נזירות קלה לכ"ש ת"ל נזיר להזיר:

במערבא אמרי אית תנא דמפיק להון לידות מן לנדור נדר כו'. היינו מאן דלית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ומקיש נזירות לנדרים ונזיר להזיר דריש שנזירות חלה על נזירות ומאן דאית ליה דברה תורה כו' דריש נזיר להזיר שנזירות חלה על נזירות וידות מפיק מן ככל היוצא מפיו יעשה דכיון דהוציא מקצת הנדר מפיו מייתורא דכל דרשינן דהוי כאילו הוציא לכולו מפיו יעשה כיון דהוציא מקצת הנדר:

בל יחל דנזירות היכי משכחת לה. קס"ד דקאמר שיעבור בבל יחל בלא איסור אחר:

בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה. בשלמא בנדרים משכחת לה כגון דאמר הרי עלי עולה ושהה מלהקריבה ג' רגלים אבל בנזיר אי אמר הריני נזיר הוי נזיר לאלתר ומאי בל תאחר איכא:

ואי אמר לכשארצה ליכא בל תאחר. כיון שתלה הדבר ברצונו:

לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר דמן ההיא שעתא הוה ליה נזיר. ולא שיהא אסור לשתות יין מיד כמו הדמיון שמביא מתרומה דהתם כל שעתא ושעתא אמרינן דילמא השתא מיית אבל הכא כל כמה דלא אמר הריני נזיר לא חלה עליו נזירות אלא הכי מייתי מתרומה דכיון דאסרוה בתרומה מיד משום חששא דשמא ימות ה"נ מן ההיא שעתא ראוי לו לקבל עליו נזירות מיד משום חשש שמא ימות ולא יקיים דבריו ואפי' מאן דפליג בפרק כל הגט (דף כח.) ואמר לא חיישינן שמא ימות הכא לזמן מרובה דלימי נזירות חיישינן הילכך כיון דראוי לקבל עליו נזירות לאלתר אם ישהה נזירותיו ג' רגלים עובר בבל תאחר וי"מ ומן ההיא שעתא הוה ליה נזיר בלשון קושיא כלומר מיד חלה עליו נזירות מידי דהוה אתרומה דאסורה לאכול בתרומה מיד ומאי בל תאחר איכא וגרסינן אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שנזר כו' ולא מסתברא שיהא נזיר בלא קבלה דמשום חשש שמא ימות לא הוי כאילו קבל עליו ודאי אם אמר הריני נזיר ל' יום לפני מותי אז היה אסור לשתות יין מיד ויראה לי שיעמוד בספק נזירות כל ימיו אבל לא לקי:

דף ד.

כגון שנזר והוא בבית הקברות. ועובר בבל תאחר אם עמד באותה טומאה ג' רגלים ולא נטהר למנות נזירות:

לאלתר חיילא עליה נזירות מאי איכא למימר. מאי בל תאחר איכא ופלוגתא דרבי יוחנן ור"ל היא בפ"ב דנזיר [צ"ל בפ"ג דנזיר דף טז:]:

וכי פליגי לענין מלקות. אם התרו בו לצאת ולא יצא ואליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"נ איסור מלקות איכא:

אמר רב אשי הואיל וכך. דמשהה נזירות טהרה עובר בבל תאחר:
נזיר טהור שטמא עצמו במזיד עובר בבל תאחר דנזירות טהרה. אם נשתהה בטומאתו ג' רגלים וה"ה אם נטמא באונס אם השהייה היתה במזיד ושטמא עצמו במזיד דקאמר היינו ששהה עצמו בטומאתו במזיד:
עובר משום בל תאחר תגלחתו. ואפי' הביא כל קרבנותיו ואינו מחוסר רק גילוח:
ולא מבעיא למ"ד תגלחת מעכבת. מלשתות יין ומליטמא למתים אז ראוי שיעבור בבל תאחר ופליגי בה ר' אליעזר ורבנן בשלהי פרק ג' מינין (דף מו.):
בל תאחר קרבנותיו. שהנזיר מביא שלשה קרבנות עולה חטאת ושלמים ואם שהה ג' רגלים ולא הביאם עובר בבל תאחר:
דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות. דליתנהו בכלל כי תדור נדר ורבינהו קרא דאשכחן בחטאת דרישה ואת שעיר החטאת דרוש דרש ואשם כחטאת דכתיב כחטאת כאשם אי נמי חטאת ואשם נדרשין ממנו וכופין אותו להביאם:
והרי חטאת חלב. כל החטאות נקראו על שם חטאת חלב כדאיתא בסוטה (דף טו.) בדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים כי רוב שגגת כרת שנכשל בה אדם היא על ידי חלב המצוי בתוך הבית ואין אדם מתנדב להביא חטאת:
עד שיזיר מכולן. פירוש עד שיאמר הריני נזיר בסתם דהיינו מכולם:
ועוד האי חידושא לחומרא הוא. וכ"ש שיש לו לעבור בבל תאחר:

דף ד:

ואם גילח על אחת משלשתן יצא. ומותר לשתות יין וליטמא למתים וישלים קרבנותיו ומשנה היא בפ' ג' מינין (ד' מה.):
חטאת חלב אתיא לכפרה. ועל איחור כפרתו ראוי הוא שיעבור בבל תאחר:
קא שריא לה למיכל בקדשים. שאכילת קדשים מצוה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם ועוד שלא יבואו לידי נותר:
תיתי נזירות במה מצינו. מנדרים האי מה מצינו לאו דוקא הוא אלא בנזירות היינו נדרי ענוי נפש עצמן: ומשני דילמא גזירת הכתוב היא דדוקא גבי נדרים דלית להו קיצותא ואם קבע זמן אסור עד שיגיע הזמן ואם בסתם אסור לעולם והקפידה תורה שלא תתגנה על בעלה:
שאני אוכל לך. כלומר בקונם יהא עלי מה שאוכל לך ול"ג שאיני אוכל לך שאין לנדר מקום לחול עליו:

בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך כו'. בכל ג' לשונות האמורין ברישא אם אמר אחד מהם אינו כלום עד שיאמר עם אחד מהם שאני אוכל לך או שאני טועם לך ומיהו שאני אוכל שאני טועם לחודיה מודה שמואל דאסור והאי דנקט הני שלשה לשונות דרישא לאשמועינן דאינן מועילים בלא שאני אוכל שאני טועם:

מיתיבי מודרני ממך מופרשני ממך כו'. מברייתא קא פריך משום דקתני בה תרי זימני הרי זה אסור ואהא קא משני בד"א קתני:

ופריך והתניא איפכא. מדלא קאמר והתניא סיפא מכלל דברייתא אחריתי היא ובהך ברייתא לא שייך לשנויי בד"א כיון דקתני ברישא שאני אוכל לך ודחיק לשנויי וכבר אמר מודרני ממך לאשמועינן דמודרני ממך לא אמר כלום עד שיאמר שאני אוכל ומיהו אם אמר שאני אוכל לחודיה אסור:

אי הכי היו רישא. כלומר היינו ברייתא קמייתא ואמאי שני לשונו מל' ברייתא קמייתא ומתוך זה הוצרך לדחוק ולתרץ וכבר אמר ויותר היה ראוי לשנות מודרני ממך תחלה ומתוקמא ברייתא כפשטה בלשון בד"א אלא ש"מ ליתא לדשמואל ובמודרני ממך תחלה לחודיה מיתסר ולהכי שנאו באחרונה כדי שלא תוכל לפרשה בלשון בד"א ועוד כיון דבכל חדא לחודא מיתסר אין קפידא היאך שנאם ועוד משום דבמודרני ממך אסור ואפילו בהנאה שנאה באחרונה להוסיף איסור הנאה:

ועוד אסור אסור למה לי. אקמייתא ואבתרייתא קא פריך:

דף ה.

אבל מודרני ממך לחודיה שניהם אסורין. דמשמע מודרני ממך מליהנות לך וגם הנאתי מודרת לך שלא תהנה ממני א"נ בדלני ממך מכל וכל שלי שלי ושלך שלך. והא דקתני בברייתא מודרני ממך ה"ז אסור ולא קתני הרי אלו אסורין אגב דבעי למתני בסיפא שאני אוכל לך כו' ה"ז אסור והוי מצי לאקשויי כדפריך לק' א"ה לימא שמואל ואם אמר מודרני ממך לחודיה שניהם אסורין כיון דלהחמיר בא שמואל אלא דשפיר פריך ליה ממתניתין כדלקמן:

תנן הריני עליך חרם המודר אסור. משנה היא לקמן בפרק השותפין:

אבל המדיר מותר. ולדידך דאמרת מודרני ממך אע"ג דלישנא משמע לאסור עצמו על נכסי המודר ולא לאסור נכסיו על חבירו מכ"מ מפרשת לה לחומרא א"כ הריני עליך חרם אע"ג דמשמעות הלשון משמע לאסור נכסיו על חבירו היה לו לפרש לחומרא דאני והנאתי עליך חרם קאמר:

כגון דפריש ואת עלי לא. אבל אי אמר ואני עליך לא לא אע"ג דאי לא פריש תרוייהו אסירי מכל מקום עיקר הלשון משמע לאסור נכסיו על חבירו אלא שאנו מפרשים לחומרא לאסור גם נכסי חבירו עליו הילכך אהני האי דפריש ואת עלי לא שלא נחמיר עליו אבל אי פריש ואני עליך לא לא אהני לסתור הלשון שאסר כבר נכסיו על חבירו:

את עלי חרם הנודר אסור. אבל מודר מותר וה"נ הוה לן להחמיר את והנאתך עלי חרם:

מדקא תני סיפא הריני עליך ואת עלי שניהם אסורים הא סתמא כו'. ולא שייך הכא לפרש טעמא דפריש ואת עלי לא או אני עליך לא הא סתמא נעשה כאומר הריני עליך ואת עלי משום דבמתניתין לא קתני ואת עלי לא אלא דמפרש לה הכי:

והא מתני' ממך קתני. תחלה פריך ממתניתין לר' יוסי בר חנינא ושני והדר תו פריך לשמואל א"ה נימא שמואל הכי ואי לא אמר אלא שאני אוכל לך שאני טועם לך אין אסור אלא באכילה כך נמצאת הגירסא בספרים ואינה מכוונת דהא לא אתא לאשמועינן עיקר מילתיה דשמואל [אלא] לאשמועינן דבמודרני ממך לחודיה אסור אפי' בהנאה ועוד דמשמע טעמא דלא אמר אלא שאני אוכל לחודיה דאין אסור אלא באכילה הא אמר בהדיא מודרני ממך אסור אפי' בהנאה והא ליתא דאינו אסור בהנאה עד שיאמר מודרני ממך לחודיה הילכך נראה דהכי גרסי' ואם לא אמר שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור אפי' בהנאה:

אבל אמר מודרי ממך לא. משמע דאמר אסור מאי טעמא דילמא מודרני ממך דלא משתעינא בהדך (אלא) ואינו אוסר עצמו מהנאתו עד שיאמר גם שאני אוכל לך וגם לדבר עמו מותר שאינו מוכיח לזה יותר מלזה ולא הוי יד כלל אבל אין לפרש דלדבר עמו אסור דיותר הוי מוכיח להיות לאסור דבור מלאסור הנאה דהא בתר הכי אמר ליה רב פפא לאביי לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים פי' מדלא אסר במודרני ממך איסור הנאה מכלל דלמ"ד הויין ידים אסור בהנאה ומותר לדבר אלמא יותר הוי הוכחה לאסור הנאה מלאסור דבור:

דף ה:

אין שמואל מוקי למתני' כר' יהודה. כלומר אין ודאי שמואל סובר כן ולהכי פי' המשנה להתיר מודרני באכילה ומוקי לה כר' יהודה דבעי ידים מוכיחות:

דתנן. בפ' המגרש (דף פה.) גופו של גט. עיקרו שאמרה תורה וכתב לה ספר כריתות הרי את מותרת לכל אדם שבזה הוא כורתה ומפרישה ממנו ומתירה לכל אדם:

ר' יהודה אומר עוד צריך לכתוב ודין דיהוי ליכי מנאי. אבל אי לא כתב מנאי לא מוכח שהוא מגרשה ורבנן סברי בלא מנאי נמי אין אדם מגרש אשת חבירו ובפרק המגרש משמע דר' יהודה בעי נמי ודין להוכחה דלא תימא בדיבורא בעלמא מגרש לה וגט לראיה בעלמא ותרוייהו איתנהו אלא דדייק ממנאי דהוי דומיא דשאני אוכל לך:

ומאי דוחקי' דשמואל לאוקומי למתני' כרבי יהודה. ולפיכך במודרני לחודיה ליכא איסור:

לוקמה כרבנן. דלא בעו ידים מוכיחות ולימא דבמודרני לחודי' נמי אסיר כדמשמע פשטא דמתני' וכדתניא בברייתא דלעיל:

מתני' קשיתיה. דליתני שאני אוכל גרידא וממילא ידענא דלאותו שמדבר אליו ומסרהב בו שיאכל עמו קאמר אלא מדתני לך ש"מ דסברה מתניתין ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ובריייתא דלעיל קסברה ידים שאין מוכיחות הוויין ידים כן פירש רבי אליעזר ממיץ בשם ר"ת:

נזיר להזיר מקיש ידות נזירות לנזירות. כלומר כיון דמיתורא רבינן ידות מסתמא לדין נזירות איתרבו מה נזירות בהפלאה כלומר כשאומר הריני נזיר הרי יש כאן הוכחה גמורה שהוא נזיר אף ידות נמי לא הוו יד אי לאו דאיכא הוכחה גמורה:

אלא גבי גט. דבעי כריתות וליכא דכיון שהיתה כבר אשתו אינה כרותה ומופרשת הימנו אם לא בהוכחה גמורה:

דף ו.

הרי הוא עלי כו'. כגון שהיה ככר מונח לפניו ואמר באחד מן הלשונות:

מפני שהוא יד לקרבן. פי' למתפיס בקרבן:

דדלמא הרי הוא דהפקר קאמר. ואפי' יד גרידא לא הוי:

והא מפני שהוא יד לקרבן קתני. ועל כרחיך אהרי הוא ואהרי זה קאי דעלי לא הוי יד אלא גורם להרי הוא שיכול להיות יד וכיון דקאי אהרי הוא ואהרי זה משמע דפשיטא ליה דיד לקרבן הוי וליכא לספוקי במידי אחרינא דהמקדיש קרבן (או) [אומר] הרי זה לקרבן או הרי הוא הלכך המתפיס בלשון זה דעתו נמי אקרבן ואפ"ה קתני עלי אלמא טעמא דקאמר עלי דאיכא הוכחה אבל בלא הוכחה לא הוי יד אע"ג דדעתיה אקרבן וליכא לספוקי במידי אחריני:

אלא אימא טעמא דאמר עלי. דבלא עלי נמי הוי יד אלא עלי הוא דמוכח דלחברו מותר אבל אמר הרי הוא דלמא הרי הוא הקדש קאמר ולא קאמר הרי הוא קרבן דמיירי בככר דלא חזי לקרבן:

הרי זו אשם לא אמר כלום. שאין אדם מתנדב אשם ומיירי בשפירש אשם ודאי דאילו אשם סתם בנידר ונידב הוא דתנן בשלהי כריתות פרק המביא ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום והוא נקרא אשם חסידים ותנן בפ"ב דחולין (דף מא:) השוחט לשם אשם ודאי שחיטתו כשר' דלאו נידר ונידב הוא לשם אשם תלוי שחיטתו פסולה ופירושו לשם אשם סתם דהיינו אשם תלוי ורישא דהתם דוקא וסיפא לאו דוקא דאי לאו הכי קשיא דיוקא דרישא אדסיפא:

אע"פ שהוא מחוייב חטאת לא אמר כלום. ולא תלינן דלשם חטאתו קאמר כיון דלא אמר לשם חטאתי אלמא בעיא ידים מוכיחות:

אלא לימא רבא דאמר כרבי יהודה. דכיון דהעמדנו אביי דלא כתנאי וחזר בו נימא נמי דרבא כתנאי דמדרבי יהודה לא אמר גבי גט דוקא רבנן נמי לאו דוקא: ומשני אע"ג דלרבי יהודה לאו דוקא גבי גט לרבנן דוקא ולא חזר בו רבא:

דף ו:

יש יד לקידושין. מי ילפי' מנדרים דנדרים ל' הקדש הן שמתפיס בדברים הנדורים וקדושין נמי ל' הקדש כדאמרי' בקדושין (דף ב:) דלהכי קרי להו קדושין דאסר לה אכ"ע כהקדש הלכך מהני בהו יד כנדרים או דילמא קדושין ונדרים תרי מילי נינהו וחדוש הוא בנדרים ולא ילפינן מנייהו ולא הוה ילפינן נזירות מנייהו אי לאו הקישא:

אלא כגון דאמר לה לאשה הרי את מקודשת ואת. מי אמרי' ואת נמי אמר לה לחברתה כו'. לאו משום דמספקא ליה אי מוכח למימר ואת נמי או דלמא מוכח נמי למימר ואת חזאי דאי מספקא לן בהי מוכח טפי אפי' את"ל דיש יד לקדושין הכא לא הוי יד כדאמרי' לעיל גבי מודרני ממך כיון דמספקא לן אי מוכח לאסור הנאה אי לאסור דבור לא הוי יד כלל אלא ודאי פשיטא ליה דמוכח טפי למימר ואת נמי הלכך אם יש יד לקדושין הוי מקודשת או דלמא אין יד לקדושין ומפרשינן ליה ואת חזאי דאם אי אפשר לפרשו בענין אחר אפילו אין יד לקדושין ע"כ מקודשת היא ומסתברא דמיירי כגון שנתן לראשונה שתי פרוטות ואי יש יד הרי קבלה הראשונה ע"י השניה כדאמרינן בקידושין בא' שקדש חמש נשים וקבלה אחת מהן ע"י כולם דאם נתן גם לשניה פרוטה פשיטא דהוי כמו ואת נמי:

והא מדאמר ליה רב פפא לאביי מי סבר שמואל דידים שאין מוכיחות הויין ידים. בפ"ק דקדושין (דף ה:) גבי הא דאמר שמואל הרי את מקודשת ולא אמר לי מקודשת:
חדא מגו דסבירא ליה לשמואל כו'. משרבו סברות שסובר שמואל ורב פפא אינו מסכים לשום אחת מהן קאמר ליה לאביי דשמואל סבר יש יד לקידושין וגם מוכיח לא בעיא קאמר רב פפא לדידי אפי' ביש יד מספקא לי ומיהו בהא דקאמר שמואל דלא בעיא מוכיח קשיא לי מדידיה אדידיה:
או דלמא לנפקותא. להוצאות בית:
מכלל דכי אמר תהוי שדה כולה פאה הויא פאה. דמשמע ליה דמיירי שלא נשאר לו עוד בשדה מדמספקא ליה ודלמא הדין לנפקותא קאמר אלמא שלא נשאר לו עוד בשדה להוצאות ביתו כ"א זה דאי נשאר לו יותר לא הוה תלינן דלנפקותא קאמר כיון שנשאר לו עוד בשדה להוצאתו והוי כאילו אמר ואת נמי:
אוגיא. ערוגה כההיא דפ"ק דברכות (דף ו.) קיימי עלן כי כסלא לאוגיא פי' כתלמים סביב הערוגה וכמו אין עושין עוגיות לגפנים פ"ק דמ"ק (דף ב.) וכן עג עוגה [דחבקוק] (תענית דף כג.):
מנין שאם רצה לעשות כל שדהו פאה שעושה. אע"ג דכתיב לא תכלה דמשמע שכבר התחיל לקצור ואמרה תורה לא תכלה הפאה אבל אם יעשה כל שדהו פאה קודם שיתחיל לקצור לא קרינן ביה לא תכלה בירושל' משני לה דגרסי' בירושלמי דפ"ק דפאה עד שלא קצר שבלת הראשונה לא נתחייבה שדהו בפאה משקצר שבלת הראשונה נתחייבה שדהו בפאה בקש לעשות כל שדהו פאה עושה והיינו דקאמר ת"ל פאת שדך דכיון דהתחיל לקצור קרינן בכולה פאת שדך:
או דלמא כי איתקש לבל תאחר הוא דאיתקש. דדוקא לבל תאחר דכתיב בקרא ולא למילי אוחרי דכמה דברים כתיבי בהאי קרא דליכא לאקושינהו לכל מילי:

דף ז.

מעמך זו לקט שכחה ופאה. דבכולהו כתיב את העני עמך:
מאי והדין לנפקותא בעלמא. ושמא לית ליה זוזי אחרינ':
בפיך זו צדקה. ובפ"ק דר"ה (דף ו.) דרשינן מהכא בצדקה בל תאחר:
יש יד לבית הכסא. מדרבנן קא בעי ומקרא דוהיה מחניך קדוש לא ידעינן אלא בית הכסא עצמו ומיבעיא ליה אי עבוד רבנן הרחקה לאסור גם יד בית הכסא:

מתני' חוכך בזה להחמיר. כמו אדם ששואלין לו דבר ואינו פשוט לו להתירו גם טעם פשוט לאסור אינו יודע והוא חוכך בשפתיו ושותק ומתוך כך מבינין שהוא מחמיר בדבר ועושין לחומרא:

גמ' ליתני ר"ע מחמיר. דמשמע ראה טעם להחמיר ביה ולעשותו יד גמור אבל חוכך להחמיר משמע דמספקא ליה:

בנדינא ממך לכ"ע אסור. דמשמע מתנודד אני ומובדל ממך והוי טפי ממרוחקני ממך אליבא דשמואל והא דתנא לא מני להו בהדי ידות דמתני' איכא למימר תנא ושייר ועוד ידות טובא איכא דלא תנא:

משמתנא לכולי עלמא שרי. דלשון שמתא הוא ולא יד לנדר אבל נדינא משמע נודר ולא לשון נדוי אי נמי בלשון המון עם בבבל היו קורין לנדוי דוקא שמתא ולא נדוי:

דף ז:

ובמנודה. הוא דפליגי דר"ע סבר כיון דלא אפקיה בלשון שמתא לאו דעתיה אנדוי:

נדהו בפניו. מי שנתחייב נדוי ונדהו בפניו אין מתיר לו אלא בפניו דכמו שנדהו בפניו צריך לכבדו בפניו ולכבוד המנודה קפיד רב ואם התירו שלא בפניו הוי מותר:

נדהו שלא בפניו מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו. בפניו אתי לאשמעי' סד"א לא יתירו לו בפניו דמתבייש טפי קמ"ל דאין בושת יש מפרשים דאין מתירין לו אלא בפניו שמא לא ידע שהתירו לו וגם אחרים שואלין לו אם התירו לו והוא אומר לא וכשרואין שמקרבין אותו מזלזלין בנדוי ולא יחושו עוד על נדוי חכמים ז"ל ולהאי פירושא אם התירו לו שלא בפניו אינו מותר [אבל] בנדהו שלא בפניו כשרואה שמקרבין אותו יאמר בלבו כמו שנדוהו שלא בפניו כך התירו לו שלא בפניו:

השומע הזכרת השם מפי חבירו צריך לנדותו. דאמרינן בריש תמורה (דף ג:) אזהרה למוציא שם שמים לבטלה שנאמר את ה' אלהיך תירא ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי פי' ראוי להתנדות:

שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצויה. דכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך וברכה היינו עושר דכתיב וברכך בכל מעשה ידיך ומדהזכרת מצוה מעשרת מכלל דהזכרת עבירה מדלדלת:

ועניות כמיתה דכתיב כי מתו כל האנשים. והאי קרא בדתן ואבירם כתיב ולקמן בפ' ר"א מוכח דע"כ האי מתו ר"ל שירדו מנכסיהם ולפי שהזכרת השם דבר שגורם עניות ומיתה החמירו בה יותר מבשאר עוברי עבירה ואמרו שאם לא נדהו השומע יהא בנדוי:

ותניא רשב"ג אמר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני. ומייתי עוד ראיה שעוני שקול כמיתה כדאמרינן בכמה דוכתי [ברכות נח. שבת לד. ב"ב עה. סנהדרין ק.] נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות עוני בפרק במה מדליקין (שבת לג:) ר"ש ור' אלעזר בנו כשיצאו מן המערה כל מקום שנתנו עיניהם בו היה נשרף:

ש"מ אין בין נדוי להפרה כלום. ואפילו לאפקירותא ולאפוקי ממ"ד במ"ק (דף טז.) וה"מ לממונא אבל לאפקירותא עד דחיילא עליה שמתא דרבנן תלתין יומין:

ומיפר. לאו דוקא דחכם בעי לשון התרה:

מהו דתימא אין החבוש מתיר עצמו מבית האסורין. כי היכי דמצינו גבי התרת נדרים דהוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו:

משמת נפשיה והדר משמת צורבא מרבנן. דמשום כבוד תורה היה קשה בעיניו לנדותו וכדאמרינן בפ' מקום שנהגו (פסחים נב.) במערבא ממנו אנגידא דצורבא מרבנן ולא ממנו אשמתא והוא היה המנדה והיה קשה בעיניו ומנדה א"ע תחלה א"נ כדי שלא יתעצל וישכח מלהתיר:

שרי לנפשיה. שלא יכשלו אנשי ביתו בדברם אליו ויבא זכאי ויתיר זכאי:

דף ח.

מנין שנשבעין לקיים המצוה. ול"ח שמא יבא לידי תקלה ויעבור על שבועתו:

והלא מושבע ועומד הוא. לקיים המצוה ואין שבועה חלה על שבועה דדרשינן ליה בשבועות מלהרע או להיטיב דבהטבת רשות איירי ולא בקיום מצוה:

אלא הא קמשמע לן דשרי לזרוזי נפשיה. ולא הוי מזכיר שם שמים לבטלה אם נשבע בשם ואם נשבע בלא שם נמי סד"א דאסור כדי שלא יתרגל אדם בשבועות ויבא לישבע גם על דברים אחרים:

נדר גדול נדר לאלהי ישראל. לאו היינו נדר ממש דלא איקרי נדר אלא שמתפיס בדבר הנדור אלא מחשבינן ליה כאילו נדר צדקה דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו.) בפיך זו צדקה:

והלא מושבע ועומד הוא. דכתיב והגית בו יומם ולילה ואע"ג דתנן לקמן בפ"ב (דף טז.) שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות היינו בנדר גמור שמתפיס בדבר אסור דילפינן לה מכי ידור נדר לה' מלמד שחלין על דבר מצוה אבל נדר כי האי דדמי לצדקה ליכא רבויא דיחול על דבר מצוה וגמרינן משבועה דאינה חלה על דבר מצוה וליכא למפרך מידי בשבועה [צ"ל דשבועה] חמורה א"נ הא דנדרים חלין על דבר מצוה היינו

בטול מצוה כגון דאמר קונם ישיבת סוכה עלי אבל אם אסר נבלה עליו בקונם לא חייל דאין איסור חל על איסור הוא הדין אם נדר לקיים לא חייל:

מאי קמ"ל דשרי ליה לאינש לזרוזי נפשיה. ולא חיישינן שמא יתרגל נדרים:

היינו דרב גידל קמייתא הא קמ"ל כיון דבעי פטר נפשיה כו' משום הכי חיילא שבועה עליה. דלא הוי חובה אלא רשות והויא הטבה דומיא דהרעה:

עליו להשכים. על האומר להשכים תחלה כמו שמצינו שאמר הקב"ה ליחזקאל קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך וכשבא שמה כבר היה כבוד השם עומד:

נידוהו בחלום. יש לחוש שמא בשליחות המקום נתנדה:

צריך עשרה ב"א להתיר לו. ועל כל בי עשרה יש שכינה והרי הותר לו באותו ב"ד שנתנדה:

והוא דמתנו הלכתא. ששונין לאחרים:

ואי ליכא. דלא תנו ולא מתנו אל יקח הדיוטות וטוב לו שישב בפרשת דרכים ויקבל שלום מבי עשרה דגמרי הלכתא:

ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה. שכל מי שמנדה בידו להתיר כדאמרינן במ"ק גבי ר"ל דשמתיה ההוא גברא דא"ל ר' יוחנן זיל לגביה דלישרי לך:

כשם שא"א לבר בלא תבן. פסוק הוא (בירמיהו כ"ג:כ"ח) גבי חלום דכתיב הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאום ה':

דף ח:

בלא דברים בטלים. ושמא ההיתר דברים בטלים:

הוה ליה נדרא לדביתהו. וקיים לה הנדר או שמא לא היה נדר של ענוי נפש:

אתא לקמיה דרב אשי. ולא היה רוצה להתיר לה במקום רב אשי שהיה רבו והיה יכול להתיר לה כדתנן בפ"ב דנגעים כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ואף לר' יהודה דאמר אף לא נדרי אשתו היה יכול להתיר בנ' אחרים אלא לחלוק כבוד לרב אשי:

בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו. דודאי אחר נעשה שליח לחרטת חברו אבל בעל מתוך שקשה בעיניו נדר אשתו אולי יש לחוש שמא יוסיף מדעתו על חרטת אשתו ויאמר דלדעת כן לא נדרה:

א"ל אי מכנפי אין ואי לא מכנפי לא. אם מצאן מכונסים ועומדים נעשה שליח אבל אי כנפינהו איהו לשם כך לא דאיכא למיחש מתוך שטרח לכנפם שיוסיף על החרטה שאמרה לו אשתו:

ש"מ תלת. ש"מ בעל נעשה שליח לחרטת אשתו וש"מ אי מכנפי אין ואי כנפינהו איהו לא וש"מ לא ליבעי למשריה באתרא דרביה:

ושמתא אפי' באתרא דרביה. דקיי"ל בפ' הדר עם העובד כוכבים (דף סג.) דתלמיד מנדה בפני הרב במקום שיש חלול השם וקאמר הכא דאפילו באתרא דרביה נמי שרי שמתא דלא מאחרים לטותא גביה עד דאזיל קמי רביה:

ויחיד מומחה שרי שמתא. פי' אם נדהו חכם ותיק וכיוצא בו יכול יחיד מומחה כיוצא בו להתירו ולא למעוטי נדר אתא דאמר לקמן בסוף נערה המאורסה ראשי המטות כתיב אפי' יחיד מומחה:

מאי דכתיב וזרחה לכם יראי שמי. אגב דאיירי לעיל בהוצאת ש"ש לבטלה נקטיה הכא:

חירגא דיומא. עפרורית שבזהרורית חמה כההיא דפ"ק דיומא (דף כ:) חירגא דיומא לא שמיה. תימה אמאי לא אמר חמה גופא מסיא כדאמרינן בב"ב (דף טז:) אדלי יומא אדלי קצירא בשביל אבן שהיתה לא"א ותלאה בכנפי החמה:

ופליגא דר"ל. הא דאמרן דבחמה דבזה"ז איירי קרא דאיהו מוקי לה בחמה דלעתיד:

דף ט.

מתני' כנדרי רשעים. ידות קא מפרש שאם אמר כנדרי רשעי' נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. ובגמ' מפרש היכי משמע כולהו ורשעים רגילין לידור בכל הני:

כנדרי כשרים לא אמר כלום. אפי' כנדרי כשרים ככר זה קונם עלי לא אמר כלום דמה שתולה בכשרים בטל את הקונם דכשרין לא נדרי כלל:

כנדבתם. של כשרים:

נדר בנזיר ובקרבן. שהכשרים דרכן לנדוב דלא אתי לידי תקלת בל תאחר דנדבה היינו שאמר הרי זו אבל נדר דאמר הרי עלי אתי לידי תקלת בל תאחר אבל שבועה לא דלענין שבועה לא שייך למימר נדבה הלכך כשרים אין נשבעין כלל אף על גב דאמרינן לעיל שנשבעין לקיים את המצוה ההיא לאו שבועה הוא אלא לזרוזי בעלמא:

גמ' ודלמא כנדרי רשעים לא נדרנא. ס"ד דלא אמר אלא כנדרי רשעים גרידא:

כנדרי רשעים הריני עלי הימו. הריני (בנזירות) הוי יד לנזירות שפתח ולא השלים דבריו וחשבינן ליה כאילו אמר הריני נזיר:

עלי בקרבן. אם היתה [בהמה] מונחת לפניו ואמר (עלי) כנדרי רשעים עלי חייב להביאה עולה:

הימנו בשבועה. כגון שהיה ככר מותר מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים (שלא אוכל) ממנו:

ודלמא ממנו דאכילנא קאמר. ופשטא דמתניתין לענין אסור מתניא דומיא דנזיר וקרבן: **מהו דתימא הא לא מפיק שבועה מפיו**. קמ"ל כיון דאמר כנדרי רשעים הוי כאילו אפיק שבועה מפומיה:

טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. [פי' הקונטרס דאדלעיל מיניה קאי] וקשה לרבינו תם דאם כן הוה ליה לאיתויי האי קרא דאת אשר תדור שלם כיון דעיקר דרשת ר"מ מיניה נפיק ומפרש ר"ת דכולה מילתא קא דריש מהאי קרא דהוה ליה למכתב טוב אשר לא תדור משתדור ואנא ידענא דמשתדור ולא תשלם אלא להכי כתב ולא תשלם לגלויי משתדור דכדרך הנודרים קאמר שנודרין ומשלמין כמו שכיר ותושב בא זה ולמד על זה (קדושין דף ד.):

טוב מזה ומזה. מי שנודר ומקיים קרא כפשטיה קא דריש הא נודר ומשלם טוב יותר ממה שלא תדור:

דף ט:

כי קאמר ר"מ בנדר בנדבה לא קאמר. ולהכי תנא נדר לאפוקי נדבה: ופריך היכי משמע לה דמשום דתנא נדר בא למעוטי נדבה והא קתני כנדבתם נדר בנזיר ובקרבן והאי נדר ע"כ נדבה היא משום דכשרים אינם נודרין:

ומשני תני נדב. ודרך התנא לטעות בין נדר לנדבה אבל לעולם לא קרי לנדר נדבה:

מ"ש נדר דלא דלמא אתי בה לידי תקלת בל תאחר נדבה נמי דלמא אתי לידי תקלה למעול בה:

כהלל הזקן. ראיתי מפרשים שפירשו וכיון דמשכחת לה נדבה בכשרים כי אמר כנדבתם בנדבת כשרים תלינן ולי נראה כיון דכשרים אינם מתנדבים אם אין הבהמה עומדת בעזרה כי אמר כנדבת כשרים לא אמר כלום אלא כשהבהמה עומדת בעזרה:

שאגלחך לשמים. שאקבל עלי נזירות ותהיה תגלחתי לשם שמים:

עליך אמר קרא איש כי יפליא וגו'. וכתיב קדוש יהיה כיוצא בך קראו הכתוב קדוש:

משום דאתי על חטא. וגנאי הוא לאדם חשוב לאכול דבר שקרב על חטא:

כל אשמות נמי. וכ"ש חטאות אלא משום דאיירי באשם נקט אשמות:

כשהן תוהין. נבהלין על פורענותם ותולין אותו בעונותיהם ומהרהרין תשובה בלבם ונודרין:

ונמצאו מביאין חולין בעזרה. לאו דוקא חולין בעזרה דהנדר [נ"א דבנזיר] אינו נעקר בחרטה אלא על ידי התרת חכם אלא כעין חולין בעזרה וה"ה נמי דלא הוה אכל קרבנותיו שהביא אחר שמנה נזירות טהרה דכיון שנתחרט בטומאתו הוי כאילו נעקר נדרו ואף

קרבנות סוף נזירות הם כחולין בעזרה אלא נקט אשם דפסיקא ליה לפי שאין נזיר טהור מביא אשם אבל זה שהיה צדיק גמור הוה קים ליה ביה שלא נתחרט בהאריך ימי טומאתו:

תני נודב. ואע"ג דבקרא כתיב תדור נדבה נמי קרי תדור דלאו אורחיה דקרא למימר תנדוב:

דף י.

היו מתאוים להביא חטאת. שלא יהיה קרבן נעדר מהם:

שמעון הצדיק הא דאמרן. מדקאמר עליך אמר קרא איש כי יפליא וגו' משמע דוקא כזה ראוי לנזור נזירות אבל כל אדם לא:

דשנה בחטא הוא. פעמים נצטער אי נמי שנה בחטא בצער ובטומאה:

מתני' הרי אלו כנויין לקרבן. להתפיס בקרבן דאכנויין דרישא קאי לפרושי ומשום דסתם נודר מתפיס בקרבן שהוא דבר הווה ומצוי נקט הרי אלו כנויין לקרבן:

נדר במוהי. פי' נשבע ומשום דקאי בנדרים נקט לשון נדר כדלעיל (דף ח.) האומר אשנה פ' זה נדר גדול נדר וע"כ לאו נדר גמור הוא דאין נדר אלא מתפיס בדבר הנדור אלא שיש מפרשי' דנשבע לשנות פרק זה קאמר ואעפ"כ נקט נדר דקאי בנדרים ומשום דבמוהי אינה מענין שבותה שבוקה דהוו להו לשון אומות או לשון שבדו להם חכמים ובמוהי אינה מענין אותן כינויין אלא לפי שהוא לשון שבועה הפסיק ושנה ביניהם נדר ומה שהקדים נזירות לשבועה משום דבעי למתני גבי הדדי אותם שיש בהם ג' לשונות של כנויין:

גמ' לשון אומות הם. בלשונם קורין לקרבן קונם או קונח או קונס:

לשון שבדו להם חכמים. כדי לעשות הרחקה דלא לימא קרבן לשם זה עלי ופעמים יקדים השם לקרבן ונמלך מלגמור דבריו ולידור ונמצא שהזכיר שם שמים לבטלה ובאלה הלשונות ראו חכמים שהיו לעגי שפה שלא היו בקיאין לדבר עברית מדברים בהם ותקנו אותם לכנויים ולא בשביל שאלו האותיות קרובין ללשון יותר משאר האותיות:

מ"ד כינויי כינויין אסורין קסבר לשון אומות הם. וכיון דדאורייתא נינהו אסרו ואפי' כינויי כינויים ועוד כיון דלשון אומות הם אין לכל העם שפה אחת שאותם הרחוקים מעיקר הלשון אין להם שפה ברורה כמותם ומשנים הלשון במקצת:

קסבר לשון שבדו חכמים הם. ואין לנו אלא מה שתיקנו וגם לא גזרינן בהא אטו כינויין:

הכי מי משתעי אומות. אותם הרחוקים מעיקר הלשון כדפרישית:

דף י:

וב"ה סברי. דאין לנו לתפוס אלא עיקר הלשון:
תני רב יוסף מקנמנא. יראה שכך היה מקובל רב יוסף שלעגי השפה שבאותו הלשון מדברים כן וכן הנך לשונות דמבעיא ליה יש שהיו אומרים שהמופלגים בעלוג היו המדברים כן:
מפשאה. שם חכם:
שבואל שבואל בן גרשם משמע. ואין דרך לעשות שבועה שם של אדם:
במוהי לא אמר כלום. שנראה שהבי"ת היא משם התיבה ואין במשמעותיה כלום והיינו טעמא דבמומתא אבל מוהי ומומתא הן כנויין לשבועה דשבועה מתרגמינן מומתא ומוהי דומה לאומי וישבע מתרגמינן ואומי:
מתני' לחולין שאוכל לך. הלמ"ד נקוד בפתח והוי כמו לא חולין ומשמעו לא חולין אלא קרבן ליהוי מה שאוכל לך:
לא כשר. משמע לא כשר אלא פסול והיינו קדשים דשייך בהו כשרות ופסלות:
לא דכי. לא מותר כמו איל קמצא דכן (עדיות פ"ח מ"ד) משמע לא מותר אלא אסור והיינו קדשים אע"ג דנבלה וטרפה נמי אסורין התנן לקמן בפ"ב (דף יח:) דסתם נדרים להחמיר דכיון דדעתו להתפיסו בנדר אמרינן דלדבר הנדור נתכוון:
טהור טמא נותר ופגול אסור. אם אמר טהור או טמא שאוכל לך דהיינו קדשים שנוהג בהם טומאה וטהרה ואע"ג דתרומה נמי שייך בה טומאה וטהרה סתם נדרים להחמיר:
נותר. קדשים שנתותרו:
פגול. שחשב עליהם בשעת עבודה לאכלם חוץ לזמנן או חוץ למקומן:
אסור. לפי שהתחיל בכ"ף הפסיק באיסורא:
כאימרא. כטלה הקרבן:
כדירים. כלשכת העצים או כלשכת הטלאים:
כעצים. שני גזרי עצים:
כאשים. כקרבנות. ירושלמי כאש המזבח:
כהיכל כירושלים. קסבר חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשכה אתו. ירושלמי כמזבח כקרבנות המזבח כהיכל כקרבנות ההיכל כירושלים כקרבנות ירושלים והכי מסתבר דהא לא קאמר כחומת ירושלים:
באחד מכל משמשי המזבח. מזרקות מחתות ומזלגות:
הרי נדר זה בקרבן. כאילו התפיס בקרבן וסתם נודר בקרבן מתפיס:

האומר ירושלים. בלא כ"ף לא אמר כלום:

דף יא.

גמ' כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן כו'. אע"ג דבלא כפילות הוה משמע תנאה לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן:
אלא ר' יהודה היא. דהוא בר פלוגתיה דר' מאיר בכל מקום:
מדסיפא ר' יהודה רישא לאו ר' יהודה. ס"ד אין חילוק בין ירושלים בלא כ"ף לירושלים בכ"ף:
האומר כירושלי' לא אמר כלום. דסבר חומת ירושלים לא אתו משירי הלשכה ולפי' הירושלמי לא משמע ליה כקרבנות ירושלים כיון שאינן קרבין בירושלי':

דף יא:

חולין החולין כחולי כו'. קמ"ל דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דמשמע כחולין יהיה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא כהקדש:
לא חולין שאוכל לך אסור. דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן מה שאוכל לך וכר"מ אתיא מדפריך מרישא לסיפא ולא פריך ממציעתא ואע"ג דמתניתין לחולין שאוכל לך אוקימנא כר' יהודה שאני הכא כיון דקאמר לא חולין כאילו אמר בהדיא קרבן יהא ומתניתין לחולין בפתח קתני דאי הוה אמרינן לא חולין ליהוי אלא קרבן הוה משמע מכלל ולא אמרינן לא חולין כו' ואי הוה תני במתניתין לחולין שלא אוכל לך הוה ניחא טפי דההוא ודאי הוי מכלל לאו וכו' דהוי משמע לחולין ליהוי מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל יהא קדש אבל לשון הגמרא דקאמר סברוה לא חולין ליהוי אלא קרבן לא משמע הכי וגם מתניתין לא מוכחא כן דכל הני דמתניתין אשאני אוכל לך דרישא קיימי:
לחולין לא אוכל לך מותר. מה שנתן חטף תחת הלמ"ד לא משמע לפרש לא חולין:
וקשיא לן הא לית ליה לר"מ מכלל לאו וכו'. הילכך אי אפשר לפרש לא קרבן יהא מה [שלא] אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא קרבן:
עשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל. ואע"ג דאמר לקרבן בפתח מפרשינן ליה כאילו אמר בחטף הכי נמי נימא לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך ואע"ג דלר"מ כי אמר לחולין בפתח לא אמרינן מכלל לאו ה"מ כי קא מסיים שאוכל לך אבל הכא דמסיים למילתיה (כי) לא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא ומכלל לאו כי האי דמוכח אית ליה שפיר לר"מ:

רב אשי אמר הא דאמר לחולין. בחטף הא דאמר לחולין בפתח כלומר אי הוה אמר לחולין בפתח היה ר' מאיר אוסר דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך: **כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים**. שכבר הותר הבשר דכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל ואע"ג דכל כמה דלא מקטרי אימורים לא משתרי בשר באכילה לא פסיקא ליה למימר לאחר הקטרת האימורים דאמרי' בפסחים (דף נט:) כי ליתנהו כגון שנטמאו או אבדו לא מעכבי:

אי דקאמר בהדין לישא בהיתירא קא מתפיס. דאם לא כן למה הזכיר אחר זריקת דמים: **כגון דמחית בשר זבח שלמים לאחר זריקת דמים ומחית דהיתירא גביה**. אגב דנקיט דמחית בבשר כו' נקט נמי מחית דהיתירא גביה דא"צ שיהא דבר הנדור אצל הדבר שהוא נתפס בו:

בעיקרו קא מתפיס. כמו שהיה קודם זריקה:

דף יב.

והא נותר ופגול לאחר זריקת דמים הוא. דלא מקרי נותר אם לא שהותר לכהנים תחלה או למזבח דכתיב ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר ממנו וגו' ופגול נמי לא מקבע בפגול עד שיקריבו כל מתיריו וכי מתפיס בהו לאו באיסור נותר ופגול קא מתפיס דדבר האסור הוא אלא בעיקר הזבח קא מתפיס וכבר יצא הזבח מידי מעילה אלמא בעיקר קא מתפיס:

בנותר ופגול של עולה. שלא יצא מידי מעילה ששמו עליו לעולם עד שיתוך הבשר: **אם כן ליתני כבשר עולה**. אלא ודאי נקט נותר ופגול לאשמועינן דבעיקרו קא מתפיס ולא איירי בעולה:

מיתיבי איזהו איסר כו'. ה"ר אליעזר ז"ל גורס ת"ש מיהו לא קשיא אי גרסינן מיתיבי דפריך לרב הונא בריה דרב נתן שבא לדחות דברי רבא שפשט לו דבעיקרו קא מתפיס: **איזהו איסר האמור בתורה**. בפ"ג דשבועות מוכח לה איזהו איסר נדר האמור בתורה: **כיום שמת בו אביו כו'**. אורחא דמילתא להצטער ביום שמת בו אביו ורבו:

היכי דמי לאו דקנדר בההוא חד בשבא דמת בו אביו. כגון שמת אביו באחד בשבת ובאותו היום אסר עצמו באכילת בשר ואחר זמן אומר אכילת בשר עלי כחד בשבא והא דקתני בברייתא כיום שמת בו אביו לא שאמר כן בפירוש אלא אמר באחד בשבא (עד) היום הזה כמו חד בשבא שמת בו אביו אע"ג דאיכא מאותו חד בשבא עד היום הזה כמה חד בשבא שאכל בשר אמרינן בעיקרא קא מתפיס באותו חד בשבא שאסר עליו

אכילת בשר משום דהנודר לאסור קא מכוין הילכך תלינן באיסור ובזבחי שלמים נמי תלינן דבעיקרא קא מתפיס:

והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך. דהוו להו כולהו דאיסורא ולא מספקא לן דילמא בחד בשבא קודם שמת אביו קא מתפיס דהא מילתא דפשיטא היא דשלמים קודם זריקת דמים לא מספקא לן אי מתפיס כדמעיקרא קודם שהקדיש הבהמה והכי נמי הוה מצי לשנויי כגון שאמר בפירוש כיום שמת בו אביו:

כחלת אהרן וכתרומתו. ואע"ג דמתסר על ידי פיו לא הוי דבר הנדור דהא מעיקרא נמי הוא אסור משום טבל ופיו לא אסר אלא התיר שהוציא השירים מידי טבל:

הא כתרומת לחמי תודה. המביא תודה מביא עמה ארבעה מיני לחמים חלות ורקיקין ורבוכה והם מצה ומכל מין עושה י' לחמים ועוד מביא עשרה של חמץ ומכל מין ומין נותן אחד לכהן והם נקראים תרומת לחמי תודה כדכתיב והרים ממנו אחד מכל קרבן:

דף יב:

והא תרומת לחמי תודה דלאחר זריקת דם הוא. דאין רגילות ליתנם לכהן עד אחר זריקת הדמים שכבר הותרו לאכילה:

הא כתרומת הלשכה אסור. דכולה איסורא הוא:

הכי גרסינן תרומת לחמי תודה [נמי] תרומתו היא וכולם בכלל תרומתו:

כגון דאפרשן בלישה. והיינו ע"כ לפני זריקת דמים שהלחם קדוש בשחיטת הזבח ואין שוחטין הזבח עד שיקרימו פניהם בתנור דאז מיקרי לחם והאי דקאמר דאפרשן בלישה לאו דוקא $דקודם שחיטת הזבח לא שייך לקרותם תרומת לחמי תודה ועדיין לא קדש הלחם ומה תרומה שייך בהו אלא מיירי שהפרישן בין שחיטה לזריקה ונראה דאמרינן בפרק קמא דפסחים (דף יג:) שני דברים הם מתירין מעלין זה בלא זה והלחם קדוש בשחיטה לבדה והאי דנקט דאפרשן בלישה אגב דמייתי עלה הא דרב טובי בר קסנא:

הכי גרסינן והא בעי למישקל תרומה וכי תימא דשקיל פרוסה מכל חד וחד כו':

אלא דאפרשינהו בלישה. אחר שעשה מכל מין ומין עשר חלות ונתן אחת מכל מין לכהן ומתשעה הנותרים עשה חלה אחת ומסתמא נתן לכהן חלקו מדקאמר שאפאן ארבע חלות ולא הזכיר אפיית חלות הקטנות:

אי לפני זריקת דמים. כלומר שאמר בפירוש לפני זריקת דמים והוא הדין נמי אי אמר כבכור סתמא הוה קשיא ליה דמ"ט דמאן דשרי אלא משום דבעי למימר ואי לאחר זריקת דמים והיינו כגון שפירש לאחר זריקת דמים נקט נמי לפני זריקת דמים:

דף יג.

דמחית בשר בכור גביה. אחר זריקת דמים:
לאפוקי בכור דדבר האסור הוא. דקדושתו מרחם לשם:
לרבות דבר האסור. פירוש כי האי שהוא לשם ואינו נדור אבל בנבלות וטרפות מודה דלא הוי נדר:
חטאת ואשם שהם מתפיסין בנדר. דאע"פ שהוא מחוייב להביאם צריך מיהא להקדישן:
מאן שמעת ליה דלא שני ליה אימרא כו' ר' מאיר. דמסתמא בר פלוגתיה דר' יהודה דמתניתין הוא ר' מאיר:
הא דאמר לאימרא. בשב"א הא דאמר לאימרא בפתח ולאימרא בשב"א לאימרא שאוכל לך לר' מאיר שרי דהוי כמו חולין שאוכל לך [ולאימרא בפתח אסור דהוי] כמו לא חולין שאוכל לך דאסר ר' מאיר לעיל (דף יא:):
מתני' האומר קרבן עולהומנחה חטאת תודה שלמים. כל הני בקרבנות חובה איירי תודה כללא בהדייהו דמיא לחובה דד' צריכין להודות וסד"א כיון דזקוק להביאם בעל כרחו לא הוי כדבר הנדור:
ר' יהודה מתיר. משום דאמר בלא כ"ף והאי כדפלגינהו בתרתי בבי רישא קמ"ל רבותא דרבנן דאפי' בירושלים פליגי רבנן עליה דר' יהודה וסיפא קמ"ל דאפי' בקרבן שרי ר' יהודה:
קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור. כל הני שמעינן להו כבר והקרבן איצטריך ליה דסד"א בחיי קרבן קאמר והא דתנן לקמן בפ' שני הקרבן שאוכל לך מותר התם [הא] קרבן קאמר דמשמע חיי קרבן:
לקרבן לא אוכל לך ר' מאיר אוסר. בגמרא מפרש טעמא:
קונם פי מדבר עמך כו'. בגמרא מפרש דלא הוי דבר שאין בו ממש:
גמ' סתמא תנא כר' מאיר דלא שני ליה בין אימרא לכאימרא. סוגיא דהש"ס אגב רהטיה דדייקא לעיל מאן שמעת דלא שני ליה בין אימרא לכאימרא נקטיה נמי הכא אע"ג דלא צריך ליה דבין אתיא כר' מאיר ובין אתיא כר' יהודה קשיא ליה מהקרבן:
והתניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן. אע"ג דחכמים מחמירין באומר קרבן הכא מודו לרבי יהודה באומר הא קרבן. הא דלא פריך ממתני' דבפ"ב (דף טו:) הא קרבן שאוכל לך מותר והך מתני' ע"כ ר' מאיר היא כדפרישית לקמן משום דברייתא מפרשי' דלא נדר אלא בחיי קרבן פי' בחיי הבהמה:

דף יג:

שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות. פירוש לעבור על דבר מצוה מה שאין כן בשבועות ולקמן בפ' שני מיפרשא שפיר:

משא"כ בנדרים. שהנודר תולה האיסור בחפץ ודבר שאין בו ממש אין יכול לאסרו עליו ודיבור והילוך דבר שאין בו ממש הוא:

באומר יאסר פי לדבורי כו'. ויש ממשות באיברים לאסרן עליו:

הדרן עלך כל כנויי ואלו מותרין חולין שאוכל לך. מילתא דפשיטא היא ובגמ' מפרש אמאי קתני לה:

כעורות לבובים. היו נוקבין הבהמה מחיים כנגד הלב ומוציאין הלב ומקריבין אותו לעבודת כוכבים ותקרובת עבודת כוכבים אסורה בהנאה:

כחלת אהרן. שהיה ראשון לכהנים ולא הוי דבר הנדור כדפרישית לעיל בפ"ק:

הרי את עלי כאימא. לאו דבר הנדור הוא ואעפ"כ החמירו חכמים עליו כנודר בתורה לעם הארץ כדמפרש בגמ' ועוד החמירו עליו לפתוח לו פתח ממקום אחר לבקש לו פתח וטעם לחרטתו שאילו היה יודע שכן הוא לא היה נודר ולא סגי בכדו תהית או לבך עלך וכל זה שלא יקל ראשו לכך ולא ירגיל לאסור אשתו עליו:

גמ' טעמא דאמר חולין כו'. לגופיה לא איצטריך אלא לדיוקא אתא:

אי רבי מאיר הא לית ליה מכלל לאו כו'. היכא דאמר לחולין בפתח ולא אמר לא חולין:

ואלא ר' יהודה הייו רישא. בפרקין דלעיל דתנן לחולין שאוכל לך אסור:

דף יד.

רביאאמר הכי קתני כו'. לסימנא איצטריך לאשמועי' דבבשר חזיר לא בעי שאלה:

מה"מ. דבעינן דבר הנדור ולא דבר האסור:

אמר קרא איש כי ידור נדר לה'. מאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם דריש ליה מלה' אע"ג דדרשי' ליה לקמן מלמד שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות תרוייהו שמעי' מינה דלא חייל מדריש מידור נדר לומר עד שידור בדבר הנדור לה' ומדריש נמי לא יחל דברו לומר אפי' אם הוא נודר בדבר שהוא לה' כגון שצוה לו לעשות מצוה ונדר שלא לעשותה הרי הוא בבל יחל דברו:

הא כתיב לאסור איסר. דמשמע שאוסר עצמו בדבר האסור:

מיבעי ליה לכדתניא איזהו נדר איסר האמור בתורה. ומוקי לה בשבועות דמתפיס בנדר כנדר דמי:

הא בת"ח. שאינו רגיל בנדרים:
הא בע"ח. שאינו נזהר מלידור והחמירו עליו כדי שלא יאסור את אשתו עליו:
והתניא. בניחותא שחלקו בין ת"ח לעם הארץ ומיהו אין טעמם שוה דגבי נודר בתורה הוי טעמא דת"ח יודע דכיון דלא אמר במה שכתוב בה בגוילי קא משתבע אבל עם הארץ אינו בקי בכל זה ואתי לזלזולי אפילו כי קא משתבע במה שכתוב בה אבל במתני' ליכא לפרש שלא יקל ראשו בשאר נדרים דאם כן אפילו כבשר חזיר יהא צריך שאלה:

דף יד:

הנודר בתורה. האי נודר לאו דווקא אלא נשבע ותני לשבועה בלשון נדר כדתנן לעיל בפ"ק (דף י.) נדר במוהי:
לא קשיא הא דמחתא אארעא כו'. רישא במה שכתוב בה דבריו קיימין בדנקט ליה בידיה כיון דנקיט ליה בידיה ואמר במה שכתוב בתורה דעתו אהזכרות שבה ואפי' הכי אי אמר בה דעתיה אגוילי סיפא בדמנחא אארעא הלכך אפי' אמר במה שכתוב בה דעתיה אגוילי וה"ק במה שכתוב בה התורה והיינו הקלפים אבל כי אמר בה ובמה שכתוב בה בה קאי אגוילי ואם כן במה שכתוב בה היינו ע"כ על האזכרות שבה:
ה"ג ואיבעית אימא רישא דמחתא אארעא והא קמ"ל דאע"ג דמחתא אארעא ואמר במה שכתוב בה מהני סיפא דנקיט ליה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמ"ד במה שכתוב בה והאי דקתני בה ובמה שכתוב בה ה"פ אמר בה או במה שכתוב בה א"נ אמר בה כאילו אמר במה שכתוב בה:
מתני' קונם שאני ישן. בגמרא מפרש לה:
קונם שאני משמשך. בגמ' מפרש לה:
שבועה שאיני ישן. גרסינן דשבועה חלה על האדם:
גמ' קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר. אסר עצמו בשינה היום בתנאי אם אישן למחר חיישינן שמא ישן למחר כיון דשינת מחר אינה כ"א תנאי לא מזדהר ובודאי יישן:

דף טו.

מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל. דלישנא דמתני' דקתני הרי זה בבל יחל משמע דלא עבד השתא איסורא בשעת הנדר אבל לכשישן אז יעבור על בל יחל והא ליתא דבשעת הנדר עבד איסורא שהוציא נדר לבטלה מפיו בדבר שאי אפשר לקיימו וכיוצא בזה בשבועה לוקה משום שבועת שוא ובנדרים איסורא הוא דאיכא ולכשישן ליכא בל

יחל דכיון דא"א לו לקיים נדרו לא הוי נדר ומשום דגבי שבועה שייך לישנא דמי שבקינן ליה משום דלאלתר מלקין אותו דמשום דא"א הוי שבועת שוא נקט נמי גבי נדרים:
מלקין אותו וישן לאלתר. משום דאי אפשר להיות שלשה ימים בלא שינה ויצתה שבועה מפיו לבטלה ולוקה משום שבועת שוא:
כי קתני דאי ניים. לא קתני במתני' שיישן לכתחלה ביום ראשון אלא אם ישן וגם ישן למחר הרי הוא בבל יחל למפרע:
לעולם כדקאמר. שאני ישן לזמן קבוע בדבר שאפשר לקיימו ואע"ג דאין הנדרים חלין על דבר שאין בו ממש איכא בל יחל מדרבנן:
אם תלכי לבית אביך עד החג. אבל אם לא הלכה לא אסירא ולא חיישינן שמא תלך אחר הפסח אלמא מזדהרא בתנאה:
הלכה אסורה בהנאתו ולוקה. משום לאו דבל יחל אם תהנה משלו דרחמנא אמר איש כי ידור נדר לא יחל דברו לא יתבטלו דבריו ומה שאסר בנדר חל עליו איסור בל יחל כאילו הקדישו אם על עצמו אסרו עובר בבל יחל ואם אסרו על אחר הנהנה ממנו עובר בבל יחל:
אם תלכי לבית אביך עד הפסח. היה עומד אחר החג ואסרה בהנאה עד החג בתנאי שאם תלך עד הפסח:

דף טו:

הלך הרי הוא בבל יחל מהלך לא אמר. הך סיפא לא איצטריכא כלל דכיון דקתני אכל הרי הוא בבל יחל ממילא ידענא דאם הלך הרי הוא בבל יחל אלא לדיוקא איצטריך לאשמועינן דלא משכחת הלך ביום המחרת אלא בדיעבד ולא לכתחילה משום דלכתחילה אכל הככר ולא חיישינן שמא ילך למחר:
אמר רב נחמן. אליבא דרב יהודה בר פלוגתיה קא מתרץ:
והא מן התורה קא משועבד לה. הא לא קשיא ליה היאך חל הנדר בלשון הזה דהא בעינן עד שיאסר החפץ עליו והוא אסר את נפשו מלשמש עמה ובכה"ג לא הוי נדר משום דפשיטא ליה דאיירי באוסר התשמיש עליו כגון דאמר הנאת [תשמישך עלי] ומשום דכבר דקדק בל' שאני ישן דלא הוי דוקא לא חש לדקדק בכאן אלא הא קשיא ליה כיון דמשועבד לה שחייב בעונתה היאך יכול להפקיע שעבודה והוי כמו אוסר פירות חבירו על חבירו דאין בו ממש:
באומר האת תשמישך עלי. ויש לו כח לאסור א"ע שלא יהנה ממנה:

מתי' קרבן לא אוכל לך מותר. מלתא דפשיטא היא אלא משום אידך נקטיה וש"מ דרבי מאיר היא:
הא קרבן שאוכל לך. לאשמועי' דבחיי קרבן קא משתבע:
לקרבן לא אוכל לך. לאשמועינן דשני ליה לרבי מאיר בין לקרבן בשבא בין לקרבן בפתח:

דף טז.

שבועה שלא אוכל. ולא אמרי' בחיי שבועה קא משתבע כדאמרינן בקרבן ובמנחה לעיל בפ"ק (דף יג:) משום דשבועה לית בה מששא ולא שייך למימר בה בחיי שבועה:
לא שבועה לא אוכל לך אסור. דמשמע לא שבועה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא בשבועה ואף רבי מאיר מודה דאמרינן בשבועה מכלל לאו אתה שומע הן משום דשבועה חמירא:
זה חומר בשבועות מבנדרים. בגמרא מפרש אהיכא קאי. טעמא דכולא מתניתין מפרש בגמרא:
שבועות ב' שהן ד'. שבועות בטוי שחייבה עליה תורה קרבן עולה ויורד כדכתיב נפש כי תשבע לבטא בשפתים שני עניני שבועות כתיבי בקרא בהדיא דכתיב להרע או להיטיב דהיינו להבא כגון שאוכל ולא אוכל ומרבוי דקרא דכתיב בהדי' לכל אשר יבטא האדם מרבינן עוד שתים לשעבר דהיינו אכלתי ולא אכלתי:
היו מסרבין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא כו'. גירסא יתירתא היא ובתחלת פ"ג דשבועות ליתא דבפשטא דמתני' בלא מסרבין מצי לאוקומיה אלא שגירסת נדרים משונה ואגב אידך אוקמיה במסרבין:
אבל אמר אכילנא אכילנא. פי' בתמיה כלומר וכי אוכל עמך ותו אמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא קאמר וה"ק שבועה שאקיים מה שאמרתי אכילנא אכילנא בתמיה אלא ודאי [לא אוכל] עמך ויס"ג ואמר לא אכילנא ותו אמר כו' וכך היא הגירסא בכל הספרים בשבועות דכיון דמסרבין והוא אומר לא אכילנא אנו תולין דודאי לקיים דברו נשבע כדי שלא יפצירו בו יותר וה"ק בשבועה יהא עלי אם אוכל משלך:
מהו דתימא מיקם לישנא הוא. והיה לו לומר שאוכל והיה מגמגם בלשונו ואמר שאי אוכל ואי אמר הכי מהמנינן ליה קמ"ל כיון דהוציא בשפתיו שאי אוכל לא מהימנינן ליה במאי דקאמר בתר הכי:
רב אשי נדי מטעמיה דאביי. היה נודד ומתרחק מסברת אביי דאם איתא דמתניתין איתא לפי דיש שבועה שאוכל משמעה שלא אוכל ולאפוקי ממתניתין דשבועות דקתני

דכל שבועה דאוכל משמעה דוקא שאוכל אם כן כשלא אוכל נמי הוה ליה לפרש הכי דאי מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא בתמיה כלומר וכי אתה סבור שלא אוכל עמך בודאי אוכל ותו אמר שבועה שלא אוכל לך דאכילנא קאמר ולקיים דבריו מה שאמר לא אכילנא בתמיה הוא נשבע ולספרים דגרסי לעיל ואמר לא אכילנא גרסינן הכא ואמר אכילנא וכשנשבע שלא אוכל אנו תולין שלקיים דבריו הוא נשבע כדי שיאמינו לו מה שאמר שרוצה לאכול עמו ולא יפצירו בו עוד והכי קאמר מה שלא אוכל לך יהא שבועה אבל מה שאוכל לך איני נשבע אלא אדרבה באותה שבועה אני רוצה לאכול עמך:

אלא תנא פסקה. למילתיה דכל שאוכל דאכילנא משמע וכל שלא אוכל דלא אכילנא משמע שלא לבלבל הלשונות:

דף טז:

הא מותר קתני. ס"ד דאקרבן שאוכל לך קאי ובהא קתני מותר דמשמע דלא הוי נדר כלל ולישנא דחומר בשבועות מבנדרים משמע דנדר הוי אלא דלא חמיר כשבועה:

על סיפא דאידך שאני ישן כו'. ואוקימנא לעיל דהוי בל יחל מדרבנן:

מנין שאין נשבעין לעבור על המצות. כלומר אם נשבע לבטל את המצוה דלא הוי שבועה:

מ"ש נדר דכתיב איש כי ידור נדר לה'. משמע אפילו בחפצי השם לא יחל דברו:

שבועה מי כתיב או השבע שבועה לה'. דלה' דכתיב בקרא אכולהו קאי:

אמר אביי הא דאמר [הנאת] סוכה עלי. כלומר היינו טעמא דגבי נדר דרשינן מכי ידור נדר לה' שנדרים חלין על דבר מצוה משום דכל נדר אוסר החפץ עליו הלכך אינו נראה כנודר לבטל המצוה שהרי לא קבל על עצמו אלא אסר החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל כל לשון שבועה הוא אוסר עצמו מלעשות את הדבר וכיון שהוא מחויב לעשות המצוה לאו כל כמיניה להפקיע א"ע מחיוב המצוה הלכך לא דרשינן לה' על השבע שבועה:

אמר רבא וכי מצות ליהנות נתנו. קשיא ליה לרבא על מה שהזכיר אביי הנאה בדבריו משום דמצות לאו ליהנות נתנו ואם אמר הנאת סוכה עלי לא נאסרה עליו דלא מקריא הנאה מה שהוא מקיים מצות המקום:

דף יז.

מה הטבה רשות אף הרעה רשות. בפ"ג דשבועות מפרש לה מנא לן דבהטבת רשות איירי:

מתני' יש נדר בתוך נדר. ומפרש דבנזירות איירי כגון דאמר הריני נזיר אם אוכל חייב נזירות על כל דבור ודבור והוה מצי למתני כגון דאמר הריני נזיר הריני נזיר בלא אכילה אלא אגב דבעי למתני גבי שבועה אכילה נקטיה נמי גבי נזירות:

אינו חייב אלא אחת. דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעין לקיים המצוה דליתא בלאו והן:

גמ' הריני נזיר היום. דמיד חלה נזירות עליו ל' יום וכי אמר תו הריני למחר נתוסף עליו יום א' ובהא מגו נתוספה עליו נזירות שלימה:

ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר. כיון דבנזירות גופה משכח לפלוגי:

דף יז:

א"ל ר"ה מתני' דקאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר ודכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר פעם אחרת שלא אוכל תאנים וענבים. ולא אמרינן מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים דבנזירות נמי אין איסור חל על איסור להתחייב ב' אלא שיחולו זה אחר זה וזה לא שייך בשבועה דאם היתה חלה שבועה שניה היה מתחייב על אכילת תאנים וענבים ב' הלכך הואיל ואי אפשר שתחול שבועה שניה אלא א"כ עבר על הראשונה וכבר מושבע ועומד הוא על תאנים משבועה ראשונה לא חיילא כלל אפי' על הענבים:

והאמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים. כך כתובה הגי' במקצת ספרים וגי' פשוטה היא ואית ספרי' דגרסי אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ואכל תאנים הפריש קרבן וחזר ואכל ענבים הויא להו ענבים חצי שיעור ואחצי שיעור לא מחייב וגי' זו ישנה בפ"ג דשבועות ושפיר דייק מינה טעמא דהפריש קרבן דעתה חלקיה ההפרשה בין אכילת תאנים לאכילת ענבים ולא מצטרפי יחד לעבור על שבועה השניה הא לא הפריש קרבן מיחייב שנים אחת על שבועה ראשונה ואחת על שבועה שניה ומיהו גי' ראשונה נמי ישנה בההוא פרקא אמר רבא למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחיילא אענבים חיילא נמי אתאנים:

והפריש קרבן ונשאל עליה. דמסקינן בפ"ג דשבועות ואפי' גלח והפריש קרבן מצי לאיתשולי:

הא איכא יומא יתירא. ולישנא דעלתה לו שניה משמע דנפטר לגמרי מנזירות שניה:

עלתה לו שניה בראשונה. לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו הלכך אזל ליה נדרא קמא וחיילא נזירות שניה ובמנין ראשון עלתה לו נזירות שניה:

דף יח.

כגון שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת. כגון דאמר הרי עלי ב' נזירות או דאמר הריני נזיר הריני נזיר אם אוכל ואכל דעתה חלו עליו שתי נזירות כאחת:

הא קרא בעי. מילתא דפשיטא היא דכיון שלא יצאו דבריו האחרונים לבטלה מפיו שיש בה תוספת יום אחד על הנזירות שקבל עליו ואי אפשר לנזירות שלא תהיה אלא יום אחד הלכך על כרחך צריך שיהא נזירות שלשים יום:

כגון שקבל עליו שנזירות בבת אחת. אם אמר הרי עלי שתי נזירות לכאורה פשוט הוא מן הראשונה אלא כגון שתלה באכילה וסלקא דעתך אמינא כל מה שתלה באכילה אחת חדא נזירות היא:

אלא משום דכתיב בשבועה לא ינקה. והא חומרא יתירתא היא כדאמרינן בשבועות (דף לט.) כל העולם נזדעזע כשאמר הקב"ה לא ינקה:

מדלא קתני חייב אחת. דהוה משמע חיובא אחת ישנה על כל השבועות וכן נמי אי הוה תני אינה אלא אחת אבל אינו חייב אלא אחת משמע חיובא הוא דליכא אבל ישנן לכל השבועות ולא יצאו לבטלה מפיו ואי משכחי רווחא חיילי:

ונשאל עליה עלתה לו שניה בראשונה. אלמא אף על גב דכל כמה דלא נשאל על הראשונה ליתא לשניה כי נשאל מיהא על הראשונה דמשכחת השניה רווחא חיילא:

כגון שקבל עליו ב' נזירות כו'. דעתה לא יצאו לבטלה מפיו ולא דמי לשבועה:

דף יח:

מתני' סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל. כלומר אע"ג דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושן אם סתם אזלינן לחומרא דסתם הנודר דעתו לאסור מדלא שתק:

כבשר מליח. היינו קרבנות דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח:

ואם כחרם של כהנים מותר. אע"ג דבחרמי כהנים מועלין עד שיבואו לידי כהנים והוי שפיר דבר הנדור מכל מקום סתם חרמי כהנים משמע שכבר באו לידי כהן:

ואם כמעשר בהמה נדר אסור. דהוי דבר הנדור שצריך להקדישו ואין מעשר בהמה אוסר הגורן כמעשר דגן:

שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקין מירושלים:

שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים. וכל מה שהיו מחרימין היו מפרישין לבדק הבית וכסבורין שאין לשון חרם נופל על דבר אסור:

גמ' והתנן ספק נזירות להקל. משנה היא בפ"ד דטהרות (משנה י"ב) כגון דאמר הריני נזיר שיש בכרי זה מאה כור או שאמר על הכוי הריני נזיר שזה חיה ובהמה כדתנן בפרק חמישי [דנזיר] (דף לד.):

המקדיש חיתו ובהמתו. פי' כל חיתו ובהמתו:

ר"א אומר לא הקדיש את הכוי. שלא היה דעתו אלא על ודאי בהמה:

דף יט.

אימא סיפא ספק בכורות אחד בכור אדם ואחד בכור בהמה כו'. סיפא דספק נזירות היא ספק בכור אדם כגון שהפילה לפניו ספק נפל ספק רוח בכור בהמה בין טמאה בין טהורה כגון שתי בהמות אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו ביחד אחת זכר ואחת נקבה ואין ידוע מי ילדה זכר מי ילדה נקבה המע"ה הכהן אם בא להוציא עליו להביא ראיה ובכור בהמה טהורה ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים ובכור בהמה טמאה מפריש עליו שה להפקיע איסורו ואכיל ליה:

מי קא מדמית קדושה הבאה מאליה. דמספיקא חלה עליו איסור אבל קדושה הבאה על ידי אדם לא היה בדעתו אלא על הודאי:

ספק משקין ליטמא טמא. מפרש לה במתניתין כגון היתה ככר טמאה בידו ופשטה לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע:

לטמא אחרים טהור. כיצד היה מקל בידו ובראשו משקין וזרקו לבין ככרות טהורין ספק נגע ספק לא נגע:

על איל קמצא דכן. מין חגב העיד עליו שהוא מותר:

ועל משקי בי מטבחיא דכן. משקה הנמצא בבית המטבחים בעזרה אין בהן טומאה שלא רצו להרבות טומאה בעזרה:

דכן. מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן דדריש אשר ישתה בכל כלי יטמא יטמא ממש לא דריש יטמא פירוש יטמא אחרים הלכך טומאת עצמן הוי דאורייתא על כן ישנו בעזרה:

אלא למ"ד דכן ממש. דדריש יטמא דקרא בהכשר ואפילו טומאת עצמן הוי דרבנן:

דף יט:

הא מכירין אסורין. מרישא נמי הוה מצי למיפרך אלא דבעי למיפרך מכולה מתני':

אלא אמר רבא היינו טעמא דר' יהודה. וכולה מתני' כרבי יהודה בנדרים דאין ספיקן חמור מודאן מעייל נפשיה לספיקא בנזיר דספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה לספיקא הלכך מתני' דנדרים דברי הכל ומתניתין דנזירות כר' יהודה:

על ספקו לא מצי מגלח. דלא מצי לאיתויי קרבן מספק דלמא מעייל חולין לעזרה:

אמר הריני נזיר עולם מאי. דהשתא אין ספקו חמור מודאו דאינו מגלח לעולם:

הכביד שערו מיקל בתער. כששערו מכביד עליו:

מביא ג' בהמות. חטאת עולה ושלמים ומגלח אכל נזירות ואינו ספק ואסור ביין ובטומאת מת:

נזיר שמשון. דאינו מיקל מאי איכא למימר:

א"ל לא תניא. דר' יהודה הוה מיקל ביה כיון דאין ספקו חמור מודאו:

תניא נזיר שמשון. רב אדא בר אהבה היה שונה הריני נזיר שמשון אם יש בכרי וכו' ור' יהודה מתיר:

אי תניא תניא. ולההוא תנא לית ליה הך סברא דאמרינן אליבא דר' יהודה ולדידיה תרי תנאי אינון אליבא דר' יהודה תנא דנזיר שמשון סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ותנא דספק תרומה ביהודה סבר מעייל איניש נפשיה לספיקא:

ההיא ר"י משום ר"ט היא. דר"י דכרי היינו ר"י משום ר"ט ולא משום דעייל נפשיה לספיקא דאפי' נמדד הכרי ואפי' היו בו מאה כור לא הוי נזיר כיון דבשעה שקבל עליו הנזירות לא היה ברור לו אם יהיה בכרי מאה כור:

אין אחד מהן נזיר. שנים שהיו יושבין ואחד עובר לפניהם אמר אחד הריני נזיר אם הוא נזיר אמר השני הריני נזיר אם אינו נזיר וממה נפשך אחד מהם היה לו להיות נזיר ואפ"ה לא הוי נזיר:

שלא נתנה נזירות אלא להפלאה. דכתיב איש כי יפליא שיהיה ברור לו בשעת קבלת נזירות בלא שום ספק:

הא מכירין אסורין. ה"נ הוה מצי למפרך מרישא אלא ניחא ליה לדקדק מכולה מתני':

סיפא ר"א בר' צדוק היא. דאיהו סבר ספיקא לקולא הוה ומצי לאוקמיה מתני' דספק נזירות להקל נמי כותיה:

ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסורה. לפי שמכירין את שתיהן אבל בגליל אינן מכירין תרומת הלשכה אבל מכירין הם חרמי כהנים ואפ"ה חרמים שלהם אסורים ור"א ברבי צדוק סבר דאין מכירין דאי היו מכירין ה"א ספיקן להקל כמו ביהודה דמותרין לפי שמכירין שתיהן:

דף כ.

מתני' אלא בחרמו של ים. דכתיב (קהלת ז':כ"ו) אשר היא מצודים וחרמים:
הרי עצמי קרבן. אסר עצמו כקרבן על חבירו:
עונשין אותן ומחמירין עליהם. בגמרא מפרש:
פותחין לו פתח ממקום אחר. כלומר שאלה צריך אבל לא עונשין ולא [נ"א אלא] מחמירין:
גמ' בד"א בת"ח. דקים לן בגוויה דלא משקר:
אבל ע"ה שבא לישאל. כלומר בא לפני החכם וא"ל כך נדרתי וכך היתה כוונתי כדי שיאמר לו החכם שאינו נדר וא"צ התרה:
עונשין אותו ומחמירין עליו. דלא מהימנינן ליה שכך היתה כוונתו ואינו בקי בתורת נדרים וירא שמא לא יוכל למצוא פתח שיתיר לו החכם ולכך משקר:
דלא פתחינן ליה בחרטה. לומר לו כדו תהית או לבך עליך:
אלא עונשין אותו היכי דמי כדתניא כו'. ולא שעונשין אותו יותר משאר נודר דדין זה הוא בכל נודר שעבר על נדרו אלא קמ"ל דאע"ג דלאו נדר גמור הוא עונשין אותו:
לאו שפיר עבד. דלא תימא כיון דחומרא בעלמא הוא אי עבר ועבד ביה לא גערינן ביה קא משמע לן דגערינן ביה ואמרינן ליה דלאו שפיר עבד ומיהו לא משמתינן ליה:
אצל כהן עם הארץ שסופו להאכילך תרומה. אבל משום טבל ליכא למיחש דמפריש תרומה ואכיל לה וכן מעשר מפריש ממנו תרומת מעשר ומעכב המעשר לעצמו:
יראתו על פניכם זו הבושה. שכל היראה מתבייש:
שלא עמדו אבותיו על הר סיני. כי משם ירשו הבושת:
מפני שהופכין את שלחנם. לשמש שלא כדרכה ומדה כנגד מדה שמטריח אותה על ארכובותיה לפיכך הבנים נכה רגלים:

דף כ:

ניך יפיפין ביותר. בלא מום:
מגלה טפח ומכסה טפח. כדי שתהא יראה ובושה על פניו אי נמי שלא יהנה בקירוב בשר דוגמת דרך סדין (בירושלמי בפ"ק דיבמות הלכה א):
ונמצאו בניו באין לידי ממזרות. שהמחשבה באשה אחרת בשעת תשמיש קרובין הבנים לצד ממזרות ומתוך שאינו משמש אלא באימה ולא בקלות ראש אין בלבו מחשבה אחרת:

במילי דתשמיש. שרי להרבות תאותו:
דמצייני כמלאכי השרת. בתורה ובמצות ופרושין וקדושים משאר המון העם כקדושת מלאכי השרת:
ערכתי לו שלחן והפכו. ששימש עמה שלא כדרכה:
מן ביניתא. דג שאוכלו צלי שלוק ומבושל כפי רצונו:
וברותי מכם הפושעים וגו'. לשון ברירה או לשון וברא אתהם בחרבותם:
בני אמה. שפחה משוחררת וגריעה מגיורת לפי שהורגלה להיות שטופה בזמה:
בני שנואה. אע"פ שאין בלבו לגרשה:
בני נדוי. אם הוא או היא מנודין ואסורים בתשמיש המטה וה"ה נמי אבל אלא מיתה [צ"ל מילתא] דשכיחא נקט:
בני תמורה. נחלפו לו נשותיו כסבור לבא על זו והיא אחרת:
בני מריבה. שנתקוטטו יחד ובא עליה קודם פיוס כעם הארץ שמכה ובועל ואינו ממתין עד שתתפייס:
בני שכרות. אם הוא או היא שכורין ואין כונתם שלימה ובלא דעת נפש לא טוב:
בני גרושת הלב. ואף אם אינו שונאה כי מתוך שדעתו לגרשה מהרהר על אחרת:
בני ערבוביא. יש לו נשים הרבה ואינו יודע על אי זו מהן בא:
בני חצופה. שתובעת בפה:
דמרציא ארצויי. משדלתו בדברים:
הדרן עלך ואלו מותרין ארבעה נדרים התירו חכמים. כולהו מפרשי במתניתין:
קונם שאיני פוחת לך מן הסלע. כלומר קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע:

דף כא.

שניהן רוצין בג' דינרין. ולא היה בלבם לשם נדר אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף דמים וכן הלוקח כדי שיפחות המוכר מדמי המקח הלכך לא הוי נדר דבעינן פיו ולבו שוין ואע"ג דדברים שבלב אינן דברים ואם יאמר הנודר כך היה בלבי כשנדרתי לא אזלינן בתר מחשבתו היכא דמוכח מילתא כי הכא שכן דרך כל מוכרין ולוקחין לעשות כן אזלינן בתר דברים שבלב:
גמ' אין אחד מהם נזיר. ב' שהיו עומדים ועבר נזיר לפניהם כדפרישית לעיל בפ' אלו מותרין ונדרים איתקוש לנזירות כדאמר בריש מכילתין הלכך כיון שלא היה הדבר ברור לו בשעת הנדר שיחול נדרו כי שמא יתרצה חברו לדעתו בשומת החפץ לא הוי נדר:

מי קתני שניהם רצו. דהוה משמע שלבסוף נתרצו שניהם בשלשה דינרין ולזה לא היה דעתם מעיקרא הלכך לא היה נדרם ברור בשעת הנדר ואין כאן יהם רוצין הפלאה:
שניהם רוצין קתני. דמשמע דמשעת הנדר ברור לנו ששניהם רוצין בכך ולא כוונו כי אם לזרז ומעיקרו לא היה נדר:
אמר ליה טפי מסלע ואמר ליה איהו בציר משקל. פי' או א"ל איהו רק שיהיה ביניהם יותר משקל מי אמרינן מתניתין דוקא קתני בשאין ביניהם אלא חצי סלע במקח השוה שלשה דינרין אז דרכם לידור כדי לזרז אבל כשהם מופלגין זה מזה יותר אז אין דרכם לזרז אלא מתכונים לנדר גמור או דלמא לאו דוקא:
מותר ליכנס לביתו ולשתות עמו טיפת צונן שלא נתכוון אלא לשם אכילה ושתיה. ומה שהזכיר כניסת הבית וטיפת צונן לא כוון אלא לזרז וכ"ש שמותר באכילה ושתיה מה שלא הזכיר דכיון דמה שהוציא בפיו אינו נדר גם המחשבה אינה כלום דהנודר בלבו אע"פ שאין פיו מכחישו אינו נדר כ"ש זה שהוציא בפיו מה שלא היה בלבו:
הכא נמי משתעי איניש הכי. דטיפת צונן מופלג יותר מאכילה ושתיה טפי מסלע מופלג משלשה דינרין:

דף כא:

צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה. ודרכם כשמזמינים אדם אומרים לתת לו מעט הלכך לא הויא טיפת צונן הפלגה:
אלא כעין ארבעה נדרים. עד שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים הללו שלא היה בלבו לשום נדר:
ורב הונא סבר פותחין בחרטה. פירוש בחרטה (פי') כל דהו רק שיאמר שהוא מתחרט מעצמו ורוצה היה שלא נדר מעולם ואין צריך שימצא לו החכם פתח לומר אדעתא דהכי נדרת:
א"ל לבך עלך. אותו לב שהיה לך כשנדרת ישנו עדיין עליך ואינך מתחרט על מה שנדרת:
אמר ליה לא. מתחרט אני מעיקרא על מה שנדרתי:
אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך כו'. כלומר שמפייסין אותך עתה:
קסבר אין פותחין בחרטה. מדהוצרך למצוא לו פתח זה ונולד לא הוי כי מצוי הוא שיקפידו קרוביו ואוהביו של אדם על מה שנדר:
תניא ר' יהודה אומר אומרים כו'. מייתי ברייתא דפליגי תנאי בפלוגתא דהנך אמוראי רבי יהודה דאמר אמרינן לו לבך עלך כרב הונא ורבי ישמעאל כרבה בר רב הונא והוה ליה כתנאי אלא דלשון נדרים משונה:

כדו תהית. כבר אתה תוהא ומתחרט על נדרך מעיקרא:
אמר ליה אין ושרייה. ויס"ג אמר ליה לא ושרייה ובתמיה קאמר לא:
בעית נדור. חפץ אתה בנדרך ואינך מתחרט:
אילו לא מרגזין לי כלום נדרית. מתחלה לא נדרתי אלא מתוך רוגז שהרגיזוני ועתה נח רוגזי ומתחרט אני מעיקרא:
תהא כבעית. תהיה כרצונך והתיר לו:
מגירתך. שכנותיך:

דף כב.

מילי דעזיבן. אלמלא שראתה אמה בה דברים מכוערים שראוי להניחה ולעזבה:
דפתחין פנקסך וממשמשין בעובדך. מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקין בהם בשביל שהוא מרשיע לידור א"נ שהוא מחזיק את עצמו צדיק ובטוח שיוכל לקיים את נדרו ולא יכשל בו כעין עיון תפלה ולכן מדקדקים במעשיו:
ולא פתחינן בהדה. דאפילו אם אינו מתחרט אמר שהוא מתחרט דלא חציף לומר שאינו מתחרט אע"פ שמקפידים עליו מן השמים וכן טעמא דכל הני דלא פתחינן בהו:
כל הבוטה. כמו לבטא בשפתים:
אלא שלשון חכמים מרפא. שמתירים לו הנדר:
הנודר כאילו בנה במה. בשעת איסור הבמות:
והמקיימו. הרי גמר עבירתו:
ברישא פתחינן. דליכא עבירה כולי האי כל זמן שלא הקריב:
וכי תחדל לנדור. אע"פ דהאי חדלה כתיב באינו נודר מ"מ כיון דכתיב גבי נדר חדלה ילפינן ג"ש וע"כ הא דנקרא רשע בנודר איירי:
כל מיני גיהנם שולטין בו. קשה לגופו כאילו היה נדון בכל מיני פורעניות בגיהנם א"נ מתוך כעסו בא לידי עבירה ומשליט עליו גיהנם:
שמכלה העינים. שהוא מאריך בחליו ומצפה תמיד להתרפאות:
תרי בני חוזאי. יהודים היו:
ופרע ליה בית השחיטה. מחמת מורא החזיק ידיו וגם כדי שימהר למות:
את נפשך הצלת. שאלמלא אמרת כן היה הורגך בכעסו:
קא תמה ר' יוחנן. היאך אתרמי דבא"י היה לו לב רגז לשחוט חברו:

דף כב:

אין אלהים כל מזמותיו. הוא מחשב שאין אלוה בעולם:
כעס בחיק כסילים ינוח. לא נשאר בחיקו כי אם הכעס:
וכסיל יפרוש אולת. היינו מוסיף טפשות:
לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה כו'. והיו מקבלין על הגיונם שכר וזוכין לחיי העולם הבא כמו עתה בכל התורה שלומדין:
מפני שערכה של א"י היא. סדורה וחלוקה לגבולותיה:
אין נזקקין לאלהי ישראל. כיון שהחציף פניו להזכיר השם:
חוץ מקונם אשתי נהנית לי. כדי להטיל שלום בין איש לאשתו נזקקין ולא גרסינן שגנבה כיסי והכתה בני ונודע שלא גנבה ולא הכתה דההוא לאו נדר הוי ולא בעי התרה כדתנן במתני':
אי נדרת במוהי. האי נדרת לאו דוקא ומוהי הוא כנוי לשבועה וקרי לשבועה נדר כדתנן נמי לעיל נדר במוהי:
אמר ליה לא מרא כולא לא טעימנא לך [**ס"א לי**]. כלומר לא אוכל עמך וכן אני נשבע במרי כולא דלא טעימנא לך:
רב יוסף אמאי אמר לא מרי כולא. למה הוצרך לישבע שלא יאכל עמו:
אמר ליה לאו מרי כולא קאמרת לא טעימתא לי. אפילו תרצה להתיר נדרך דאין נזקקין לך:
זיל לקילעך. זיל לאושפיזך כמו איקלע להההוא אתרא וכן הישן בקילעא שאיש ואשתו ישנים שם בפרק הדר (עירובין סג:):
תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. שהיא ישרה בעיניו ובעיני רואיו שגם אחרים מפארים ומשבחים אותו אבל אם היא ישרה רק בעיניו גם דרך אויל ישר בעיניו והא רתח רב נחמן ואדעתא דהכי לא נדרתי וחזר לפני רב נחמן או לפני אחרים ואמר להם פתח זה והתירו לו ולאו נולד הוי שכן דרך הרב להקפיד על תלמידו כשמטריח עליו:

דף כג.

קצרא. מכבס בגדים ומקצרן כדאמרי' בהגוזל בתרא [ב"ק קיט:] קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה:
אין פותחין בנולד. דמאחר שאינו מצוי דלא מסיק אדעתיה שיארע דבר זה לא הויא חרטה לעקור הנדר מעיקרו:

שכיחי אפיקורי דמצערי רבנן. מצערי ת"ח אחרים כי האי עובדא:
ומי שרי. הדיין לעשות פתח מגוף הנדר ולא לפתוח ממקום אחר:
ועלתה לרגל. שהיו מתקבצים לשמוע הדרשה ואף הנשים היו נוהגות מצוה לבוא שמה ולראות בכבודה של תורה:
מתני' רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו כו'. בגמ' מפרש לה:
לא שמע ליה ולא אתא בהדיה. כיון שיודע שבטל נדרו:

דף כג:

נדרי זרוזין הוו. דלא תימא במקח וממכר מקרו נדרי זרוזין שכך דרך התגרין לנדור אבל בדבר מועט כזה שאדם מזמין את חבירו אין דרך לידור כדי לזרז:
ויעמוד בר"ה. דבר מסויים נקט תחלת השנה וה"ה בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע:
עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה. שאם אין בדעתו שיהא נדרו קיים למה הוא נודר:
תני ובלבד שלא יהא זכור את הנדר. וכיון שאינו זכור לתנאו נמצא תנאו קיים ונדרו בטל:
רבא אמר לעולם כדאמרן מעיקרא. רבא אית ליה שפיר הך דאביי [דאי] אין זכור לתנאו בשעת הנדר שתנאו קיים ונדרו בטל דליכא טעמא לפלוגי בהא אלא שנדחק רבא לקיים לשון המשנה:
כגון שהתנה בר"ה. שיהיו מקצת נדרים שידור בזאת השנה בטלים:
ולא ידע ממאי התנה. על אי זה נדר התנה לבטל אכילת בשר או שתיית יין או מדברים שבינו לבין חבירו או מדברים של עצמו וקא נדר ואמר על דעת הראשונ' אני עושה שאם אהיה זכור על מה שהתניתי אלך אחר התנאי ושוב נזכר שלדבר זה התנה ההוא נדרא לית ביה מששא והכי קאמר מתני' ובלבד שיהא זכור [פי' כששכח] מקצת תנאו אז צריך שיזכיר תנאו בפיו ויאמר על דעת הראשונה אני עושה דאל"כ [הואיל] שזכור לתנאו בטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה אבל אם היה זכור הכל אפי' אמר על דעת הראשונה אני עושה בטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה כי דבריו סותרין זה את זה דאם הוא רוצה לקיים תנאו למה הוא נודר הלכך אזלינן בנדרים להחמיר ואמרינן שנדרו הוא עיקר ומה שאומר על דעת הראשונה אני עושה דבריו בטלין אבל כשהוא זכור מקצת אפשר שהוא נודר על דעת ראשונה שמא ימצא שלא התנה על נדר זה ומתני' לרבא הכי מיפרשא הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה עומד בר"ה ויאמר כל נדרים שאדור בשנה זו יהיו בטלים בין שישכח התנאי לגמרי בין שישכח מקצתו ובלבד שיהיה אז זכור לתלות בדעתו הראשונה:

סבר למדרשה בפרקא. הא דאביי היכא דשכח כל תנאו אבל אין לפרש דהך דרבא בעי למדרש דאהא לא שייך למימר תנא קא מסתם סתומי דרבא אינו צריך להגיה המשנה ועוד דלא שייך למימר בהך דרבא שלא ינהגו קלות ראש בנדרים דמילתא דרבא לא שכיח שיהיה דבר זכור מקצת ושכוח מקצת ועוד הא קאמר בהדיא בשעת נדרו על דעת ראשונה הוא עושה ולא אתי לזלזולי בנדרים אחרים:

תנא קא מסתם לה סתומי. דקתני ובלבד שיהא זכור דצריך להגיה ובלבד שלא יהא זכור אבל הא לא הוי מסתם סתומי מה שדלג דרוצה שלא יתקיימו נדריו דכיון דאי אפשר לפרש המשנה אם לא שתגיהנה כך הרי היא כמפורשת:

פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב. דדוקא במקח וממכר שייך למימר נדרי זרוזין:

הלכתא כותיה או לית הלכתא כוותיה. אע"ג דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות ס.) דמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי דלמא הכא מסתבר טעמייהו דרבנן:

דף כד.

אם אין אתה בא ונוטל לבנך וכו'. דרך כבוד הוא שיקבל מתנה לבניו ולא לעצמו:

שלא ע"פ חכם. ואין צריך שאלה אע"פ שכל פתח וחרטה עוקר הנדר מעיקרו ואעפ"כ צריך שאלה לחכם האי פתחא מוכחת טפי:

זהו כבודי. לשנוא מתנות:

משום דא"ל לאו כלבא אנא. וכיון שיש טעם לדבר אמרינן דלנדר איכוון:

דמתהנינא ממך. דכיון שהוא רוצה שיקבל ממנו מתנה מרובה מסתמא גם הוא נהנה ממנו הרבה:

לאו מלכא אנא. ומסתמא ההנהו הרבה מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה:

זמינא הוא דאדריה למזמנא. המזומן ביקש למזמן שיזמינהו לסעודתו וא"ל אין נדר זה עליך דאזמנית וא"ל המזומן למזמן מודרני מנכסיך אם לא אוכל אצלך כי רצו להזמינו גם לסעודה אחרת והוא חפץ יותר לאכול עם זה האיש ובכה"ג לא הוי נדרי זרוזין אלא לנדר גמור נתכוונו שניהם:

מאי לאו אפי' בקמייתא [**לא בבתרייתא**]. אבל מהך ליכא למפשט דפליגי דשאני הכא כיון שאמר שאני נהנה לך בהאי פליגי רבנן משום דא"ל לאו כלבא אנא כו':

הלכה כראב"י. ומסתמא אמתני' קאי אלמא פליגי והלכתא כותיה:

דף כד:

מתני' נדרי הבאי. כמו בג' מקומות דברו חכמים לשון הבאי בפ' גיד הנשה (חולין דף צ:) כלומר גוזמא ושפת יתר וכן זה הוסיף על מה שראה כאדם שרואה דבר נפלא וגדול ומוסיף לומר יותר ממה שראה והוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שהוא אומר הלכך אע"פ שאמר קונם ככר זה עלי אם לא ראיתי עם כעולי מצרים והנחש שראיתי אם לא היה כקורת בית הבד לא אמרינן ודאי היה כך כמו שהוא אומר ויאסר הנדר עליו אלא אמרינן הוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שאמר אלא דרך בני אדם להוסיף על מה שראו ולא היה דעתו לנדר כי דרך בני אדם לדבר כן ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

גמ' תנא נדרי הבאי מותרין אבל שבועות הבאי אסורין. משום דשבועה חמירא טפי הלכך חמירא לאסור מדרבנן ויס"ג כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות:

אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר. דכיון דאינו אוסר שום דבר עליו אין בלשון הזה שבועה כלל ולא גרס הרי יצאה שבועה לשקר:

א"כ למה לי למימר. כיון דאמר שבועה שראיתי פשיטא שאסור אע"פ שדרך העולם לקרוא לעם רב כיוצאי מצרים מ"מ אסור לישבע על זה ובנדר דוקא שרינן הנודר שלא כוון לנדר:

ועוד דומיא דנדר קתני. דמשמע שאוסר דבר עליו בשבועה כמו בנדר:

יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי כו'. ואע"ג שדרך העולם לקרוא לעם רב כיוצאי מצרים משום חומרא דשבועה אסרינן להו עילויה ולאידך לישנא קמ"ל דלא מפלגינן בין נדרים לשבועות:

שומשמני חזא. ראה נמלים הרבה והעלה להם עולי מצרים ולדעתו שפיר קא משתבע ואם אמר שהוא כן למה אינו נאמן:

דף כה.

אדעתא דידן אישתבע. ולא מהימנינן ליה בדבר משונה כזה ואע"ג דבמתניתין מהימנינן ליה דנדר בחרמו של ים ובקרבנות מלכים אין זה משונה כל כך:

לאפוקי דאי יהיב ליה אסקונדרי. דבר שמשחקים בו בטבלאות כמו באסקונדרי אטלליתו (קידושין דף כא.):

ואסיק להו שמא זוזי. אע"פ שמשונה הוא ורחוק הוא מן הדעת אזלינן בתר דעתיה:

לאפוקי מקניא דרבא. ואין זה דבר מופלג ודאי לדעתיה שפיר קא משתבע שהרי מעות מסר לידו אלא שלא נתנם לו לשם פרעון שישארו בידו:
ולא אתכם לבדכם. כלומר לא על דעתכם לבדכם אלא גם על דעת המקום ועל דעתי:
דאי אסיקו שמא לעבודת כוכבים. והוא דבר משונה ומופלג:
משמע חדא. תורה או תורה שבכתב או תורה שבעל פה:
משמע מצות המלך. כדכתיב (אסתר ג':ג') מדוע אתה עובר את מצות המלך:
שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות. כדכתיב (במדבר ט"ו:ל"ט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וציצית ושמונה חוטין וחמשה קשרים עולים תרי"ג:
חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כו'. דכתיב בעבודת כוכבים וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות:
אלא מילתא דלא טריחא נקט. על דעת המקום ועל דעתו:
אורוותא דתבנא. כמו אורות סוסים (מלכים א ה):
בטרוף. רחב ואינו עגול:
כולהו נחשי מיטרף טרפי. כולהו נחשים טרופים נינהו בבטנם אינם עגולים:

דף כה:

מתני' נדרי שגגות אמר קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל או שתה. ובשעת הנדר היה סבור בודאי שלא אכל ולא שתה ולא היה בדעתו לנדור כלל ולא היה פיו ולבו שוין הלכך לא הוי נדר:
קונם שאיני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה. דבשעה שהנדר יש לו לחול דהיינו בשעה שאכל ושתה אז שכח את הנדר וילפי' משבועות דבעינן שיהיה האדם [ס"י בשבועה] בשעה שהשבועה חלה עליו יהא זכור את השבועה:
קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי כו'. היינו נדרי שגגות דכיון שנודע לו שלא גנבה כיסו נמצא שלא היה נודר:
אלו ואלו מותרין. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו דאינו רוצה שיחול נדרו אלא כעין שנדר אותו וכיון שמקצתו היה שוגג נתבטל כולו:
גמ' תנן התם. משנה היא לקמן בפ' ר"א (דף סו.):
פותחין בשבתות ובי"ט. כגון אם נדר להתענות שנה ואמרו לו והלא כמה שבתות וי"ט יש בשנה שאין טוב להתענות בהן ואמר לא שמתי אל לבי ולא נזכרתי לשבתות וי"ט ואילו הייתי זכור לא הייתי נודר להתענות בהן אותן הימים מותרין על ידי התרת חכם ולא דמי להך מתני' דשוגג גמור היה על אביו ולא חל הנדר עליו כלל אבל הכא היה

לו לידע שאי אפשר לשנה בלא שבתות וי"ט וחל הנדר עליהם כי נדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות הלכך צריך שאלה:

ושאר כל הימים אסורים. דלית להו נדר שהותר מקצתו הותר כולו וסברו דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה:

שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו. דכיון שמצא פתח למקצת הנדר אפילו לא נתחרט בשאר הימים בטל כל הנדר:

אמר רבה הכל מודים כו'. אפלוגתא דב"ש וב"ה דמתני' קאי ומשום דמותיב לקמן מסיפא דהך מתני' מייתי לה הכא ופלוגתא דרבה ורבא שייך נמי אהך מתני':

אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא כו'. אמתני' קאי דאמר הרי הם עליכם קרבן ואסרן עליהם בכלל לכלם כאחד והשתא נמי קאמר הייתי אומר כולכם אסורין ולא החליף לשון הנדר הלכך לא הורע כח הנדר ולא אמרינן ביה הותר מקצתו הותר כולו והוא הדין אם ראה אותם מרחוק אוכלין ולא ידע שאביו ביניהם והראה עליהם ואמר לזה ולזה אסורים וחזר ואמר הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר אחרים אסורים כיון שלא החליף דבריו שהנדר והחזרה הכל בלשון פרט:

הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין. ומתחלה אסרן עליהם בלשון כולכם דכיון שהחליף דבריו הורע כח הנדר וסברי בית הלל דאמר' הואיל והותר מקצתו הותר כולו והוא הדין נמי אם מתחלה אמר בלשון פרט ולבסוף אמר כולכם ובית שמאי סברי שהכל ענין אחד:

דף כו.

ורבא אמר הכל מודים כו'. רבא סבירא ליה דלאו בהחליף ושינה תליא התירא דבאיזה לשון שאסרם בשעת הנדר הן בכלל הן בפרט ובשעת חזרה אמר הייתי אומר פלוני ופלוני [אסורין] כולי עלמא מודו דכולם מותרים:

כי פליגי דאמר כולכם לבסוף. בין שאסרם מתחלה בפרט בין שאסרם בכלל ב"ש סברי כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון:

ופלוגתא דר"מ ור' יוסי בתמורה פרק כיצד מערימין דתנן (תמורה כה:) הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ר' מאיר אומר הרי זו תמורת עולה דתפוס לשון ראשון ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון תחלה הואיל ואי אפשר להוציא שני דברים יחד דבריו קיימים והכא נמי סברי ב"ש תפוס לשון ראשון וכיון שאמר כולכם אסורין נשארו האחרים באיסורן וכי אמר חוץ מאבא לא מהני לצרפן יחד ולומר הואיל והותר אביו הותרו גם האחרים ומיהו לא דמי לגמרי דהתם לשון אחרון בטל לגמרי והיינו טעמא דתמורת עולה תמורת

שלמים שני ענינים הם מדלא קאמר ותמורת שלמים בוא"ו הלכך כי אמר תמורת עולה כבר נתפסה הבהמה כולה בקדושת עולה ותו לא חייל עלה קדושת שלמים אבל הכא כי אמר הייתי אומר כולכם אסורים אין זה תשלום דבריו כי גם מתחלה אסר את כולם אלא ודאי שצריך לסיים חוץ מפלוני הלכך אין דבריו האחרונים בטלים אלא להא אהני הא דאמרינן תפוס לשון ראשון שאינן נכללין יחד שתי הלשונות לומר הואיל והותר אביו הותרו גם האחרים וב"ה סברי כר' יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס הלכך נכללין שתי הלשונות יחד וכיון שהותר מקצתו הותר כולו:

איתיביה רב פפא לרבא כיצד אר"ע כו'. בשלמא לרבה מוקי לרישא דאמר לזה ולזה כו'. לרבה ס"ל דבהחליף לשונו תליא התירא מוקי לה לרישא דאמר בשעת הנדר לזה ולזה ובשעת חזרה אמר כולכם וסיפא דאמר בשעת הנדר כולכם ובשעת חזרה לזה ולזה דבשניהם מחליף לשונו הלכך בשניהם הותרו כולם ולישנא דברייתא אשעת חזרה קאי אי נמי איפכא ולישנא דברייתא אתחלת הנדר קאי והנך תרי בבי אתו לאשמועינן דבין החליף דבריו מכלל לפרט ובין החליפן מפרט לכלל בכל ענין הותרו כולם וסיפא דקתני האחרון מותר וכולן אסורין לא אסיק אדעתיה לתרוצה ובסמוך פריך לה מינה אי נמי מוקי לה בלא החליף דבריו ובסמוך פריך אמאי קתני ראשון ואחרון:

אלא לדידך בשלמא רישא דאמר כולכם. דבשעת חזרה אמר כולכם בין כלל בין פרט בשעת הנדר פליגי ב"ש וב"ה וכן ר"ע ובר פלוגתיה:

דף כו:

אלא סיפא. דאמר בשעת חזרה לזה ולזה אף רבנן פליגי עליה וליכא לתרוצה לרבא דלישנא דמתני' קאי אשעת הנדר ובשעת חזרה אמר כולכם ואשמועינן דבין פרט ובין כלל בתחלה אע"ג דבשעת חזרה אמר כולכם הותרו כולם דכיון דלרבא תלוי כל ההיתר באותו ל' שאמר בשעת חזרה מסתמא ר"ע נקט אותו ל' שהיתר הנדר תלוי בו דבשלמא לרבה דההיתר תלוי בין בל' ראשון בין בל' אחרון זה החליף דבריו אין להקפיד אם שנה במשנה ל' שעת הנדר או לשון החזרה:

במאי מוקי לה דאמר לכולכם. או בשעת נדר או בשעת חזרה:

אי הכי הי דין הוא ראשון והי דין הוא אחרון. בתמיה כיון דאמר כולכם אי זה נקרא ראשון ואי זה נקרא אחרון בלשון אחר גרס הוא דין הוא ראשון והוא דין הוא אחרון בלשון קושיא זהו ראשון וזהו אחרון ואין חלוק ביניהם ואמאי קתני דאם הותר ראשון הותרו כולם ובאחרון קתני הוא מותר וכולן אסורים וגירסא האחרונה דייקא דשפיר

אשכחן דראשון ואחרון אם אמר הייתי אומר אבא מותר וכולם אסורים הרי אביו ראשון ואם אמר כולכם אסורים חוץ מאבא הרי אביו אחרון אבל טעם החלוק לא ידענא:

וסיפא כגון שתלאן זה בזה. ולא איירי כלל בפלוגתא דב"ש ור"ע אלא מלתא אחריתי היא וכגון שאסרן על פלוני ואח"כ אמר פלוני כפלוני ופלוני כפלוני הותר הראשון כגון שנמצא אביו או שהותר ע"י פתח חרטה הותרו כולם שכולם נתלו בו הותר האחרון הוא מותר וכולם אסורים ולא שייך הכא לומר הותר מקצתו הותר כולו דכל חד וחד נדר באפי נפשיה הוא וכה"ג אמר בנזיר אמר הריני נזיר ואמר חבירו הריני כמותו כו' הותר הראשון הותרו כולם הותר האחרון הוא מותר וכולם אסורים ודיקא נמי דקתני עלה בברייתא הותר האמצעי כו':

כופרי יפה ללב. בצל הגדול שנתבשל כל צרכו כמו ורבעה כלב כופרי (יבמות דף נט:):

הייתי אומר כל הבצלים אסורים וכופרי מותר. וקשה לרבה דהכא לא החליף דבריו דמתחלה אסר כל הבצלים עליו ולבסוף אמר כולכם וקא שרי רבי מאיר וקשה נמי לרבא דאיהו אמר כי אמר כולכם בסוף אסרי בית שמאי משום דסברי כרבי מאיר והכא קא שרי רבי מאיר:

הייתי אומר בצל פלוני ופלוני אסור וכופרי מותר. לרבה הרי החליף דבריו ור"מ כר"ע רביה סבירא ליה ולרבא לדברי הכל שרי וגרס ר"מ אליבא דרבי עקיבא ואליבא דרבנן והיינו אליבא דרבא:

דף כז.

בנות שוח. תאנים טובים הם:

הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שוח מותרות. וקשה לרבא דבהא אפי' רבנן שרו:

לרבה רישא ר"ע ובהחליף דבריו וסיפא ד"ה ובלא החליף וריש' ד"ה לא משכחת לה דרבנן אסרי בכל ענין:

לרבא רישא ד"ה. ובלא אמר כולכם בשעת חזרה וסיפא רבנן ובאמר כולכם בשעת חזרה אבל סיפא ד"ה לא משכחת לה דר"ע שרי בכל ענין:

מתני' נדרי אונסים חלה הוא או שחלה בנו וכו'. דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעכבנו אונס ודברים שבלב כי האי דמוכחי וידיעי לכל הויין דברים:

גמ' דאתפיס זכותיה כו'. מסר כחו וזכיותיו ליד ב"ד ע"מ שאם לא יבא לזמן ב"ד שיהיו בטלים ומחל על כל זכות שהיה לו בהם:

וכי תימא קטלא שאני. דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה וגו' קטלא מידי דאתי ממילא ולא מסתבר לענוש על האונס כרצון אבל זה שהתנה ולא פירש בלא עכבת אונס גמר ואתני בכל ענין:

הרי אלו נדרי אונסין. אלמא אונס מעכב כל דבר ור"ה סובר ודאי בנדר בעינן דפיו ולבו שוין ולא היה בדעתו לידור אם יעכבנו אונס אבל בממון לא אזלינן בתר מחשבת לבו אי לא אתני בפירוש בלא עכבת אונס אין אונס מבטל התנאי:

דף כז:

דאי הוה ידע דמיית לאלתר הוה יהיב גיטא. דעיקר נתינת הגט הוא להצילה מעיגון או שלא תזקק ליבם:

שאני מעברא דאונסא דשכיח הוא. ועכבו נהר דמתניתין היינו שגדל הנהר מהפשרת שלגים ואי אפשר לעבור בו דלא שכיח:

מכדי אסמכתא הוא. דאמר מילתא יתירה ולא אמר כן אלא להסמיכו על דבריו ובטורח [נ"א ובטוח] היה שיוכל לקיים דבריו ולבא ולכך התנה אבל לא כיון להקנות מעולם ואסמכתא לא קניא כדמסקינן בפ' גט פשוט:

רבי יוסי אומר יתן. דס"ל אסמכתא קניא ויגבה כל חובו מבני חרי אבל ממשעבדי לא שכבר נמחל שיעבוד חצי החוב ושטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו ואפי' חצי החוב שלא נפרע אינו גובה בשטר זה ממשעבדי דחיישינן שמא יגבה בו חצי האחר שנפרע כדאמר' בשטר חוב מוקדם דאפילו מזמן שני לא גבי דילמא אתי למגבי מזמן ראשון ומבני חרי גבי ביה דקני ליה במסירה א"נ גבי ממשעבדי כל החוב שכך התנה מתחלה שאם לא יתן לו לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה וישאר השטר כבתחילה והאי פי' ניחא טפי דבקנין אותיות בעיא כתיבה ומסירה:

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר (**רבה**) [**צ"ל רב**] **אין הלכה כר' יוסי**. ומסתמא לא פליג רב הונא אדרב רביה:

דאמר ליבטלן זכותיה. מדלא אמר תנו אותה לשכנגדי אלא הזכיר ל' בטול כאילו הודה שהן פסולין ובטלין כחרס הנשבר אי נמי זה בא להוציא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלים אם לא יבא ולא יגבה בהם עוד ואסמכתא כי האי כי הוא מוחל על מה שיש לו ביד אחר קניא אבל אסמכת' דר"י היא להוציא לא קניא:

מתני' נודרים להרגין ולחרמין ולמוכסין. הרגים הם ליסטים ההורגי' כדי ליקח הממון. חרמין הם גוזלין אבל אינם הורגים ולא זו אף זו קתני:

שהיא של תרומה. אע"ג דקטלי וגזלי לא אכלי איסורא אי נמי אין נחשב בעיניהם כי בדמים מועטים יקנו הרבה תרומה:

דף כח.

לא יפתח לו בנדר. אא"כ אומר לו דור לי שהוא תרומה:
במה שהוא מדירו. ואפי' פתח לו לא יוסיף לו לידור אלא במה שפתח לו ומיהו אם א"ל בסתם דור לי אף אם הוסיף הרבה לידור בכולהו מודו ב"ש דלא הוי נדר ולא אמר שלא ידור אלא אם כן יפתח דור לי בדבר זה:
וב"ה אומרים אף במה שאינו מדירו. דלא תימא אף ע"ג דקאמר ב"ה שהוא פותח לו ה"מ היכא דפתח ליה ואמר הלה אין דור לי בזה אבל זה שהוא מוסיף לו ולא ידע הלה כלום שהוא רוצה לידור בזה אימא נדר הוי קמ"ל:
גמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. אחד שקנה המכס מאת המלך אסור לגזלו הימנו ואיך יתירו חכמים לגזלן לידור כדי לגזלו:
במוכס שאין לו קצבה. והאי לאו דינא הוא דדוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות להקונה לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה למעט לזה ולרבות לזה אי נמי כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך חפץ הלכך כולו גזל:
במוכס העומד מאליו. בלא דעת המלך:
היכי נדר. שלא יעבור על נדרו:
באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם. ודברים שבלב המוכיחין הויין דברים:
תנא מתניתין נדר להודיעך כחן דב"ש. ואע"ג דכח התירא עדיף אברייתא קא סמיך דאשמועינן בה כח דהיתירא:
שאין שאלה בשבועה. משום חומר דשבועה אמרו חכמים שאין להתירה והכי קאמר ב"ש לא יפתח החכם פתח להתיר שבועה:
מתני' הרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות כו'. ראה רוח סערה מנשבת וכל האילנות בספק שלא יתלשו מן הארץ וכן ראה דליקה שנפלה בעירו וטליתו הוא בספק שריפה ואמר אלו יהיו קרבן אם אינן נקצצות וטלית תהיה קרבן אם אינה נשרפת דהוי כמו נדרי שגגות דאדעתא דהכי אקדשינהו שהיה סבור שאי אפשר להיות נצולין ולא גמר בלבו להקדישן קא משמע לן דדברים שבלב כי הני דלא מוכחי לא הויין דברים:
האלו קרבן. פירוש לימכר ולהביא בדמיהם קרבן ולא אמר שאסרן עליו כקרבן כיון דלא אמר עלי (הלכך מסתברא דהקדישן אולי ינצלו):

דף כח:

אין להם פדיון. לצאת בדמי פדיונן לחולין אלא המעות נתפסין בקדושה והנטיעות חוזרות להיות קדושות דכיון דאמר עד שיקצצו לשם כך הקדישן שלא יצאו לחולין עד שיקצצו כדאמר בפרק אף על פי (כתובות נט:) שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה:

גמרא וליתני קדושות. ה"ג ול"ג קדושות ואינן קדושות:

איידי דבעי למיתני סיפא אין להם פדיון. דלא מצי למיתני בע"א תנא רישא נמי יש להם פדיון:

היכי דר. דקתני במתני' יש להם פדיון אלמא דקדשי דכיון דאמר אם אינן נקצצות ולא קבע זמן לאותה קציצה לא קדשי דע"כ סופם ליקצץ:

דומיא דטלית וטלית לשריפה קיימא. כאילן דלפעמים בא רוח והופכו על פניו אבל טלית אינו מצוי שישרף אם לא שנפלה דליקה בעיר וכן אילן נמי מיירי שרוח סערה מנשבת וספק נפילה הוא וסד"א דליהוי נדר טעות:

ולעולם. הא דאמר אין להם פדיון וכי לעולם קאמר הא עד שיקצצו קאמר:

אמר בר פדא פדאן חוזרות וקודשות כו'. וכן לעולם עד שיקצצו כדמפרש טעמא במתני':

נקצצו פודן פעם אחת ודיו. ושוב אינן חוזרות להיות קודשות דהא עד שיקצצו קאמר ומיהו פעם אחד צריך לפדותן דקדושה בכדי לא פקעה:

כיון שקצצן שוב אינו פודן. דהא עד שיקצצו קאמר וכשנקצצו פקעה קדושתן ויצאו לחולין:

דף כט.

מי נפקא מיניה בלא גט. דמילתא דפשיטא היא דכיון דנעשית אשתו אינה יוצאה ממנו בלא גט והכי אמר בפ' המגרש (פג:) לענין גט אם אמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי כיון שפסקה פסקה וה"ה נמי לענין קדושין דמקשי' הויה ליציאה:

קדושת דמים פקעה. דכי היכי דפקעה ע"י פדייה פקעה נמי ע"י קביעות זמן אבל קדושת הגוף דלא פקעה ע"י פדייה לא פקעה נמי ע"י קביעות זמן:

כל ל' יום עולה. אם בא להקריבו תוך שלשים יום יקריבהו עולה ואם לא הקריבהו תוך ל' יום אחר ל' יום יקריבהו שלמים דפקעה ממנו קדושת עולה וחלה עליו קדושת שלמים והה"נ אם אמר לאחר ל' יום חולין שנעשה חולין דכיון שיש הפקעה לקדושת הגוף אין חילוק:

ה"נ דאמר לדמי. דאמר שור זה קדוש לימכר ולהביא בדמיו עולה ואם לא נמכר תוך ל' אחר ל' ימכר ויביא בדמיו שלמים וקדושת דמים פקעה לאחר ל' יום:
ומעכשיושלמים. האי דלא קאמר שור זה שלמים ולאחר ל' יום עולה כדאמר לעיל משום דברישא פתח בעולה תחלה פתח נמי הכא בעולה:

דף כט:

מקדושה חמורה לקדושה קלה. היינו עולה דכולה כליל לשלמים דנאכלים לזרים:
מקדושה קלה לקדושה חמורה צריכא למימר. אלא ודאי חדא בקדושת דמים וחדא בקדושת הגוף אלמא קדושת הגוף פקעה ותיובתא דרבא:
לימא תהוי תיובתא דבר פדא. לשון נדרים משונה כיון דאקשי לרבא דאפילו קדושת הגוף פקעה כ"ש דהוי תיובתא דבר פדא:
ה"ק אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הוי. וכן צריך להגיה בסיפא לאחר שלשים יום עולה ומעכשיו שלמים לאחר ל' יום עולה אם לא [אמר] מעכשיו שלמים אבל השתא דאמר שלמים לא פקעה מיניה קדושת שלמים ולבר פדא איירי אף בקדושת דמים ולרבא איירי בקדושת הגוף ורישא נמי מיפרשא הכי שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים אם לא אמר כל ל' יום עולה לאחר ל' יום שלמים:
דמקודשת אע"פ שנתעכלו המעות. דהני זוזי לא לפקדון דמו ולא למלוה דמו:
הניחא למ"ד אינה חוזרת. פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בפרק האומר (קדושין נט.) לא קדשה עצמה וחזרה בה מהו ר"ל אמר אינה חוזרת ורבי יוחנן אמר חוזרת:
שאני הכא דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וחייב לקיים דבריו כאילו נדר דכתיב (דברים כ"ג:כ"ד) מוצא שפתיך תשמור ולא מצי למיהדר ביה:
לבר פדא דאמר פדאן חוזרות וקדושות. האי דקאמר לבר פדא לאו דוקא דעולא מודה בהא אלא משום דבר פדא אמרה נקט בר פדא:

דף ל.

ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשיך. אם אמר לאשתו התקדשי לי בפרוטה זו לאחר שאגרשיך פשיטא דלא מהני כיון דהשתא לאו בת תפיסת קידושין היא אבל באשה פנויה דהשתא בת תפיסת קידושין היא מיבעיא ליה מידי דהוה אנטיעות דמתני' דמתני בהו לאחר שיפדם יחזרו ויקדשו:
מאי קא מדמיתו פדאן הוא לפדאן אחרים. פדאן הוא יכול להתנות לכשיפדם ויהיו ברשותו שיחזרו ויקדשו אבל פדאום אחרים אין בידו להתנות על מה שביד אחרים ואשה

כאחרים דמיא דלאחר הגירושין אינה ברשותו להתקדש לו אלא מדעתה וגם הוא אינו ברשותה שתתקדש לו בעל כרחו הלכך אע"ג שנתרצו שניהם בשעת מסירת קידושין לא חיילא שנית אחר הקידושין:

מתני' מותר ביושבי יבשה. אותם שאינם רגילין לירד בים:

שיורדי הים בכלל יושבי יבשה. שסופם לירד ליבשה:

לא כאלו ההולכים מעכו ליפו. בגמרא מפרש אהיכא קאי:

הא מיורדי הים אסור ולא כאלו ההולכים מעכו ליפו. דמשום דרך מועט לא מיקרו יורדי הים שיורדי הים [כאלו] בכלל יושבי יבשה:

לא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד. דבכלל יורדי הים הם ליאסר וגם יושבי יבשה מיקרו:

דף ל:

אלא אף במי שדרכו לפרש. לפי שסופו לירד ליבשה:

שלא נתכוון זה אלא ממי שהחמה רואה אותו. בגמרא מפרש:

מדלא קאמר מן הרואין. ואפי' אמר מן הרואין נתכוונתי לא צייתינן ליה דלא נדר אינישׁ אדעתיה דנפשיה היכא דאיכא שינויא כדאמר לעיל (דף כה.) גבי אסקונדרי:

לאפוקי דגים ועוברים. שאין החמה רואה אותם:

אסור בקרחין כו'. בגמ' מפרש טעמא:

אסור בקרחים ובבעלי השיבות. וכן נמי במי ששערו לבן:

מדלא קתני הנודר בבעלי השער. האי טעמא לפרש קרחין ובעלי שיבות נמי כבר היו שחורי ראש וכן מי ששערו לבן סופו משחיר:

דזימנין מכסי ראשהון וזמנין מגלו. וניכר משחרותם שהם אנשים דנשים לעולם מיכסו ולכך מקרו אנשים שחורי הראש:

וקטנים לעולם מגלו. אנשים ונשים ואין ניכר בשחרותם בין איש לאשה:

מותר בנולדים. באותם שנולדו אחר נדרו דילודים משמע שכבר נולדו:

ר"מ מתיר אף בילודים. בגמרא מפרש:

ולא מיבעיא בנולדים ואלא ממאן אסר. ה"ה דה"מ לאקשויי מאי אף:

מן הנולדים אסור אף בילודים. דבין אותם שנולדו ובין אותם העתידים להוולד בכלל נולדים נינהו:

הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו. בימי ירבעם ראשון למלכי ישראל נאמרה נבואה זו:

ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ורבנן סברי דבלשון בני אדם לכולהו קרו נולדים ור"מ סבר דוקא בעתידים להוולד:

לא נתכוון זה אלא במי שדרכו להוולד. ופליג אתרוייהו ואף מן הילודים אסור בשניהם:

לאפוקי דגים ועופות. שהם מטילין ביצים:

דף לא.

מאוכלי השום. מעשרה תקנות שתקן עזרא שיהו אוכלים שום בערב שבת שהוא מרבה את הזרע ובליל שבת זמן עונת ת"ח:

מותר בכותים. שאינן עולים לרגל אע"פ שמדאורייתא הוא שהם שונאים את ירושלים והר גריזים בחרו להם במקום ירושלים:

מאי איריא כותיים אפילו עובדי כוכבים נמי. אם יש עובדי כוכבים או יחידים שנהגו לשמור את השבת:

מותר בישראל. שנקראים זרע אברהם ויצאו מכלל בני נח:

מתני' ואסור בעובדי כוכבים. אפי' אותם שהם מזרע אברהם:

גמ' יתקרו על שמיה דאברהם. דכתיב (ישעיהו מ"א:ח') זרע אברהם אוהבי:

מתני' אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם נינהו דכל שומרי התורה בכלל זרעו הם כי הוא היה תחילה לגרים וכתיב כי אב המון גוים נתתיך בתחלה אב לארם ועתה אב לכל הגוים (ברכות דף יג.):

ומותר בעובדי כוכבים. ואפילו הם מזרע אברהם כך מפרש בגמרא:

שאיני נהנה לישראל. וישראל לאו דוקא דהמ"ל הנודר הנאה מחבירו לוקח ממנו בפחות כו' אלא מדנקט ברישא לזרע אברהם נקט נמי לזרע ישראל:

אין שומעין לו. כדי נקטיה ואית דגרסי אם שומעין לו:

גמ' הלוקח כלים מן התגר. לרבותא נקט תגר אף ע"פ דפרנסתו במקח וממכר מיקרי הנאת לוקח ולא הנאתו:

אלמא הנאת לוקח הוה. ולא הנאת מוכר דמחייבת לו באונסין כמו שואל שכל ההנאה שלו כל ימי שאלתו ולא למשאיל:

ואי הנאת לוקח היא אפילו שוה בשוה נמי. שהרי אין המוכר נהנה כלום:

בזבינא דרמי על אפיה. מקח שאין לו קופצים וכל ההנאה של מוכר היא ומיהו כשמוכרו בפחות אינו נהנה דכולי האי לא רמי על אפיה:

אימא רישא לוקח ביותר. דמשמע הא שוה בשוה לא וכיון דהוה זבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה נמי דכל ההנאה של מוכר היא וכן סיפא דקתני שישראל נהנין לי מוכר ביותר אפילו שוה בשוה נמי שאין כאן הנאה ללוקח:
סיפא בזבינא חריפא. דכל ההנאה ללוקח היא ומיהו כי זבין ביותר לית ליה הנאה:
אפילו שוה בשוה נמי. אין כאן הנאה למוכר:

דף לא:

כטובת הנאה שאני נהנה. במה שמחזיקים לי טובה שהייתי רוצה לכבדם:
פטור מפני שהוא כנושא שכר. אחזרה קאי דתו לא הוי שואל דפסקה הנאתו ומיהו ש"ש הוי וחייב בגנבה ואבדה דהואיל ונהנה מהנה:
ההוא ספסירא. סרסור מקבל החפץ בקצבה אם ימכור ביותר המותר שלו ואם לא ימצא קונים יחזיר החפץ לבעליו:
מותר בערלי ישראל. שמתו אחיו מחמת מילה:
מותר במולי עובדי כוכבים. כגון ערבי מהול או גבעוני מהול:
י"ג בריתות נכרתו עליה. בפרשת מילה שנאמר לאברהם אבינו ע"ה כתיב י"ג פעמים ברית:
שהיא דוחה את השבת. כדדרשינן בפרק ר"א דמילה (שבת קלא:) וביום ואפילו בשבת:
שהיא דוחה את הנגעים. דדרשינן ימול ואפילו במקום בהרת ואין כאן משום קוצץ בהרתו שהוא בלאו דכתיב השמר בנגע הצרעת:
מפני שנתעסק במלון. וקרוב למצרים היה ואין עוד סכנה:

דף לב.

הוי אומר זה התינוק. שמחתנין אותו במצוה ראשונה:
שנאמר הרף מאף ועזוב חמה. אלמא שרצה להרגם אלא שנצטווה להרפות ידיו מהם:
על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. אלמא ברית מילה חשובה ככל הדברים האלה:
אלא מדה כנגד מדה. מאן דקפיד קפדי בהדיה:
כעת יאמר ליעקב. שאין נחש לישראל אז אפילו המלאכים צריכין לישאל מה פעל אל:
מפני מה נענש אברהם אבינו ע"ה ושתעבדו ביו כו'. אע"פ שעבירת העונש מפורשת על אומרו במה אדע מ"מ עבירה זו הענישתו להיות נופל בבמה אדע:
שהוריקן בתורה. זרזן בזכות התורה ובשבילה נצחו במלחמה:
שהוריקן בזהב. פתח להם אוצרותיו כדי שילכו עמו בנפש חפצה:

דף לב:

השטן בגימטריא שס"ד הוי. וימות החמה שס"ה רמז שכל השנה יש לו רשות לקטרג חוץ מיום אחד והיינו יוה"כ:

שתי עינים ושתי אזנים וראש הגוייה. והם אברים המסרסרים בעבירה ואינן מסורין ביד האדם ומרוב צדקתו מסרם בידו כדכתיב (שמואל א ב':ט') רגלי חסידיו ישמור כשאדם מתגבר על יצרו סוף שהקב"ה מוסרו בידו:

זה יצר הרע. כדכתיב מלך זקן וכסיל:

איש מסכן וחכם זה יצה"ט. כדכתיב טוב ילד מסכן וחכם וזהו יצ"ט שהוא ילד בשנים כנגד יצה"ר שהוא פחות ממנו י"ג שנה וחכמתו בזויה שאין האברים נשמעין לו:

נאם ה' לאדי. אדוני הוא אברהם אבינו שקראו [ראשון] להקב"ה אדון כדאיתא בברכות (דף ז:) למען אדני למען אברהם שקראו אדון:

הדרן עלך ארבעה נדרים אין בין המודר הנאה וכו' אלא דריסת הרגל. לעבור דרך ארצו או להשאיל כלים שאין עושין בהן אוכל נפש שמותרין במודר הימנו מאכל ואסור במודר הימנו הנאה:

נפה וכברה רחיים ותנור. שמתקנין בהן אוכל נפש ואיצטריך לאשמועינן כלים הללו דלא תימא דוקא קדרה ושפוד שהאוכל עומד בתוכו לאכילה אבל הני גורם דגורם מיקרו קמ"ל דה"ה רחיים ותנור:

אבל משאיל לו חלוק וכו'. מילתא דפסיקא נקט:

גמ' מאן תנא. דמחמיר במודר הנאה לאסור אף דריסת הרגל:

אפי' ויתור אסור במודר הנאה. מה שדרך אדם לוותר משלו ואינו מקפיד עליו כגון החנווני אחר שנתן המנין או המדה שרגילין ליתן בפונדיון הוא רגיל להוסיף משלו כדי להרגילו לבא אצלו אותו ויתור אסור למודר הנאה כיון שהוא מוותר שלו אבל שוה בשוה מותר דהיינו זבינא דרמי על אפיה וכיון דמחמיר כולי האי הלכך אפי' דריסת הרגל שאין דרך להקפיד עליו אסור במודר:

דף לג.

והא מן מאכל נדר. דמשמע דוקא אוכל נפש:

אימא שלא ילעוס חיטין על מכתו. דרפואה למכה היא כדתנן בפרק [שני דפסחים] (ד' לט:) לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהם מחמיצות דהנאת מאכלך משמע שהוא הנאה מגוף המאכל בלא אכילה:

הנאה המביאה לידי מאכל עלי. היינו תקון או דבר שיכול לקנות בו מאכל:
שק להביא בו פירות כו'. דלא תימא דוקא תקון מאכל קמ"ל דהך נמי מקרי הנאה המביאה לידי מאכל:
סוס לרכוב עליו. לבית המשתה:
וטבעת ליראות בה. כדי שיכבדוהו להוסיף לו מנות:
מיפסק ומיזל בארעיה. לקצר דרכו לילך לבית המשתה:
ואיידי דתנא רישא לא ישאילנו. דלא תימא דוקא שפוד וקדרה:
מתני' מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. דכיון דדרך להשכיר כיוצא בזה והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל:
גמ' מכלל דרישא אע"פ שאין משכירין. כלים שעושין בהם אוכל נפש למודר ממנו [מאכל]:
מתני' שוקל לו שקלו. מחצית השקל חייב כל אחד מישראל בכל שנה לצורך קרבנות ציבור והמודר יכול לשקלו בשבילו דמצוה בעלמא הוא דעבד ואין דינו כפורע שאר חובותיו:
ופורע חובו. בגמרא מפרש לה:
ומחזיר לו אבידתו. בגמרא מפרש לה:
תפול הנאה להקדש. שאין יכול לעכבו שאז היה נהנה ממנו וצריך ליתנו להקדש לפי שאסר עליו הנאתו כהקדש הלכך כל הנאה הבאה לידו ממנו הקדש הוא ולא מצי להוליכה לים המלח דלאו כל כמיניה להפסיד להקדש והיינו דדייק מהכא בגמרא דיש מעילה בקונמות:
גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא. הפורע חובו של חבירו חשוב כמבריח ארי מעדר חבירו שאינו חייב ליתן לו על זה שכר כדאיתא בפרק הכונס צאן לדיר (ב"ק נח.) פורע חובו נמי אינו חייב לשלם ומחיל לו דאי לא נמצא מהנהו:

דף לג:

חנן היא. דאמר איבד את מעותיו ואינו יכול לומר את חובך פרעתי שלם לי וה"ה ה"נ לכל חוב שעליו ועמד זה ופרעו וזה לא אמר לו הלויני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלואה לאו הלואה כי פרעיה נמי לשם מחילה לאו מידי קיהיב ליה:
ע"מ שלא לפרוע. עד שירצה לפרוע מעצמו אבל לא יכול ללוחצו הלכך לא מהני ליה מידי. כך פרש"י ז"ל בפ' בתרא דכתובות:

מידעם דפשיה קמהדר ליה. מצוה בעלמא קעביד ולא מהני ליה מידי:
מהי ליה פרוטה דרב יוסף. דאמר בפרק המפקיד (ב"מ כט.) דשומר אבידה כש"ש בההוא הנאה דלא קבעי למיתב ריפתא לעני אם יזדמן לו עני בשעה שהוא עסוק בשמירת האבידה כגון לשטחה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכן נמי הכא בשעה שהוא מוליך האבידה לביתו פטור מן הצדקה:
פרוטה דרב יוסף לא שכיח. שיזדמן לו עני באותה שעה:

דף לד.

בשלמא למאן דאמר אף בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר. פירוש כששניהם מודרין זה מזה היינו דקתני תפול הנאה להקדש שהמחזיר אינו יכול לקבל ממנו שכר ובעל אבידה אסור לעכבו:
אלא למאן דאמר בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דוקא בהכי איירי מתניתין אמאי תפול הנאה להקדש:
אחדא. על דרך אחד כגון אם אין המחזיר רוצה לקבל שכר ובעל אבידה אינו יכול לעכבו הלכך תפול הנאה להקדש והא דלא קתני יקבל המחזיר שכרו משום דכולה מתניתין איירי במחזיר בחנם דהא קתני ברישא מחזיר לו אבידתו היינו בחנם דאי בשכר פשיטא דהא נכסי בעל אבידה מותרים למחזיר הלכך בסיפא נמי איירי במחזיר בחנם ולהכי תנא תפול הנאה להקדש:
ובספרים נמצא נ"א בשלמא למ"ד בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה אבל דבעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר היינו דקתני מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש אם אין המחזיר רוצה לקבל שכר אלא למ"ד אף נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר נמי מהדר ומתני' איירי נמי בכל ענין בין כשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר אבל נכסי המחזיר מותרין לבעל האבידה ובין כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה אבל נכסי בעל אבידה מותרין למחזיר אמאי תפול הנאה להקדש היכא דנכסי מחזיר מותרין:
אחדא קתני. האי תפול הנאה להקדש לא קאי אדנכסי מחזיר מותרין לבעל אבידה אלא אדנכסי בעל אבידה מותרין למחזיר והמחזיר אינו רוצה לקבל שכר וליכא למימר נמי דקאי אהיכא דנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר ותפול הנאה להקדש אם אין בעל אבידה רוצה לעכב השכר דהא לא איצטריך למיתני דכיון דאין המחזיר יכול ליטול שכר הרי הוא של בעל האבידה ואם ירצה יתן כל ממונו להקדש אבל כשאינו יכול לעכב השכר הוצרך לפרש מה יעשה בו:

משום דקא מהני ליה. ולית ליה הך סברא מדעם דנפשיה קא מהדר ליה:
אף בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה היינו דמתרץ מקום. דכיון דשניהם מודרין זה מזה מחזיר אינו יכול ליטול ובעל אבידה אינו יכול לעכב:
בשנכסי מחזיר אסורין לא מהדר. ולא איירי מתניתין אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר אבל נכסי מחזיר מותרין לבעל אבידה היכי מתרץ מקום אמאי לא מעכב השכר לעצמו:

דף לד:

היתה לפניו ככר של הפקר. בתוך ד' אמותיו ואמר ככר זו הקדש וכיון שהוא בתוך ארבע אמותיו חל עליו הקדש כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף י.) דארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום:
נטלה לאכלה מעל לפי כולה. דכיון שכוון לזכות בה הוציאה לחולין ומעל דמעילה היינו שינוי רשות שמתכוין לשנותה מרשות גבוה לרשות הדיוט ובלבד שיהא שוגג ומשלם אותה ואת חומשה:
להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה. אבל לפי כולה לא מעל לפי שלא זכה בה אדם ולא יצתה מרשות הקדש דהא לא נתכוין לזכות בה אלא לצורך בניו נטלה ובניו נמי לא זכו בה למ"ד המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ולמ"ד נמי קנה הכא לא קנה משום דאיסורא לא ניחא להו דליקני וה"ה נמי אם נטלה לזכות בה לאחר או לזכות בה מיד לבניו אלא אורחא דמילתא נקט דכל עמל האדם לבניו והקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ אמאי נקט ככר של הפקר נימא היתה לפניו ככר של הקדש ופי' בשם ה"ר יצחק שהככר של הקדש היתה רחוקה ממנו הרבה ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא ואמר לכשאזכה בככר זה תהיה הקדש וקמ"ל דחל עליה הקדש דכיון דבידו לזכות בו כדאמר בפרק אע"פ שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש דקדשה הואיל ובידו לפדות:
נטלה לאכלה. ובעי למהדר ביה מעל דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט:
מעל לפי טובת הנאה שבה. אם יש בה שוה פרוטה במה שבניו מחזיקין לו טובה שרצה לזכות בה לצרכם משלם פרוטה וחומשה להקדש:
ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו. אי אמר ככר זה אפילו אי יהבה לאחר אסורה לו כדתנן לקמן בפרק השותפין (דף מו.) לבית זה שאני נכנס מת או שמכרו לאחר אסור וכיון דלא אמר זה אם נתנו לאחר פשיטא שמותר כדתנן לקמן לביתך שאני נכנס מת או

שמכרו לאחר מותר ומיבעיא ליה אם נתנן למודר עצמו אי הוי כאחר דכיון דאמר ככרי ולא אמר זה דוקא כי איתיה ברשותיה אסור:

או עליך א"ל ושוייה עליה כהקדש. לעולם אפילו לאחר שנתנה לו:

א"ל פשיטא אע"ג דיהביה ליה במתנה אסור דעליך לעולם משמע:

אלא ככרי לאפוקי מאי. כיון דאפילו נתנה במתנה אסור. לשון ככרי דמשמע כל זמן שהוא שלי דוקא:

לאפוקי דאי גנבה מגנב. בתמיה שאם גנבה ממנו שמותרת לו לפי שיצתה מרשותו ולא נתנה לו במתנה ומ"ש מההוא טעמא דשרית נגנבה אית לך למשרי נמי נתנה לו במתנה כך פירש ה"ר אליעזר ממי"ץ ולא נראה דאי לא נתייאש ממנו אכתי לא נפיק מרשותיה ואסורה לו ואי נתייאש ממנו הוי כמו נתנה לאחר אלא הכי קאמר ע"כ לאפוקי דאגנבה מגנב שיהיה מותר בתמיה הא לא נפק מרשותיה כל זמן שלא נתייאש ממנה אלא ע"כ למעוטי נתנה לו במתנה והוה מצי לשנויי למעוטי אם נתנה לאחר:

אמר ליה לאפוקי דאזמניה עילויה. שאם הזמינו לאכול עמו והיה ככר מונח לפניהם על השלחן ואמר ככרי עליך ואם אמר ככר הוה משמע כל הככרות שבבית אהני הא דאמר ככרי דדוקא ככר שלפניהם אסר עליו ויש ספרים גורסים אי נמי דאזמניה עילויה ולאפוקי דאגנבה מגנב שינויא הוא וכגון שנתייאש הימנה אי נמי לאפוקי דאזמניה וקשה לי אמאי נקט דאזמניה לימא כגון שהיה ככר מונח לפניהם ואמר ככרי לאפוקי שאר ככרות ועוד מה שהשיב לו פשיטא דאי יהביה במתנה אסור היינו דוקא כשהככר מונח לפניהם דאיכא למימר דככרי אתי לאפוקי שאר ככרות ונראה כפירוש הרב רבי יונה ז"ל וכגירסתו פשיטא דאי יהביה במתנה אסור דאי לא ככרי עליך לאפוקי מאי דאי שרית ליה אם נתנה לו במתנה היכי משכחת לה שאסרו עליו דסתם ככר אין בו כי אם הנאת אכילה ומסתמא המודר לא יאכלנה אלא כן יתננה לו המדיר ומשני דאי גנבה מגנב שאם גנב לו הככר אסור המודר להנות ממנו אי נמי דאזמניה עילויה לענין זה חל עליו האיסור שאסור להזמינו עליו שמיד כשהזמינו עליו הוא נהנה במה שהוא מכבדו ורוצה להאכילו אף על פי שעדיין לא אכיל:

דף לה.

קונם פרה שאני קנוי. כקונם יהא עליך אם יש לי פרה אלא זו ולזו אני צריך ויש לו פרות אחרות ונאסרו נכסיו על המודר:

או שנתה לו במתנה הרי זה מותר. ותיובתא דרבא:

שנתנה לו על ידי אחר. שנתנה לאחר והוא נתנה למודר:
דיקא נמי דקתני שניתנה ולא קתני שנתנה לו. בעל פה היתה הגירסא שגורה בפיהם:
למימרא כהקדש. כדפרישנא במתני' מדקתני דדוקא להקדש צריך ליתן השכר ואינו יכול להשליכו לאבוד אלמא כל הנאה הבאה לו ממנה הרי הוא הקדש ויש לו בה מעילה:
ככר זה הקדש. פירוש הקדש גמור ומילתא דפשיטא היא ולא איצטריך להך בבא כלל אלא אגב סיפא נקט:
הוא מעל. דקסבר יש מעילה בקונמות:
אין לה פדיון. דאין בו מעילה לכל כמו הקדש דלא אלים למתפס פדיוניה:
וחכ"א אחד זה ואחד זה לא מעל. בין הוא בין חבירו לא מעל דאין מעילה בקונמות:
מי מעל. למאן דאמר יש מעילה בקונמות:
למעול ותן. כמו הנותן הקדש בשוגג לחבירו דמעל:
הא לא אסרה עילויה. ולא מצינו מעילה בדבר המותר לו לאדם:
איסורא לא בעי דליקני. דכל מעילה בשוגג הוא ואילו הייתי יודע שהיא אסורה לא הייתי מקבלה אבל המוציא מעות של הקדש בשוגג מעל אע"פ שאילו היה יודע שהיה של הקדש לא היה רוצה לזכות בהם כיון שהוא עצמו לקחם כדי לזכות בהם אבל מה שנותן לו על ידי אחר מצי למימר איסורא לא בעינא למקני:
מקבל מעל לכשיוציא. דכל דבר של הקדש אינו יוציא עד שימעול בו והכי אמרינן במעילה האומר לשלוחו תן דינר לחנווני ונזכר בעל הבית קודם שנתנו לחנווני חנווני מעל לכשיוציא:

דף לה:

מתני' ומקריב עליו קיני זבין וקיני זבות. כהן שהדיר את ישראל הנאה ממנו יכול להקריב קרבנותיו זב וזבה מביאין שתי תורין או שני בני יונה ביום טהרתם וכן יולדת עניה:
ותורם תרומתו. בגמ' מפרש לה:
מלמדו מדרש. ספרא וספרי שהוא מדרש הפסוקים:
הלכות. הלכה למשה מסיני:
ואגדות. דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים:
לא ילמדנו מקרא. בגמ' מפרש טעמא:

אבל מלמד הוא את בנו מקרא. דמצוה קעביד ואע"פ שמצוה על האב ללמד את בנו שמא היה מוצא אחר שהיה מלמדו. בכל מילי דלא עביד לנפשיה דמודר בטעמא כל דהו אמר דלא מיקרי הנאה:

גמ' אלא מחוסר כפרה שאני. דלא בעינן דעת הלכך לאו שליחותיה קא עביד כיון דיכול להקריב בלא דעתו אבל שאר קרבנות דבעי דעת שלוחי דידן נינהו ואסור:

הכל צריכין דעת. אם ראובן חייב קרבן אין שמעון יכול להפרישו ולהקריבו שיפטר בו ראובן חוץ ממחוסר כפרה דגלי ביה קרא שהאב מביא על בניו להתירם בקדשים והכהן מקריבו אע"פ שאינו יודע שהוא של קטן:

זאת תורת הזב בין גדול בין קטן. לענין קרבן כתיב וקטן לאו בר דעת הוא להביא קרבן אלא אביו מביא על ידו:

קטנה בת לידה היא. וכיון דביולדת לא מצי למידרשיה לרבות קטנה גבי זב נמי לא דרשינן ליה לרבות קטן:

שלש נשים משמשות במוך. צריכות לשום מוך באותו מקום לקלוט את הזרע שלא תתעבר:

בין פקחת בין שוטה. נהי דלא מצינן לרבויי קטנה מרבינן שוטה דגם היא לאו בת דעת היא ובעלה מביא עליה בלא דעתה להתירה בקדשים כדברי רבי יהודה דאמר הבעל חייב להביא קרבנות אשתו הלכך אפילו שוטה נמי מביא קרבן עשיר על אשתו ולא מצי למימר עניה היא אביא עליה קרבן עני אלא כיון שהוא מחוייב להביא קרבנותיה והוא עשיר צריך להביא קרבן עשיר וכן כל קרבנות שהיא חייבת כשהיא מחוסרת כפרה או אכלה חלב או אם חייבת אשם אבל לא אם נדרה קרבן דאם כן תדור בכל יום כדי להקניטו:

שכך כתבה לו כל אחריות דאית לי עלך מן קדמת דנא. כשהבעל מגרשה היא כותבת לו שובר שהיא פוטרתו מכל אחריות שהיה לה עליו אלמא כל דבר שהיה עליה באחריות היה הבעל חייב קודם שגירשה:

דף לו.

לזרוק עליו מדם חטאתו ודם אשמו. האי דלא פריך ליה מחטאות ואשמות דמתניתין משום דתני ליה גבי קיני זבין וזבות הוה ידע דמשני ליה דאיירי במחוסרי כפרה אבלברייתא הוה סלקא דעתך דאיירי בכל חטאות ואשמות:

הכהנים שפגלו. שחשבו באחת מארבע עבודות לאוכלו או להקריבו חוץ לזמנו או חוץ למקומו ותני על השוגגין פטורים אלא שפגולן פגול אלמא דהוי פיגול גמור מדאורייתא אבל ממתני' המ"ל דהוי פיגול דרבנן:

אי אמרת בשלמא שלוחי דשמיא נינהו היינו דק תני שפגולן פגול. שהרי הפקיעה התורה קרבנו מרשות בעלים ונתנו לכהן מדלא בעינן דעת בעלים:

אמאי פגולן פגול. הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי משום דעשאו שליח לימא לתקוני שדרתיך כו':

המקריב לו לא יחשב לו מ"מ. ודרשינן בזבחים (דף כט:) קרי ביה לא יחשב אלמא מחשבת המקריב הויא מחשבה לפסול אע"ג דלאו דידיה הוא:

אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו. דכיון דילפת אפשר משאי אפשר א"כ בחטאת חלב נמי ליליף ויביא חטאת חלב על חבירו ומשני בעל אשתו שוטה נמי אי אפשר להביא חטאת דכיון דלאו בר דעת היא לאו לאיתויי חטאת היא דאף פיקח שהפריש קרבן ונשתטה נפסל הקרבן ואין הבעל מקריב עליה אלא כשהיא מחוסרת כפרה להתירה בקדשים:

שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים. אע"פ שהן צריכין פסח כדכתיב שה לבית אבות ואין להם דעת להמנות ופסח אינו נאכל אלא למנוייו אלא שהמנאת אביהם בלא דעתם הויא המנאה וה"ה ימנה חבירו על פסחו בלא דעתו:

שה לבית לאו דאורייתא. הלכך לא ילפינן מהכא דגדול שהוא מחויב מן התורה שיוכל אחר למנותו בלא דעתו:

על בשרא קאי ומזכה להו. הא תנן נמנין ומושכין את ידיהם עד שישחט דכתיב ואם ימעט הבית מהיות משה מהוית של שה יכולין להתמעט ולהתרבות עליו ולא אחר שנשחט:

בנות זריזות ובנים שפלים. ולא קתני בנות זוכות ובנים אינן זוכין:

דף לו:

כיון דזכות הוא לו. שהוא פוטר כריו בתבואתו לא צריך דעת דאנן סהדי דניחא ליה והוי כאילו עשאו שליח:

או דלמא מצוה דיליה הוא וניחא למעבדה. ויותר הוא חפץ בחסרון ממונו ממה שיעשה אחר מצותו הלכך חוב הוא ולא הוי שלוחו:

מאן שוייה שליח. הא אמרינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם:

אלא לאו אין צריך דעת. דאע"ג דזכות הוא לו הוי כאילו שוייה שליח מ"מ כיון שבלא דעתו היה יכול לעשות לא מיקרי הנאה:
כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. דדעת איכא שליחות ליכא:
טובת הנאה של מי. שיקבל סלע מישראל כדי שיתננה לבן בתו כהן:
את כל מעשר תבואתך ונתת. מי שהתבואה שלו קרי ביה ונתת:
ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי כו'. סד"א דאיירי בתורם משלו על של חבירו:
המקדיש מוסיף חומש. כשפודה הקדשו אבל אם פדאו אחר אינו מוסיף חומש דכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישית כסף ערכך:
ומתכפר עושה תמורה. אם ראובן הפריש קרבן להתכפר בו שמעון אם המיר בו שמעון מומר אבל לא ראובן:
טובת הנאה שלו. של התורם דכתיב מעשר תבואתך ונתת מי שעשר משלו קרי ביה ונתת [וכן איתא בתמורה י.]:

דף לז.

במקום שנוטלין שכר על המקרא. ואם היה מלמדו בחנם הרי הוא מוחל לו על השכר ומהנהו:
מאי פסקא. שלעולם נוטלין שכר על המקרא ולא על המדרש ולא קתני איפכא:
מה אני בחנם. צוה אותי ללמד אתכם בחנם כמו שהוא למדני בחנם:
שכר שימור. נוטלין על נערים קטנים הלומדים מקרא לשמרם שלא ילכו ברחובות ובשוקין ויזיקו ויחנכו לדברים רעים:
שכר פיסוק טעמים. לנגן המקראות כהלכתן ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו:
לא ילמדנו מקרא. בקטן אם הדיר קטן הנאה ממנו:
אם היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו משום דגדול הוא ולא בעי שימור ואין נוטלין עליה שכר ולבניו משום דמצוה קעביד (ולא) [גי' רש"א אפי'] בעי שימור ולא מהני ולא מידי:
היינו דאין קורין בתחילה. משום דאסור ליטול שכר בשבת אבל שונין שכבר ידעו בפעם ראשונה פיסוק הטעמים ועל שאר הלימוד אינו נוטל שכר אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין בתחילה ואמאי שונין דמה לי פעם ראשונה ומה לי פעם שניה לעולם שימור איכא:
לשמור את התינוק. חצרות היו בירושלים ומגדלין בהם תינוקות למלאות מים להזות על הכהן השורף את הפרה:

לשמור את הפרה. פרה אדומה לשמרה שלא יעלה עליה עול:
לשמור את הזרעים. שדה המבוכרת שומרין אותה לצורך העומר ושתי הלחם:

דף לז:

דיפנון אבוהון דינוקא למצותא. אם היו קורין בתחילה היה חמור להם והיו צריכים להאריך והאבות מצפין לסעוד עד שיבואו ומבטלין עונג שבת אבל מה שקראו מאתמול שונין בו היום כי אינן צריכין להאריך בו:
ויקיר להון עלמא. ואינם יכולים לסבול הטורח ללמוד דבר חמור:
שנוי וסת. המשנה וסתו ומנהגו שהוא נהוג בו לסעוד בכל יום:
בנות מי בעיין שימור. שאין דרכן לטייל ברחובות ומאי איצטריך לאשמועינן שמותר ללמוד בנותיו והא אין נוטלים עליהם שכר ואפילו לעצמן יכול ללמד בדבר שאין נוטלין עליו שכר ומתני' סתמא קתני ומלמד את בניו דמשמע אף בנות בכלל:
דאורייתא הוא. ואין נוטלין שכר:
מפורש זה תרגום. שמפרש המקרא:
ושום שכל אלו הפסוקים. שבשבילם מפסיקין בין דבר לדבר:
ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים. שעל ידי הניגון מבינין לחבר המקרא למעלה או למטה:
אלו המסורות. חסרות ויתרות:
מקרא סופרים ארץ ארץ. שמשתנה באתנחתא וכן שמים מצרים שאין קורין שמים מצרים בחירק:
עטור סופרים. כמו רק הבמות לא סרו דמתרגמינן לא עטרו שהוסרו מן התיבות אותיות הראויות להנתן בהם:
אחר תעבורו. היה ראוי לכתוב בוי"ו דהוה משמע סעדו לבכם ואח"כ תעבורו אבל השתא דכתיב בלא וי"ו משמע סעדו לבכם אחר שתעבורו וכן כולם:
משפטיך תהום רבה. היה ראוי לכתוב ומשפטיך בוי"ו:
פרת דבלכתו. בלכתו להשיב ידו על נהר פרת פרת לא כתיב וקרי:
איש דכאשר ישאל איש בדבר אלהים. דאחיתופל:
באים דונבנתה. הנה ימים באים ונבנתה:
את דהגד הוגד לי. את אשר עשית דרות:
לי דהשעורים. (את) שש השעורים [האלה] נתן לי:
נא דיסלח. בנעמן כתיב:

דף לח.

ידרוך דהדורך. שתי פעמים וחד לא קרי:
חמש דפאת נגב. ביחזקאל:
אם דיגאל. ברות:
לתלתא פסוקי. ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו':
פסל לך שלך יהא. ושל סנפרינון היו:
טוב עין הוא יבורך. זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל אין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואין דל אלא ישראל שנאמר וידל ישראל עד מאד:
למען תהיה לי השירה הזאת לעד. ואם לא ניתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד:
פלפולא בעלמא. הבנה וחריפות והיינו כתבן שלך כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה בצורות האותיות:
אין הקב"ה משרה שכינתו. בקביעות:
דאריך וקטין. אריך בקומה וקטין בכח תימה אמאי לא יליף מקרשים דכתיב וישם את המשכן [צ"ל קרשיו שמות מ]:
חמשים שערי בינה ונתנן לו למשה חוץ מאחד. דכתיב מזוקק שבעתים:
משום דעניו הוה. ומנהג חסידות היה שלא להטריח עליהם:
ולא רצותנו. משמע אפילו מרצונו:
ויתן שכרה. משמע של כל הספינה:
מתני' וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במזונותיהן. חייב אאשתו קאי אבל בניו מצוה הוא דאיכא ולא חיובא כדתניא בכתובות בפ' נערה (דף מט.) מצוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וכל שכן לבנות ובקטנים ליכא לאוקמי דתקנת אושא היא (שם מט:) שיהא אדם זן את בניו קטנים ולאו מתניתין היא ורבינו תם מוקי לה בגירש את אשתו ואהדרה ופסקה עמו לזון:
את בהמתו בין טמאה כו'. דניחא ליה בפטומן וקא מהני ליה:

דף לח:

נפשה לשמים. דלמלאכה קיימא ואינו חושש על פטומה:
שאם ירצה מוכרה לעובדי כוכבים. לאכילה ונוטל דמיה בשביל פטומה:

הרי מוסר לו שפחה לשמשו. קא סלקא דעתך בקטנה או בנערה איירי שבידו למוסרה וגם מעשה ידיה שלו:

גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו. אע"פ שאינו נהנה מהם כל שכן שמותר לזון את בתו אם ישיאנה לו:

בבתו בוגרת ומדעתה. ואע"פ שמשיאה עצה ואינה עוברת על דעתו שרי:

המדיר את בנו לת"ת. הדירו שלא יהנה ממלאכתו ומשימושו כדי שיהא פנוי לת"ת אלו מלאכות קטנות מותר לקבל ממנו כי אינן מבטלות אותו כ"כ מת"ת וי"מ שהדירו אביו שלא יהנה ממנו לפי שלא היה רוצה ללמוד מותר ליהנות מן האב בדברים קטנים הללו:

כוס של בית האבל. שרגילין לשתות שם כדאמרינן (פסחים קי. כתובות ח:) עשרה כוסות בבית האבל ואם האבל מודר הימנו הנאה מותר להוליך שמה יין דמצוה קעביד ולא מטי ליה הנאה כל כך לאבל כי מרובים השותים:

כוס של בית המרחץ. מים חמין כדאמר בפ' כירה (שבת מא.) רחץ ולא שתה מים חמין דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים והנאה מועטת היא:

עבדיו ושפחותיו למנחרותא עבידן. למראית העין לכבוד ולעמוד לפניו לשמשו ואינו חושש בפטומן:

דף לט.

אפי' יושב נמי. דהנאת כבוד לא חשיבא הנאה לאוסרה על החולה דמצוה קא עביד ואין החולה נהנה מדריסת הרגל אף על פי שלא נכנס להנאתו אלא לצורך החולה ואין הנאת דריסה שלו אפ"ה דבר תימה הוא לאסור דריסה זו:

ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה. והוא עושה בחנם ומוחל לו השכר ומהנהו:

על העמידה לא בעי למשקל. דנראה כמבזה מצות ביקור ועל (ידי) הישיבה הוא דבעי למשקל כי נוטל שכר טרחו ובטול מלאכתו:

איבעית אימא גזירה שמא ישהא בישיבה. וכשנכסי מבקר אסורין על החולה ואין נוטלין שכר לא על הישיבה ולא על העמידה ואם ישהא בישיבה איכא הנאה מרובה לחולה וצריך ליתן שכר למי שישהה אצלו כל כך:

בשנכסי חולה אסורין על המבקר ולא אדריה מחיותיה. ולא היה בדעתו שלא יהנה ממנו בדבר שחיותו תלויה בו דהיינו ביקור חולה כי החולה נהנה מכל אדם המבקרו אבל שאר חיי נפש כגון אכילה ושתיה אינו יכול לקבל ממנו:

היינו דשאני בין הוא לבנו. דמחיות בנו אדריה:

מ"ש הוא ומ"ש בנו. למה לא יבקרנו מעומד הא מצוה קעביד וגם אין הנאתו אסורה על החולה:
מאי פסקא. שדרך הברייתא לשנות בענין זה והמשנה בענין זה:

דף לט:

מתני' קשיתיה. אמאי תני עומד אבל לא יושב דתרווייהו חיותיה נינהו וטעמא דעולא דקאמר משום דאפשר בעמידה לית ליה לשמואל:
רמז לביקור חולים מן התורה. פי' רמז מפורש דהא דדרשינן ליה [ב"ק ק. ב"מ ל:] מילכו בה אינו מפורש:
ערוך מאתמול. היינו קודם שנברא העולם:
תפתה. היינו גיהנם שכל המתפתה ביצרו נופל שם:
תשב אנוש עד דכא. ובקרא דקמיה כתיב בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל:
בת הניזונת מן האחים. בתנאי כתובה שכן כתב לה בנן נוקבן דיהווין ליכי מינאי כו':
נוטלת עישור נכסים. לפרנסת נשואיה:
ובבן גילו. שנולד במזלו:

דף מ.

רב חלבו באיש. פי' חלה כדאמרי' בבמה מדליקין (דף ל.) מן קדם באישא בשבת:
שכבדו ורבצו לפניו. לפני החולה בצווי רבי עקיבא כי הנכנס לבקר את החולה מפקח כל צרכיו ומחיהו:
אינו מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות. וזו היא רעה גדולה שאם היה מבקרו היה מבקש עליו רחמים ואפשר שעת רצון הוא ותהיה תפלתו נשמעת ומניעות הביקור גורם שימות:
דלא ליתרע מזליה. דנפל תורא חדדו סכיני (שבת לב.) ואולי בבקשה מועטת שיבקש שונאו רעתו יתוסף חליו:
משכיל אל דל. משגיח אליו לבקרו ולפקח בצרכיו:
שריפאהו מצרעתו. שהשיאוהו עצה לטבול בירדן:
רחבעם בן שלמה. שהשיאוהו עצה לומר אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבים:
לא ליסעוד. לא לפקוד:
רווחא דעתיה. וסבור הוא שנתרפא ולא יתפלל עליו:
תקיף חולשיה. וכבר הוא מסוכן שאין תפלתו מועלת לו:

סהדא רבה פרת. כי מרוב גשמים שירדו בארץ ישראל גדל הנהר ורבה ורואין בני בבל ושמחים בטובת אחיהם:
נהרא מכיפיה מתבריך. מסלעו ומקדקדו מימיו גדלים כי רוב גדול הנהר מן התהום כדאיתא בתענית בפרק סדר תעניות (דף כה:) שאין לך טפח יורדת מלמעלה שאין לך טפחיים עולין כנגדה הילכך לא יגדל הנהר ממי גשמים שנופלין במקום אחד:
אין המים מטהרין בזוחלין. דחיישינן שמא רבו עליו נוטפים שמי גשמים רבו על עיקר מי הנהר ונתבטלו ברוב ולא אמר קמא קמא בטיל שכל דבר שדרכו ליגדל וגם גדל בלי הפסק לא אמר קמא קמא בטיל כמו שנבאר לקמן בפרק הנודר מן הירק (דף נח:) וכיון דאינו בטל נהפכו כולם לנוטפים ותנן במסכת מקואות (פ"ה מ"ה) הנוטפין כמקוה ומקוה אינו מטהר בזוחלין [כו'] ת"ל אך חלק מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן אבל מעיין לא אימעט מאשבורן דתניא בתוספתא (מקואות פ"ה) מעיין שמימיו מועטים וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ותנן נמי (שם פ"ד מ"ה) כל הימים כמקוה והימים ממעינות הם באין והיינו טעמא דלשון מקוה משמע אשבורן ולא זוחלין כדכתיב יקוו המים אל מקום אחד אבל מעין בין זוחל בין עומד במקום אחד נקרא מעין ומ"מ אי לאו אך חלק הוה מקשינן מקוה למעין לטהר בזחילה:

דף מ:

אלא פרת ביומי תשרי. שהוא נהר גדול ואינו גדל אלא במטר מרובה אבל ביומי ניסן גדל פרת מרוב מטר של ימות הגשמים וכן נהרות קטנים גדלים אפילו ביומי תשרי ע"י מעט מטר ואי נהרא מכיפיה מבריך לא מיפסל הנהר ממי גשמים כי רוב גידולו ממקורו:
מקואות ביומי ניסן. לפי שנהר גדל מרוב גשמי החורף ורבו הנוטפים:
ומפצי ביומי תשרי. היו טובלות בנהר והיו עושות מחצלאות סביבו' לצניעות א"נ תחת כפות רגליהם מפני הטיט שלא יחוץ:
נאד לשתות בו מים. אית דגרסי נר לתת בו שמן להאיר:

דף מא.

שטיח. עור לישן עליו:
דדא קני. דעה:
שמשכח למודו. עלומיו קא דרש שנעלם ממנו למודו:
תליסר אפי הילכתא. בי"ג פנים היה שונה הלכות:

אתה עשית לחייא. כל המלמד חברו תורה [סנהדרין צט:] כאילו עשאו דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן:
ההוא גברא גבוה. אדם גדול וגבוה:
רכיב גינדרונא זוטא. פרד קטן:
אסתויט. נבהל כמו [יומא כב:] חזא סיוטא בחלמיה:
אקרוקתא. צפרדע:
שחלצתו חמה:
דיבורא קשיא לעינא. וכן נמי למיחוש הראש שטבע אחד להם:
פרוונקא. שליח:

דף מא:

כי חיזרא לדיקלא. סיב הגדל סביב הדקל שמגין על הדקל:
כתרייקי לגופא. טרייקא הוא סם עשוי מתערוב' המינין:
חושלא דשערי. שעורים קלופים:
אין מזכירים שמו. שלא יתבייש החולה:
רפואת נפש בחנם. שאדם עושה מנפשו ומרצונו בלא קבלת שכר [דמצוה] קא עביד ולא מהני ליה כיון דאין נוטל עליה שכר:
רפואת נפש גופו. וכשנכסי רופא אסורין על החולה דמצוה קא עביד ואין נוטלין עליה שכר:
רפואת ממון בהמתו. דלא מצוה קא עביד וקא מהני ליה אף אם אין נוטלין עליה שכר ולא הוי כמחזיר אבידתו שהתורה לא צותה לרפאות בהמה של חבירו:
מתני' רי"א באמבטי גדולה אבל לא באמבטי קטנה. ר"י בא לפרש דברי ת"ק אבל לא בקטנה אם אמבטי של מים המים מתרבין בשבילו ואם אמבטי של זיעה מרבין לו חום בשבילו:
ומיסב עמו במטה. ולא חיישינן שמא יישן אצלו:
ואוכל עמו על השולחן. ולא חיישי' שמא יאכל עמו דכיון שהדירו מסתמא שונאין זה את זה טפי משני אכסנאין על שולחן א' זה בשר וזה גבינה:
מן התמחוי החוזר. מפרש בגמרא:
אבוס של פועלין. כלי גדול כאבוס של בהמה אע"פ שיש בו מאכל הרבה לא יאכל עמו:
לא יעשה עמו באומן. בשורת הכרמים לא יחפור עמו מפני שהוא מרפה את הקרקע ומהנהו:

גמ' גדולה בימות הגשמים. מותר שהוא מתרחק ממנו ואין מחממו וקטנה בימות החמה מותר מפני שהוא מצטער מפני החום:

ומזיע עמו בקטנה. דבזיעה בעלמא אין תוספת חום:

התמחוי החוזר לבעל הבית. לאחר שאכלו מה שבקערה מחזירין אותה לבעה"ב וממלא אותה עד שיאכלו כל שבעם הלכך אפילו אוכל יותר מחבירו אינו נהנה משל חבירו דבלאו הכי נותנין להם כל שבעם:

דף מב.

מתני' ובשביעית. כשיגיע שביעית לא ירד בתוך שדהו אף על גב דרחמנא אפקרי' ובגמ' מפרש:

אבל אוכל מן הנוטות. דהפקר הן:

גמ' לימא בהא קא מיפלגי. רב ושמואל:

נכסי אלו. לאו דוקא והה"נ אם אמר נכסי דבכל ענין אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו הלכך הא דקתני במתניתין ובשביעית אוכל מן הנוטות ע"כ איירי בנודר בשביעית והאי דנקט ר' יוחנן ור"ל נכסי לאו דוקא הה"נ נכסים אלו דבכל ענין אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו הלכך הא דקתני במתניתין ובשביעית אוכל (אף) מן הנוטות איירי אף בשהדירו לפני שביעית:

א"כ לפלגו בנכסים אלו. דאמרי' אין אדם אוסר כו':

דתנן האומר לבנו כו'. משנה היא בהגוזל קמא:

בחייו ובמותו לא יירשנו. אלמא אדם אוסר נכסיו לאחר מותו אע"פ שיצאו מרשותו:

דף מב:

דהכי קאמר ליה בחייו ובמותו. אבל אי לא פריש אפילו אמר נכסי אלו אינו אוסר לכשיצא מרשותו:

מ"מ קשיא. ליפלגו בנכסים אלו:

שדך שאני לוקח. היכא דאמר המודר שדך הוי כאומר המדיר נכסי לבית זה הוי כמו נכסי אלו:

ולא פליגי. ורב ושמואל שאמרו נכסים אלו אמתניתין קאי וניחא להו לפרושי מתניתין דקתני ובשביעית אוכל מן הנוטות דהיינו נדר בשביעית ורבי יוחנן ור"ל ניחא להו לפרש הגיע שביעית:

ארעא נמי רחמנא אפקרי'. לילך בתוך השדה כדי ללקט הפירו':

בעומדין על הגבולין. ואינו צריך ליכנס בתוך השדה ואפשר לכל אדם אין לו רשות ליכנס כיון שיכול ליקח הפירו' או שמא אע"ג דלאינש אחרינא מותר למודר אסור אבל ליקח פירות העומדין בתוך השדה יכול לירד:

גזירה שמא ישהה בעמידה. יותר מכדי צורך לקיטת פירות הלכך לא יכנס לתוך השדה כלל ללקט הפירות:

מתני' לא ישאל ממנו. מפרש בגמרא וכן לא ילוה ממנו:

לא ימכור לו ולא יקח ממנו. בזבינא מציעא דאיכא הנאה לתרוייהו שוה בשוה אבל למכור לו ביותר וליקח ממנו בפחות מותר:

דף מג.

קונם שאני חורש בה לעולם. אותה שביקש שישאילנה לו אסרה עליו:

אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים. כי לפי רגילותו כיון לידור אם הוא אדם שהוא בעצמו רגיל לחרוש שדהו הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש שדהו באותה הפרה ואם אין דרכו לחרוש הוא [מותר] וכל אדם אסורים לחרוש בה שדהו:

אלא לא ילוה ממנו מאי קמהני ליה. בשלמא לא ישאילנו דהא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמהני ליה בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו דקא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמהני ליה. ואיכא לפרש בשלמא לא יקח ניחא דקמהני ליה וכן קושיין דלא ילוה איכא לשנויי בדוחק שמא יפרע זוזי טבי ותקילי יותר מאותן שהלוה לו ונמצא נהנה מודר אלא לא ישאל הימנו שמחזיר לו החפץ בעין מה הנאה קא מטי ליה:

גזירה לישאל אטו להשאיל וכן כולהון. האי כולהון לאו דוקא דלא קאי אלא ילוה:

מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל. אורחא דמילתא:

ובא ונוטל מזה. אם ירצה לתת לו אבל משום הכי אינו חייב לתת לו שהרי לא אמר לו שיתן דאם היה חייב לשלם לו על פי הדברים שאמר לו משום דמוכחא מילתא כשאמר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו דלשם כך אמר לו שיתן לו וכיון שהוציא ממון מידו על פי דבורו חייב לשלם לו אם כן היה אסור החנוני ליתן לו בשליחות המדיר:

היה ביתו לבנות וגדרו לגדור. לא זו אף זו קתני:

נותן לאחר לשום מתנה כו'. ודוקא באין לו מה יאכל התירו זה:

ור' יוסי אוסר. בגמרא מפרש טעמא:

גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל. כדאמרינן בכריתות (דף כד.) דהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה הדרה למרה דברשות נותן היא עד שתבא ליד המקבל:

אף הפקר כן. הלכך כי זכי ביה מרשותיה קא זכי וכאילו נותנו לידו:

דף מג:

ומה לי הפקרו קודם לנדרו. הא ברשותיה קאי עד דאתי ליד הזוכה:

אין דעתו על מה שהפקיר. ואף על גב דברשותו קאי בתר דעתא דנודר אזלינן ואין דעתו עליו:

מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה. שכיב מרע המחלק נכסיו ונותן מקצתן לראשון בקנין ואח"כ אמר וכולן לשני ראשון קנה ואם עמד אינו חוזר דמתנת שכיב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא אם לא צוה מחמת מיתה שני לא קנה דהוי מתנת שכיב מרע בכולה ואם עמד חוזר ומדקנה ראשון אלמא חשבינן ליה כנמלך דמעיקרא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לשני דאי חשבינן ליה כמחלק שמעיקרא היה בדעתו ליתן לשניהן אף ראשון נמי לא קנה דהא אמרי' בפרק מי שמת שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולם אם כנמלך מת קנו כולם עמד אינו חוזר אלא באחרון ומדחשבינן ליה כנמלך אם כן כולן לשני דקאמר קאי גם אמקצת שנתן לראשון כי היה בדעתו לחזור בו ממתנת הראשון אם היה יכול ומעיקרא כשאמר מקצתן לראשון לא היה בדעתו ליתן לשני ושוב נמלך לחזור בו מן הראשון וליתן הכל לשני דאי וכולן לשני דקאמר היינו מה ששייר מנכסיו שלא נתנם לראשון ראשון אמאי קנה אם עמד הרי חילק כל נכסיו והוי מתנת ש"מ בכולה אלא ודאי כשנתן לשני דעתו על מה שנתן לראשון ה"נ דעתו על מה שהפקיר וי"ס גורסין ומקצתן לראשון וכולן לשני זכה שני להשתעבד בראשון ובריית' היא שנויה בתוספתא בהכותב נכסיו לשני עבדיו בשני שטרות וכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו ראשון לא יצא לחירות כיון דשייר ושני יצא לחירות וקנה כל הנכסים והראשון בכללם אלמא דעתו על מה שנתן כבר לראשון ונתן הכל לשני דאל"כ גם לשני הוי מתנה במקצת ולא קנה:

משום מתנת בית חורון. לקמן בפרק השותפין ואסורים משום שלא היתה מתנה גמורה ה"נ אינו נראה הפקר גמור כי נראה שלא הפקירו אלא בשביל שיזכה בה המודר:

כל שלשה ימים יכול לחזור בו. ולומר אני חוזר בי ממה שהפקרתי ושוב אין אדם יכול לזכות בו הלכך אפילו קודם שחזר בו אין שם הפקר עליו אם אכל ממנו אדם ולא כוון לזכות מן ההפקר חייב במעשר וכן אם הוא לקטן שלא לשם זכיה מן ההפקר אלא לשם חזרה חייב במעשר ומיהו אם זכה בהן הוא או אחר פטור מן המעשר ולא יוכל אחר כך לבטל ההפקר כיון שכבר בא ליד אדם בתורת זכיה מן ההפקר וכן מוכח בסיפא גבי הפקר לזמן דקתני זכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו וקאי נמי אהפקר ליום אחד אלמא אע"ג שלא עברו ג' ימים כיון שזכה בתורת הפקר אין בו חזרה ומיהו מצינן לפרש הא דקתני בסיפא מי שזכה בו לאחר שלשה קאמר כדפרי' ברישא ואשבת חדש ושנה קאי אי נמי בהפקר בלא זמן תקנו חכמים שלא יהא פטור מן המעשר אם זכה בו בתוך שלשה ימים מפני הרמאין ואם לא יזכה בו בתוך ג' ימים יהיה ההפקר קיים ואם זכה בו אחר כך פטור מן המעשר אבל בהפקר ליום אחד עקרו תקנת חשש רמאין כדי שלא לבטל ההפקר לגמרי:

מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו. דמיד כשהפקירו חל ההפקר ויצא מרשותו ואין לו כח לחזור בו ופטור מן המעשר והא דאמרינן ברישא דתוך שלשה ימים יכול לחזור בו מפני תקנת הרמאין שרגילין להפקיר פירותיהן ולחזור ולזכות בהם כדי לפטרן מן המעשר לכך תקנו חכמים דלא הוי הפקר עד אחר שלשה לפטרו מן המעשר אגב זה תקנו בכל הפקר שיוכל לחזור תוך שלשה כל זמן שלא זכה בו אחר ואע"ג דתקנת הרמאים מפרש לקמן אליבא דר' יוסי גם רבנן נמי אית להו הך תקנתא ואי תקשי לך לפי מה שפירשתי דאם זכה לאלתר בתורת זכיה פטור מן המעשר מאי אהנו חכמים בתקנתן וי"ל שהוא ירא שאם הוא ילקט מצד זה אחרים ילקטו בו מצד אחר אבל אם היה יכול לחזור בו מדבורו היה מפקירו וחוזר בו מיד:

דף מד.

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום א' לשבת אחת כו'. ואחר הזמן הזה אם לא יזכה בו אדם תהיה שלי כבתחילה:

עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. ולבטל ההפקר דלא יצאת מרשות המפקיר עד שיזכה בו אחר הלכך כיון שחזר בו פקע ההפקר וחייב במעשר:

רישא רבנן וסיפא ר' יוסי. דלרבנן חל הפקר מיד ולר' יוסי עד דאתי לרשות הזוכה וכדמוקי ר' יוחנן פלוגתייהו בהכי הלכך רישא רבנן כדפרישית דלאחר ג' אין יכול לחזור

בו ותוך ג' ימים יכול לחזור בו מפני הרמאין וסיפא ר' יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי ליד הזוכה הלכך כל זמן שלא זכה בו אדם יכול לחזור בו:

עולא אמר סיפא רבנן היא. פירוש כמו רישא:

ושאני הפקר לזמן דלא שכיח. הלכך הוי הפקר גרוע כיון שלא הפקירו לעולם ומודו רבנן בהא שלא גמר בדעתו שיהיה הפקר עד שיזכה בו אדם כי הוא מצפה שמא לא יזכה בו אדם בתוך זמן זה ויחזור אליו:

מדסיפא רבי יוסי כו' רישא נמי ר' יוסי כו' דלא לישתכח תורת הפקר. ומן הדין לעולם היה יכול לחזור בו וחייבת במעשר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכ' אלא שתקנו חכמים דלאחר שלשה ימים לא יוכל לחזור כדי שלא תשתכח תורת הפקר שלא יטעו לומר אין הפקר פוטר כלל מן המעשר אפי' זכה בו אחר קודם חזרתו הלכך עשאוה הפקר דרבנן לפטרו מן המעשר ומיהו מדאורייי' מיחייב במעשר ונפקא מינה שצריך לעשר מיניה וביה ולא ממקום אחר עליו דעשאוהו הפקר מדבריהם כדי שלא תשתכח תורת הפקר ולרבא דס"ל דלר' יוסי נמי הוי הפקר לאלתר ולא פליגי ר' יוסי ורבנן בהפקר דאורייתא אלא דר' יוסי גזר מדרבנן משום מתנת בית חורון לדידיה מוקי הך ברייתא בין רבנן ובין ר' יוסי ושאני שנה ושבוע דלא שכיחי:

אי הכי אפילו יום ראשון נמי. ליתקנו רבנן שלא יוכל לחזור בו כדי שלא תשתכח תורת הפקר כי במה שתקנו דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו אין זו הוכחה שלא לשתכח תורת הפקר כי מילתא דלא שכיחא היא שיעמוד הפקר בלא זכיה שלשה ימים כי הכל ממהרין לזכות בו ואם באו לתקן שלא תשתכח תורת הפקר לר' יוסי היה להם לתקן אפילו תוך שלשה ימים נמי בשלמא לרבנן ניחא דוקא לאחר שלשה ימים מפני הרמאין:

ומשני רבה דלר' יוסי נמי נמנעו לתקן דמיום ראשון לא הוי הפקר מפני הרמאין. וקשה דמה ירויחו הרמאין במה שיפקירו אליבא דר' יוסי והלא מן התורה חייבין לעשר ואפשר לפרש אליבא דר' יוסי כיון דתקון רבנן דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו הפקר בית דין לענין ממון הפקר והזוכה בו הוא שלו אפי' לקדש בו את האשה הלכך פטור מן המעשר לגמרי דהפקר גמור הוא. אבל מדאורייתא לא הוי הפקר סיומא דמילתא דר"ל הוא דקאמר דהפקר אינו אלא משום שלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר:

דף מד:

דלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור כו'. דכיון דאמרת מדאורייי' לא הוי הפקר אלא מדרבנן שלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר ניחוש דלמא אתי לעשורי כו' כי הוא סבור שהוא הפקר גמור ואתי לעשורי מיניה על עציץ שאינו נקוב ומאכיל טבל לכהן או מעציץ שאינו נקוב עליו ונמצא אוכל טבל ואם תאמר ואמאי לא פריך וליחוש שמא יאכלנו בלא מעשר כיון שהוא סבור שהוא הפקר ותירץ רבינו נתנאל דהא לא קשיא ליה דנהי דנכסי הפקר הוו לא גרע מלקט שכחה ופאה שעשאם גורן שהוקבעו למעשר ומסתמא עושה מהם גורן ולכל הפחות צריך לעשרן מטעם זה מדרבנן ולהך פירוש שפירשתי דלרבי יוסי נמי פטור מן המעשר לגמרי משום דהפקר ב"ד הפקר איכא לפרש מתוך שהוא יודע שאינו הפקר אלא מדרבנן איכא למיחש שמא יעשר ממנו על עציץ נקוב או מעציץ נקוב עליו:

דאמרינן ליה כי מעשרת עשר מיניה וביה. ויותר היה לחכמים בענין זה (שיש) לחוש שמא תשתכח תורת הפקר ממה שיש לחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ויש ספרים גורסין ולרבנן אפילו מיום ראשון להוי הפקר לעולא דמוקי לה כרבנן מדינא לאלתר הוי הפקר אפילו מיום ראשון נמי מפני הרמאין כו' וגרסינן אבל מדאורייתא הוה הפקר ודלמא אתי לעשורי כו' בתוך שלשה הוא סבור שחייב במעשר מן התורה ויבא לעשר ממקום אחר עליו:

המפקיר כרמו ולמחר השכים ובצרו. כלומר שחזר בו מן ההפקר ולא בתורת זכיה מן ההפקר ולאידך פירושא דאף בתורת זכיה חייב ניחא:

חייב בלקט שכחה ופאה. ואע"ג דהפקר פטור מכל אלו בפ' הגוזל בתרא (דף צד.) דרשינן תעזוב יתירה לחייב בהפקר כי האי ופטור מן המעשר כדין הפקר:

בשלמא לעולא. דאוקי ברייתא דלעיל כרבנן הך נמי כרבנן ופטור מן המעשר מדאורייתא אלא לר"ל דמוקי הך דלעיל כרבי יוסי הך נמי כרבי יוסי היא ואמאי פטור מן המעשר הא לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וא"ת לישני דעמד ובצרו לשם זכיה ומיפטר אפילו לר' יוסי כדאמר משזכה בו בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו וי"ל דאי לשם זכיה היו פטורים נמי מן הפאה דתעזוב יתירה לא מהני לחייב בכהאי גוונא אלא היכא שחוזר בו מהפקרו ולא בתורת זכיה ולא נהירא האי שנויא דלהיכא שחזר בו מהפקרו לא צריך קרא לרבי יוסי לחייב בלקט שכחה ופאה דאפילו במעשר נמי מיחייב ולמאי דפרישית דאפילו בתורת זכיה נמי מחייב ניחא:

כי אמרי אנא לרבי יוסי. כי אי אפשר להעמיד הך ברייתא אלא כרבי יוסי והך רבנן היא:

דף מה.

איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'. ואתי שפיר כרבי יוסי הא דקאמ' במתני' דלא הוי הפקר עד דאתי ליד זוכה ה"מ באפי תרי אבל באפי תלתא כיון דהוי ההפקר הפקר מפורסם מודה רבי יוסי דיצא מרשותו והוי הפקר ופטור מן המעשר והשתא דאתית להכי ברייתא דלעיל מצי לאוקמי כרבי יוסי ודאפקריה באפי תלתא ורישא מפני הרמאין:

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל המפקיר בפני שנים לא הוי הפקר. לענין זה שלא יוכל לחזור בו ומיהו הפקר הוי דאם קדם אחר וזכה בו זכה וזהו דוחק דלישנא דלא הוי הפקר משמע שאינו הפקר כלל ואי הוה מצי לפרושי הא דאפקריה באפי תרי דאז לא הוי הפקר כלל אז הוה ניחא ועתה חזר בו מהך טעמא דפריש רבי יוחנן לעיל טעמיה דרבי יוסי משום דהוי ברשות מפקיר עד דאתי לרשות זוכה אלא סבר דר' יוסי אוסר משום דהפקר בפני שנים לא הוי הפקר כלל ומיהו קשיא דרבי יוחנן גופיה פריש טעמא דרבי יוסי לעיל ואיכא למימר הא דידיה הא דרביה ורבי יהושע בן לוי דאמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר דסבירא ליה כרבנן דלאלתר יצא מרשות הפקר וה"ר אליעזר ממי"ץ פירש שמועה זו אליבא דרבא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו וחייב במעשר מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ופטור מן המעשר ואתיא כרבנן דאמרי במתני' דהוי הפקר קודם שזכה בו אחר ולא גזרינן להיות ברשותו לחייבו במעשר כי היכי דלא גזרינן במתני' להיות ברשותו לאסרו על המודר משום מתנת בית חורון ומיהו בתוך ג' סברי רבנן דחייב לעשר אם חזר בו משום שלא נתפרסם ההפקר ויאמרו העולם שהוא אוכל טבל ומיהו גבי נדרים לאלתר יצא מרשותו לפי שאינו ידוע לכל שהדירו ואע"פ שלא נתפרסם ההפקר גם הנדר אינו ידוע וליכא למיחש שמא יאמרו הוא נהנה מנכסי המדיר באיסור אבל איסור טבל ידוע לכל:

עד שלא זכה בו בין הוא בתורת זכיה בין אחר יכול לחזור בו וחייב במעשר. דגזרינן שיהא ברשותו לחייבו במעשר עד שיבא ליד אחר כי היכי דגזרינן במודר משום מתנת בית חורון ור' יוסי היא והאי דנקט הפקר לזמן לרבותא נקטיה ואפי' בהפקר כי האי דלא שכיח גזר ר' יוסי כי היכי דגזרינן במתניתין משום מתנת בית חורון:

ומתמה רישא רבנן וסיפא ר' יוסי ומוקי לה עולא כולה כרבנן אי הכי אמאי עד שלא זכה כו' הא לא גזר במתניתין משום מתנת בית חורון ומשני שאני הפקר לזמן דלא שכיח ויטעו העולם לומר שאינו הפקר ואי פטרת ליה ממעשר יאמרו שטבל הוא אוכל לכך חייבוהו במעשר עד שיזכה בו אחר:

רישא נמי ר' יוסי. והיינו טעמא דלא גזר להיות ברשותו ולחייבו במעשר עד שיזכה בו אחר כי היכי דגזר במודר משום דלא תשתכח תורת הפקר ואתי למימר הפקר חייב במעשר ולהכי אוקמא אחרי שלשה אדאורייתא ופטור מן המעשר כדי שלא יבא לידי מכשול שיטעו לומר הפקר חייב במעשר וראו חכמים שיותר יש לחוש שלא תשתכח תורת הפקר ממה שיש לחוש לגזרת מתנת בית חורון:

אי הכי מיום ראשון נמי. הוה לן לאוקומיה אדאורייתא משום הך חששא גופא בשלמא אי מוקמת רישא רבנן ניחא דבעינן שלשה ימים כדי שיתפרסם ההפקר כדפרישית לעיל אלא כיון דמוקמת לה כרבי יוסי ואחר שלשה ימים עקרוה רבנן לחשש גזירת מתנת בית חורון ואוקמוה אדאורייתא משום דלא תשתכח תורת הפקר ואתי לאפרושי מן החיוב על הפטור אפילו מיום ראשון נמי הוה לן למיחש להכי כי עיקר זכיית הפקר הוא תוך שלשה דלא שכיח שיעמוד ג' ימים בלא זכיה והיה צריך לתקן בדבר המצוי ושכיח:

אמר רבה מפני הרמאין כו'. פי' מה שבתוך שלשה ימים לא הוי הפקר לאו משום גזרת מתנת בית חורון דאי הואי טעמא משום גזירה היינו מפקיעין אותה גזירה משום חשש שלא תשתכח תורת הפקר כמו שאנו מפקיעין אותו לאחר ג' אלא בתוך ג' ימים לא הוי הפקר מדאורייתא מפני הרמאין שלא נמסר הדבר אלא לחכמים דעיקר הפקר ילפינן משביעית כדדריש בירושלמי והשביעית תשמטנה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו ואיזו זו זו הפקר מה זו לעניים ולעשירים אף זו כו' ובשביעית דלית בה רמאות והיכא דאיכא למיחש לרמאות כגון בתוך שלשה לא הוי הפקר אבל מדאורייי' לא הוי הפקר סיום מילתיה דרבה היא וכיון דמדאורייי' חייב במעשר משום שלא תשתכח תורת הפקר לא מפקעינן ליה ורבי יוסי אוסר במתני' תוך ג' מן התורה ולאחר ג' משום גזירת מתנת בית חורון:

ודילמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור כו'. כי מוקמת לה כרבנן ותוך ג' חייב לעשר מדרבנן שלא נתפרסם ההפקר כדפרישית לעיל וכי מוקמת לה כרבי יוסי ועד שלא זכה בו אחר חייב לעשר משום גזירת מתנת בית חורון ניחוש דילמא אתי לעשורי כו':

דאמרי ליה כי מעשרת עשר מיניה וביה. ויותר חשו חכמים לרבנן משום שלא נתפרסם ההפקר ואתו למימר קא אכל טבל ולר' יוסי משום גזירת מתנת בית חורון ממה שחשו דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור:

בשלמא לעולא. רבנן קתני לה ופטור מן המעשר מדאורייתא לאלתר אלא לר"ל דלר' יוסי לא הוי הפקר מן התורה תוך ג' ימים אמאי פטור מן המעשר:

איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'. דטעמא דר' יוסי דלא הוי הפקר תוך שלשה משום דאיכא למיחש לרמאות וכיון דאפקריה באפי תלתא והדבר מפורסם לכל ליכא למיחש לרמאות והוי כמו הפקר לאחר ג' הלכך לאלתר הוי הפקר:

המפקיר בפני ב' לא הוי הפקר. לאלתר:

דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר. לאלתר כרבנן:

ומה טעם אמרו בג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין. ומתוך זה ירא בעל הבית להפקיר כדי להפקיע ממעשר וקי"ל בכל מקום הילכתא כריב"ל לגביה דר' יוחנן הלכך הוי הפקר מן התורה אפילו באחד והה"נ אפילו בינו לבין עצמו הלכך בשבת יכול להפקיר כליו שלא יעבור על שביתת כליו וכן בהמתו אם השאילה לעובד כוכבים ולא החזירה לו קודם השבת אפילו בינו לבין עצמו:

הדרן עלך אין בין המודר

דף מה:

השותפין אסורין ליכנס לחצר. דבחצר קפדי כולי עלמא אדריסת הרגל ואתיא אפילו כרבנן ובחזקת הבתים (דף נז:) אית דמוקי להך כר' אליעזר דאמר ויתור אסור במודר הנאה משום דשותפין לא קפדי אהדדי:

רבי אליעזר אומר זהננכנס לתוך שלו כו'. דקסבר יש ברירה והאי מהלך בדידיה [והאי מהלך בדידיה]:

דף מו.

אסורים להעמיד תנור ורחים כו'. דבכל הני יכולין שותפין לעכב זה על זה כדאיתא בפרק חזקת הבתים הלכך לא דמי להלוך ולא שייך להתירו מטעם ברירה כיון דיכול לעכב עליו ואינו מעכב:

היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר. משום דבעי למתני כופין נקטיה דכופין את הנודר למכור חלקו לחבירו דחיישינן כיון שרואה את חבירו נכנס גם הוא ישכח נדרו ויכנס אבל ברישא ששניהם אסורים לא חיישינן שמא יכנסו:

היה אחד מן השוק מודר כו'. משום רבותא דרבי אליעזר בן יעקב נקט ואף על פי שאין לו חלק בחצר מתירו ליכנס מטעם ברירה:

אם יש לו בהם תפיסת יד. בגמ' מפרש כמה:

אין לו בהן תפיסת יד מותר. דברשות השוכר קיימא ואין המשכיר יכול לאסרה עליו:

מת או שמכרם לאחר מותר. דכיון דאמר ביתך שדך לא אסרם עליו אלא בזמן שהם שלו אבל אם אמר לבית זה או שדה זו אסרם עליו לעולם:

גמ' בנדרו הוא דפליגי רבנן. דכיון דמדעתם נדרו הנאה זה מזה קנסו אותם ולא סמכינן אברירה אבל בהדירו דאנוסין היו סמכינן אברירה או דילמא אפי' בהדירו פליגי רבנן דלית להו ברירה:

היה אחד מהם מודר כו'. משמע שחבירו היה מדירו:

אלא אי אמרת דאדריה אמאי כופין. מה פשע המודר שיכפוהו למכור חלקו שאם אתה אומר כן כל אחד ידור חבירו כדי שיכפוהו למכור חלקו:

דף מו:

מחלוקת שיש בה כדי חלוקה. ד' אמות לכל א' כיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אברירה:

מחלוקת בשאין בה כדי חלוקה. דכיון דאי אפשר לחלוק אית ליה לראב"י דסמכינן אברירה:

למחצה לשליש ולרביע. שחולקים כך השכר ביניהן:

אבל בבציר לא. אם יש למשכיר פחות משליש בשכר לא מקרי תפיסת יד ויס"ג אבל בביצים לא וה"פ אם שייר המשכיר לעצמו שיש לו כח ליבש בבית המרחץ ביצים של יוצר כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עד.) על הביצים של יוצר משישקעם בכבשן וכנגד זה מלאכה קטנה דבית הבד לא מיקרי בהם תפיסת יד:

דמקבל בטסקא. שהשוכר נותן גם מס של המרחץ ובית הבד דהוי שכירות בריא' כדאמר בפרק הדר עם העובד כוכבים (עירובין דף סב.) היכי דמי שכירות בריאה במוהרקי ואבורגני פי' שנותן השוכר מס ואז נסתלק בעל הבית לגמרי ואית דגרסי בפסקא שנותן השוכר דבר קצוב למשכיר ואין לו בחלק שמרויח השוכר:

דף מז.

קונם לבית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר כו'. ולא דמי לבית זה שאני נכנס דכיון דמודר קאמר זה פשיטא דלעולם אסריה עילויה דאינה ברשותו ומה לי ברשות זה ליצאה מרשותו אבל הכא אע"ג דמדיר קאמר זה דילמא אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אבל לעיל בפ' אין בין המודר כו' לא מפליג בין היכא דקאמר מודר שדך ובין היכא דקאמר מדיר נכסי משום דאין חילוק ביניהם בדבר התלוי בלשון ומיירי כגון

דאמרינן בפרקין לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי ולהכי פשיטא ליה מהך מתניתין דהגוזל ולא דחי כדלעיל שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי:

אסור בחלופיהן. אם מכרן הדמים אסורין:

ובגידוליהן. אם נטען הגדל מהם אסור דחשבינן ליה כהקדש:

אוסר דבר שלא בא לעולם. דכיון שלא הוחלפו עדיין וכמו שאינו אוסר פירות חבירו על חבירו דאיכא תרתי שהפירות אינן ברשותו וגם חבירו אינו ברשותו לאסור דבר עליו גם אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם כיון דאיכא תרתי:

דף מז:

או דילמא חליפי מיתסרי מידי דהוה אגידולים. אף על גב דליתנהו בעולם וגידולים פשיטא כיון דיוצא מגוף האיסור אין חילוק בינו לבין חבירו:

לוה ובעלי חובין באין ונפרעין. אפילו לחנן דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי הני מילי במפרנס מעצמו אבל לותה חייב הבעל לשלם כדאמרינן בכתובות (דף קז:) גבי ממאנת דאין לה מזונות כגון לותה ואכלה ועמדה ומיאנה משמע הא אם לא מיאנה חייב הבעל לשלם מה שלותה ואין זה כמו פורע חובו דאסרינן אליבא דרבנן דמיירי הכא דבשעה שלותה אמרה שלא יפרעו אלא מבעלה:

לאו משום דחליפין לאו כגידולין דמו. דאיחלפו אותן מעות שקבל מן הבעלים שאסורין עליה וכיון שחייב הבעל לפרוע למלוה הרי נעשו כבר המעות שנותן לאשה חליפי קונם ומהא דתנן לעיל בפרק אין בין המודר (דף מג.) שמותר המדיר לפרוע לחנוני ולפועלים אינו יכול להביא ראיה דשאני התם דאין המדיר חייב לפרוע להם הילכך מה שהם נותנים לו למודר לא הוי חליפי קונם דמתנה בעלמא יהבי למודר ומה שהמדיר נותן להם אינו אלא מתנה בעלמא דאי בעי לא יהיב ליה מידי:

דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד. הא דמיבעיא ליה אי חליפין אסורים היינו אם לכתחילה אסור להחליפן וליהנות מן הדמים אבל אם החליפן בדיעבד הדמים מותרים והכא בדיעבד קאמר אם לותה בעלי החובין באין ונפרעין ונראה לפרש דאפילו לכתחילה לוה כדמשמע לישנא דברייתא דקתני לוה ולא קתני לותה וחשיב ליה בדיעבד כיון שהמלוה נותן לה המעות קודם שקבל תמורתו מן הבעל דאיסורא דרבנן בעלמא הוא ולא אסרו אלא היכא שהוא מחליפן ממש:

אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. אלמא חלופי אסורי שרו דאי אסירי הא לא יהיבי לה מידי ומשני הכא נמי כיון דמכרן בדיעבד שרו דמיה:

מתני' הריני עליך חרם המודר אסור. אבל לא הנודר אע"ג דלא אמר ואנא עליך לא:
שניהם אסורים. הא לא אצטריך אלא אגב דבעי למתני שניהם מותרים בדבר של עולי בבל לאשמועינן דהפקר הוי ולא דשותפין:

דף מח.

והבאר שבאמצע הדרך. שבין בבל לארץ ישראל ומצאוהו עולי גולה:
הרחבה והשווקים. שבעיר:
והתיבה. שנותנין בה ספרים:
והספרים. שקנאום בני העיר ללמוד בהם:
והכותב חלקו לנשיא. בגמרא מפרש:
אלא שהכותב לנשיא אין צריך לזכות. מפני כבודו של נשיא תקנו שיקנה בלא קנין בדבר זה:
ואין לו מה יאכל. לעיל (דף מג.) קתני היה מהלך בדרך והכא קא משמע לן דאפילו בעיר אם אין לו מה יאכל מותר:
כל מתנה. שלא נגמרה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ויש ספרים גרסי שאם הקדישה מקודשת וה"פ שאינה מתנה לענין זה שאם הקדישה מקודשת אינה מתנה:
גמ' אמאי מיתסר. המודר כיון שהמדיר כתב חלקו לנשיא:
מעשה לסתור. מעיקרא תנא דשרי והדר מייתי עובדא דאסור:
ואם הוכיח סופו על תחילתו. שלא היתה מתנה גמורה אסור:
אבל אמר לו והן לפניך שיבא אבא מדעתו הוא דא"ל. תלה הדבר בו אם הוא רצונך פייס לאבא שיאכל עמך כי הכל שלך:

דף מח:

דהוה שמיט כיפי דכיתנא. גוזל תכשיטי נשים ששמן כיפי והם של פשתן כדאמרינן בשבת (דף נז:) כיפה של צמר:
אסרינהו לנכסיה עלויה. בחייו ובמותו והעביר נחלתו ממנו ונתנה לאחיו:
ואי הוי בר ברך צורבא מרבנן מאי. לא ירש חלק הראוי לאביו:
אמר להון לקני הדין כו'. ע"מ שיקנה לבנו אי הוי צורבא מרבנן:
כל קני על מנת להקנות לא קני. דכיון דהוא אינו קונה לעצמו לא חשיב להקנות לאחר זמן כיון דאינו זוכה לו עתה בקנין זה:

דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא. שהקונה מקנה סודרו למקנה שיתן לו חפץ אחר חליפי הסודר והוא אינו קונה הסודר אלא מחזירהו לקונה ומקנה לו החפץ וה"נ אע"פ שזה אינו קונה מה שנותנים לו יכול הוא להקנותו לאחר:

מאן לימא לן דהאי סודרא דאי בעי לא תפיס ליה. אלא ודאי מנהגא בעלמא הוא מה שנהגו להחזיר הסודר ואי בעי תפיס ליה דקני ליה לגמרי אבל הכא שהבן לא קנה כלום לא מצי לקנויי לבר בריה:

הלין נכסין לאימת קנה. אימת יקנה בר בריה לכי הוי צורבא מרבנן באותה שעה כבר הדר סודר למריה. כלומר בקנין סודר לא היה מועיל אם היה אומר קנה חפץ זה בחליפי סודר לאחר ל' יום אם לא א"ל מעכשיו ולאחר ל' יום הילכך ה"נ לא קני:

והא מתנת בית חורון דקני על מנת להקנות הוא. שמקנה לו החצר והסעודה ולא שיהו שלו אלא שיוכל אביו לאכול בהיתר ולא קני זה על מנת לעשות מה שאמר זה כאילו קני ויצאו החצר והסעודה מרשות הבן ויוכל האב לאכול בהיתר אלא ודאי קני על מנת להקנות אינו קונה הלכך ה"נ לא יצאו החצר והסעודה מרשות הבן:

משום דסעודתו מוכחת עליו. שלא היה קנין כי אם להערים ולא כוון לשם מתנה כלל:

הא מני רבי אליעזר היא דאמר אפילו ויתור כו'. הלכך ה"נ אע"ג דמדינא שרי דקנין על מנת להקנות קנה מחמיר הוא במודר הנאה:

לאתויי הך דשמיט כיפי. דלא הויא מתנה ואית דגרסי דשדיא בכפילה לשון המושלך בכפל שכפל דבריו ואמר קני על מנת להקנות:

לישנא בתרא דרבא. ואפילו אמר והן לפניך אסור:

הדרן עלך השותפין

דף מט.

הנודר מן המבושל. שאמר קונם מבושל עלי:

מותר בצלי ובשלוק. שלוק זה שנתבשל יותר מסתם בשול כדאיתא בכל הבשר (חולין קי:) דכבד אוסרת ואינה נאסרת שלוקה אוסרת ונאסרת:

אסור במעשה קדרה רך. מפרש בגמרא כל מידי דמיתאכל בפת מיקרי תבשיל:

מותר בעבה. שנאכלת בלא פת:

בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה. מפרש בגמרא:

מעשה רתחתה. דבר הנרתח והנגמר בקדרה:

בכל המתבשל בקדרה. אפי' אינו נגמר בה:

גמ' ויבשלו (את) הפסח. בדברי הימים כתיב:

והא מתבשיל נדר. וכיון דרך הוא כמו מים בעלמא לא מיקרי תבשיל:
דמתאכיל ביה ריפתא. ששורין בו הפת ואוכלין אותו:
והתניא. בניחותא ומייתי ראיה מהיטריות דקות שהחולין אוכלין בהן פתן:
הא ברכיכי. טובים:
באשוני. קשים:
בגוויה דקרא. הרך שבתוכו הוא טוב:
לוליבא דקרא בסילקא. דבר רך קרי לוליבא שמלבלב ומצמיח טוב לתת אותו בסילקא:
לוליבא דכיתנא. נותנין אותו במים עד שמלבלב ונעשה רך ואחר כך נותנין אותו בכותח:
אסור לאמרו בפני ע"ה. שילעיגו על דברינו שדברים אלו אפילו הנשים יודעות אותן:

דף מט:

כמאן מצלינן אמריעי ואקצירי כר' יוסי. דאמר אין אדם נדון בר"ה:
מריעי רבנן. מרוב גרסתם חלשי:
מתני' דלא כבבלאי. דלדידהו אפי' עבה מיקרי תבשיל:
נקרני דהוצל. נקיי הדעת כמו המנקר חצרו:
בחסיסי. קמח של קליות:
באצבעתא בסים. האוכל באצבע אחד הוא טוב וכל שכן בשתי אצבעות או בשלש:
למיכל דייסא עד פרסה. לך שמה:
כל מדעם לא תפלוט. כל מאכל שאכלת אם אתה יושב לפני רבך ויש לך רוק בתוך פיך תבלענו ולא תפלוט אותו לפני רבך:
לבר מקרא ודייסא שדומין לפתילה של אבר. הבולע רוקו אחר שאכלם:
מאכילני רוקך. הנדבק בהוצא אבל אצבעו היה מקנח מן הרוק:
מאכילני צואתך. שבין צפורן לבשר:
בלוספיין. מין תאנים:
מורה ורוי. בעל הוראה כמותך ישתכר:
וחוגרני צדעי. מכאב הראש:
שקיל גולפא אכתפיה. חבית לישב עליה בבית המדרש:
נקטת עמרא. לקחה צמר:
שעטני מעיל. שהיה חשוב עליו כמעיל:

דף נ.

דלי ציפתא. הגביה המחצלת וסמך על הנס שיראה שם מעות:
דכלבא שבוע. עשיר גדול היה כדאיתא בפרק הניזקין (גיטין דף נו.):
רמינא לך ירושלים דדהבא. אם יהיה לי סיפוק אעשה ליך ירושלים של זהב עטרה הנקראת עיר של זהב וכן עשה לה כדאיתא בפרק במה אשה (ד' נט.):
אתא אליהו כו'. כדי לנחמם מצער חסרונם:
מן ענא. עושין איל של זהב או עז אחד ממין הצאן:
גוזא. חתיכת עץ גדול:
מן מטרוניתא. פעם אחת הוצרכו ישראל ללות מעות ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת אמרה לו מי שאמר והיה העולם והים הגדול יהיו ערבים שלי כשהגיע זמן הפרעון חלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת הים ואמרה ידעתי שאלמלא שעכבו אונס את ר"ע היה פורע בזמנו מי שאמר והיה העולם והים ישלימו ערבותם מה עשה הקב"ה שלח רוח שטות בבתו של קיסר ונטלה קופסא מלאה זהב ומרגליות ושלחה על פני המים והרוח הביאתה לפני אותה מטרוניתא ונטלתה וכשעמד ר"ע מחליו נטל בידו הממון והביאו לה אמרה לו כבר פרעו לי ערביך לקחה כדי חובה והמותר נתנה לו:

דף נ:

ומן אשתו של טורנוסרופוס. שנתגיירה ונשאה ר' עקיבא:
ומן קטיעא בר שלום. בפ"ק דע"ז (דף י:) שנתן כל ממונו לר"ע ותלמידיו:
על לחרתא. נכנס הקוף לחור אחד מצאו רבוע על מרגליות ונתנו לו המרגליות לפנים משורת הדין:
בכלי מכוער. שהיה שחור:
(**פיסקא**) **עד דמתזוטרא**. עד שתקטין שיוכל לבלעה:
בקולחא. היינו ביצת טורמיטא והיה נחלש עד שבני ביתו מורטין שער ראשם עליו:
בכלופסין לא יאכל בבנות שוח. פועל העושה מלאכה אצל בעל הבית אוכל במה שהוא עושה דכתיב כי תבא בכרם רעך וגו' ומוקמינן ליה בפועל ואמרינן בב"מ (ד' צא:) דאינו אוכל אלא מאותו המין שהוא עושה מלאכה וקמ"ל הכא דאע"ג דכלופסין ובנות שוח שניהם מין תאנים אפי' הכי חשיבי כשני מינין:
דעבדין מנהון לפדי. מיני מאכלים:
אנו אפילו בעינינו לא ראינו. שאין אנו יודעין לתקן כל כך מיני מאכלים:

דף נא.

דיקולא רבה וחפייה כופרא. לקח סל גדול וחפהו בזפת:
ליכיל לי מר. ימדוד:
בריקודא דאמך ובקרקני דאבוך. שתהא אמך מרקדת לפני ואביך מכרכר:
תירמי לי נטלא. תמזוג לי הכוס:
תועה אתה בה. שמניחין נשותיהן והולכין אחר משכב זכור:
תבלין יש בה. נעמה עליו ביאה מגונה של בהמה:
כסום יכסמו את ראשיהם. ככוסמת הזה שראשו של זה בצד עיקרו של זה ובכ"ג איירי מדכתיב בקרא ויין לא ישתו כל כהן מכלל דהך לאו בכל כהן איירי ועוד דברישא כתיב וראשם לא יגלחו והיינו בשאר כהנים:
קרא קרקוזאי. דלועין של אותו מקום:
ובדלעת הרמוצה. דלעת הטמונה ברמץ כל דלעת הטמונה ברמץ נקרא דלעת הרמוצה:
כלאים עם הרמוצה. אלמא מין בפני עצמו הנקרא כן על שם שמאותן המינין רגילין לטמון ברמץ אבל שאר מיני דלועין אינם נקראים כך אפי' אם טומנין אותן ברמץ:
(**מתני'**) **שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס**. שמבשלין אותו קצת תחילה קודם שמטגנין אותו באילפס:
מן היורד באילפס מותר ביורד לקדרה. כי היורד לקדרה אין דרך לתתו באילפס ויש מפרש אפי' אם אחר כך נתנוהו באילפס כיון שירד תחלה לקדרה כי היורד לאילפס משמע שתחלת ירידתו לאילפס:
מן הנעשה בקדרה מותר בנעשה באילפס. אע"פ שירד לקדרה תחלה כי הנעשה בקדרה משמע שנגמר בקדרה:
מותר בנעשה בקדרה. אפילו ירד לאילפס תחלה:

דף נא:

מתני' אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש הוא של ירק:
כבוש שאני טועם כו'. דכיון דאמר שאני טועם וכן שלוק צלי מלוח:
גמ' דכביש מאי דשליק מאי. כאילו כבוש דמי או כאילו נמי שאני טועם ולאידך פירושא מי הוי ככבוש או הכבוש:

מתני' דג דגים שאני טועם. או דג או דגים ופליגא אדר' שמעון דאמר בגמרא דדג דוקא גדול משמע וי"מ כשאמר שניהם דג משמע גדול ודגים קטנים ול"נ דבדגים לחודיה סגי דמשמע כל מיני דגים:

ומותר בטרית טרופה. דג גדול וחותכים אותו לחתיכות ויש לו שם בפני עצמו ואינו בכלל דג ולא בכלל דגים אי נמי לא היה דעתו כי אם על דגים הנמכרים שלמים:

ובציר. אע"ג דקרבי דגים מעורבים בו:

והצחנה. תערובת מיני דגים טרופים נקראים צחנה כדאיתא בע"ז (ד' מ.) ההיא ארבא דצחנתא ובסנהדרין (ד' מט.) אפי' צחנתא טעים ופריס להו. וטרית הוי בכלל צחנה:

ומותר בציר ובמורייס. כיון דאין עיקר ממשות הדג מעורב בהם:

הונדר מטרית טרופה אסור בציר ומורייס. כיון שהזכיר טרופה מכל דבר שמעורב בו ממין הדג משמע:

גמ' ובלעו דג קטן. כנגד הראשון היה קטן:

ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ורגילין לקרות לקטנים דגה ולגדולים דג:

ציחין מאי. מי הוי כצחנה ומותר בציר ומורייס או הוי כטרית טרופה ואסור בציר ובמורייס:

מתי' מן החלב מותר בקום. היינו נסיובי דחלבא ונקרא קום לפי שעל ידי שמעמידין החלב הוא נפרד לצד אחר:

רבי יוסי אוסר. קא סלקא דעתיה דפסולת כל דבר הוי בכלל שמו הראשון:

בין מלוחה בין טפילה [צ"ל תפלה]. דלא תימא הגבינה המיוחדת שבגבינה משמע ואין דרך לאכלה בלא מלח:

דף נב.

מותר ברוטב ובקיפה. היינו דק דק בשר ורוטב הנקפה בשולי הקדרה דמשמע בשר דוקא מה שנקרא בשר:

ר' יהודה אוסר. דכיון שיש בו טעם בשר אסור:

אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי. דכיון דאמר בשר זה שויה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בטעמו ובהנאתו אבל כשאמר קונם בשר עלי לא אסר עצמו אלא בדבר הנקרא בשר:

מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. כרבנן דרבי יהודה:

דף נב:

ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר. וקשה לתרוייהו:

ומשני מר כי אתריה כו' ובאתריה דר' יוסי לקומא קרו נמי קומא דחלבא. וכן בעדשים באתרא דרבנן קרו לאשישים אשישים דעדשים אי נמי לרבנן דפסולת נקרא על שם העיקר ולרבי יוסי לא:

אלו דוקא או שאיני טועם דוקא. הא דאמרינן במתניתין דאסור ביוצא מן הזיתים ומן הענבים כי אמר קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם במאי תלי האיסור מי אמרינן דאלו הוי כמו בשר זה דאסור ברוטבו ובקיפו והוא הדין נמי ביוצא ממנו או דלמא כשמיחד דבר הנאסר זה מועיל לאסור נתינת טעם כדאמרינן במתני' הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור אבל לא לאסור היוצא מן הזיתים ומן הענבים דמפקד פקיד בתוכן ודבר אחר הוא אבל כי אמר שאני טועם משמע כל מה שאני טועם מהם:

שאני טועם למה לי. הוא הדין נמי דמצי למיבעי אם שאני טועם דוקא אלו למה לי אלא בו פתח בראשון והוא הדין נמי דמצי למיבעי אם תרוייהו דוקא:

הא ביוצא מהם מותר. דאי אסור ליתני יוצא מהן וכל שכן חילופיהן שבאו מכח האיסור עצמו אבל יוצא מהם דבר אחר הוא:

הא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן כגדוליהן. דיותר הוא חידוש מה שחילופיהן אסור דאין לך דבר שתופס את דמיו אלא קודש ומחומרא שהחמירו חכמים באיסורי הנאה למי שהחליפן לכתחלה וא"ת אכתי ליתני חילופיהן ויוצא מהם לאשמועינן דחילופיהן כיוצא מהן וי"ל דחילופיהן וגדוליהן דמו להדדי דשניהם לא היו בשעה שאסרן עליו הלכך ניחא ליה למיתלי חילופיהן כגידוליהן:

תא שמע שאני אוכל שאני טועם כו' הא ביוצא מהם אסור. דאי מותר ליתני יוצא מהם וכ"ש חילופיהן לפי מאי דשני ליה דיוצא מהם עדיף מחילופיהן אפי' מגדוליהן עדיף בעי למימר השתא אלמא שאני טועם גורם לאסור היוצא מהם ואע"ג דמשמע פשטא דמתני' דקאי אריש דאמר קונם פירות האלו והוסיף לומר שאני טועם וא"כ היכי דייק דשאני טועם גורם האיסור וי"ל דמ"מ דייק שפיר דאם איתא דשאני טועם אינו גורם האיסור אלא לשון היתר משמע דוקא מאלו איני טועם אבל מיוצא מהם אני טועם כמו בחילופיהן וגידוליהן אפי' כי אמר נמי האלו שאני טועם שרי:

איידי דלא נסיב רישא יוצא מהם. משום דעדיף לאשמועינן איסורא חליפין:

ת"ש אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלי כו'. ופשיטא ליה השתא דאין חלוק בין נתינת טעם ליוצא מהם כשמברר הדבר הנאסר הכל אסור:

ומותר בטרית טרופה ובציר. וציר היינו יוצא מהן:

על מנת שאני טועם. לאו דוקא:

אמר רבא וכבר יצא מהן. קודם הנדר:

דף נג.

מתני' סתוניות. ענבים רעים ונשארים בגפנים עד ימות הסתיו ואינן ראויין ליין ועושין מהם חומץ ואית דגרסי ספוניות כמו סופי ענבים:

כל ששם תולדתו קרויה עליו. אף כי נשתנה מתכנה על שם עיקרו כמו דבש תמרים חומץ סתוניות:

וחכמים מתירין. בגמרא פריך היינו ת"ק:

גמ' כל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול. כגון סתוניות ת"ק פליג אדר"ש בין בדבש תמרים בין בחומץ סתוניות דרבנן שרו תרוייהו ואסרי סתוניות גופייהו ור"ש אוסר בדבש תמרים ובחומץ סתוניות ומתיר הסתוניות ורבנן בתראי קיימי אהא דקאמר ת"ק מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות הא בסתוניות גופייהו אסור וחכמים מתירים סתוניות גופייהו:

מתני' מפני שהוא שם לווי. אכולה קאי:

גמ' ירקות שדה. אינן קרוין ירק סתם והרוצה לומר ירקות שדה צריך לחבר שם לירק ולומר ירקות שדה וכן כולם:

אבל בשביעית מתהפך הענין לפי שאין ירקות גינה מצויין שאין גדלים בלא עבודה ואוכלין ירקות שדה לפיכך בלשון העולם ירקות סתם הואי ירקות שדה:

דף נג:

גמ' אבל במקום שמביאין ירק מחוצה לארץ אסור. אף בירקות גינה דכיון דמצויין שם דעתם גם עלייהו:

משום גוש. עפר הנדבק בירק וחכמים גזרו טומאה על גוש עפר הבא מארץ העמים בפ"ק דשבת (דף טו:):

מתני' אסור באיספרגוס. הוא מין כרוב אבל אין כרוב נקרא על שמו:

מן הגריסין אסור במקפה. ואפי' כי נתנן במקפה עדיין שם גריסין עליהן:

ור' יוסי מתיר. דקסבר לא מיקרו גריסין אלא מקפה של גריסין והוא מן גריסין נדר:

מן המקפה מותר בגריסין. דלא תימא כי היכי דנודר מן המקפה אסור בשום משום שדרך ליתן שום במקפה הוא הדין נמי כי נדר מן המקפה יהא אסור בגריסין משום שדרך לעשות הגריסין מקפה קא משמע לן דלא דמי משום דשום רגילין ליתן בכל מיני

מקפה כי נותן טעם והשום הוא המקפה אבל אין עושין מגריסין לבדן מקפה אלא מכמה מינים עושין מקפה:

אסור באשישים. פסולת עדשים:

חטה שאני טועם כו'. מייתור לשונו שהזכיר שתיהם נאסר בכל אי נמי כדמפרש רשב"ג בברייתא דחטה משמע לאפות וחטים משמע לכוס:

גריס חטה שאני טועם מותר לכוס חיין. לא פליג אתנא קמא:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

דף נד.

הנודר מן הירק. והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין. ואם מין ירק הוא למה לא לקחו:

אמר להם כן הדבר. ומשם אני מביא ראיה שמא אומר לא מצאתי אלא קיטנית אלא הוא אומר לא מצאתי ירק אבל על הדלועין הוא צריך לימלך אלמא מין ירק הוא:

ואסור בפול המצרי לח. דלכולי עלמא מין ירק הוא:

גמ' והא מן ירק נדר. וסתם ירק בלשון בני אדם הוא ירק הנאכל חי:

באומר ירקי קדרה עלי:

ודילמא ירק הנאכל בקדרה. ע"י כבישת קדרה כדתנן האשה שהיתה כובשת ירק בקדרה ובלשון בני אדם יותר נקרא ירק מירק המתבשל בקדרה: ומשני שאמר בפירוש ירק המתבשל בקדרה:

מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה. דלחומרא אסר ליה כיון שהשליח נמלך עליו מ"מ כיון שאינו לוקחו בלא המלכה לא בריר לן שהוא מינו:

תנן התם. במעילה:

השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל. אע"ג דבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה ילפינן לה במעילה חטא חטא מתרומה דמתחייב ע"י שליח:

מאן תנא. דסבר דבשינוי כל דהו ששינה השליח נתבטל השליחות:

ונתן להם כבד כו' השליח מעל. והאומר לשלוחו קנה לי בשר ולא מצא אלא כבד נמלך אם יקנהו:

דף נד:

מי לא מודה ר"ע דצריך אמלוכי. ומטעם זה חשיב ליה מינו שהרי על דבר שאינו מינו כלל אינו נמלך ומכל מקום לענין שליחותו לא חשיב עשה שליחותו שהרי שינה שהרי דרך השליח לימלך עליו ואין לו לעשות בלא דעת המשלחו:

מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא. מה שם התנא דפליג על ר"ע במתני' אבל במעילה כולהו מודו:
אסור בכל מיני בשר. בקר וצאן וחיה:
לאו בר איניש הוא. אלא הדיוט:
אוכליהון כבשר לענין זביני. מי שמניח בשר וקונה אלו:
כגון שהקיז דם דלא אכיל דגים. ומסתמא לא נדר אלא מדבר שדרכו לאכול ביום נדרו:
ע"י שליקה. דלא פרח לבו אלא כשאוכלהו צלי:
ההוא בסוף אוכלא. כשפסק כאב החולי:

דף נה.

מתני' אסור בפול המצרי יבש. דדגן כל מיני דמידגן משמע שעושין ממנו כרי והנודר מן הדגן אסור בכל מיני קטניות שעושין מהם כרי:
גמ' וכפרוץ הדבר. מקרא הוא בדברי הימים על חזקיהו שתקן לעשר מפירות ירק וכאשר נתחזקה התקנה הרבו בני ישראל להביא מעשר מכל:
אי אמרת דגן כל דמידגן משמע. בלשון בני אדם:
מאי וכפרוץ הדבר. רישיה דקרא נקט ומסיפיה קא פריך והאי ראשית דגן דכתיב בקרא היינו מה שנקרא דגן בלשון בני אדם ואי כל דמידגן משמע מאי האי כל תבואת השדה דכתיב בסיפיה דקרא ומה בא להוסיף:
לאיתויי פירות האילן וירק. דליתנהו בכלל דגן ומיקרו תבואת השדה:
(**פיסקא**) **הכל מודים בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינין**. דלא תימא לרבנן אע"ג דדגן לא משמע להו אלא חמשת המינין תבואה כל מילי משמע כדקאמר בתר הכי ותהיה סברת רבנן ורבי מאיר הפוכה בתבואה ודגן:
דעללתא כל מילי משמע. שם דעללתא משמע כל דבר מעולה ומשובח:
שכר בתים ושכר בהמות. כיון דפחתי שלפעמים נשכרים בזול:
כיון דלא ידיע פחתייהו. אין ניכר בהם פחיתות השכר:
דמי האי מזיגא כו'. שהיה רגיל ליתן הרבה מים ביין כדאיתא בתחלת פרק המוציא יין (דף עז.) אמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא:
שהוא מופקר לכל. ללמוד תורתו לכל:

דף נה:

שנאמר כל גיא ינשא וגו'. קרא אחרינא הוא ודריש ליה אהאי קרא זה שהושפל כגיא ינשא:

ומותר באורז. דאין עושין ממנו כרי:

בחילקא בטרגי' ובטיסני. חילקא חטה שנחלקת לשנים:

טרגיס לשלשה. טיסני לארבעה. ואע"פ שקודם שנחלקו היה אסור בחטים עתה שנחלקו ליתנהו בכלל דגן ולא אסר עצמו אלא במה שנקראת חטה מיירי אי נמי הא דקאמר מותר שנחלקו קודם נדרו ויצאו כבר מכלל דגן:

בכל פירות הארץ. פרי עץ ופרי האדמה:

ועל הזומית. שלמור"א בלע"ז:

מירבא מארעא קא רבו. מלחלוחית הארץ הם גדילים אע"פ שאינם נוגעים בקרקע:

מתני' שק ויריעה וחמילה. מיני בגדים הם:

מותר לכסות בגיזי צמר. שלא נתכוין אלא לבגדי צמר:

הכל לפי הנודר. לפי שעת הנדר כיון שניכר שמחמת כובד משאו נדר מותר לכסות:

גמ' פונדא ופסקיא. וכן כל אלו מיני מלבושים הם יש שהם של עור ויש שהם של בגד:

יוצאים בשקים. בשבת ואין בהם משום משוי כי דרך לצאת בהם מפני הגשמים והוא הדין בלא גשמים נמי שרו:

אבל לא בקופה. דלאו דרך מלבוש הוא אלא משוי:

היה לבוש צמר והצר כו'. מחמת כובד המלבוש:

היה טעון פשתן והזיע. והוא הדין נמי אם היה טעון צמר והזיע:

דף נו.

מתני' הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית:

מותר ליכנס לעלייה. דלאו בכלל בית הוא:

וחכמים אומרים עלייה בכלל בית. נראה דחכמים מודים בחדר ויציע דלא הוו בכלל בית דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ואת היציע [ב"ב סא.] אלמא בלשון בני אדם לא הוו בכלל בית:

גמ' לרבות את היציע. לגבי נגעים מיתניא:

ר"מ היא. ולהכי איצטריך קרא לרבויי דבלשון בני אדם לא הוו בכלל בית:

לימא ר"מ היא. דמשמע משום שאמר בית בביתי דמשמע בית כל דהו הא אמר בית סתם אינו יכול ליתן לו עלייה והיינו כר"מ דאמר עלייה ליתא בכלל בית דאי רבנן אפילו אמר לו בית סתם נמי:

מאי עלייה מעולה שבבתים. ודאי אם א"ל בית סתם מראהו עלייה אבל השתא דאמר ליה בית בביתי האי לישנא משמע לאפוקי עלייה דגריעא משום עלייה וירידה וצריך ליתן לו המעולה שבין שני בתים דהיינו בית ועלייה מיהו בית הגרוע שיש לו יכול ליתן לו והכי מסיק בשלהי מנחות דיד בעל השטר על התחתונה:

ערסא דגדא. מטה העשויה למזל הבית כדאיתא בפסחים גד גדי וסינוק לא כי שרא דעתירותא נקיר שמיה ומצוי בבית השומרים אותו בנקיות לכך מכינים תמיד מטה מוצעת לנקיות:

כשהיו מברין אותו. גבי כהן גדול [צ"ל מלך] מיתניא כשהוא אבל ומאכילים אותו סעודה ראשונה:

כל העם. המברין אותו:

ההוא יומא. שיש לו להתנהג בהכנעה ובנזיפות יתיב עליה:

דרגש לא היה כופהו אלא זוקפו. כלומר מניחו כמו שהוא זקוף ואין לפרש זוקפו על צדו דא"כ הוה ליה למימר זוקפו ודיו כדקאמרינן לקמן גבי מטה שנקליטיה יוצאין ועוד לקמן ניחא שמן הדין היתה צריכה כפיה אלא שאינו יכול מפני הנקליטין הקבועין בה אבל הכא יכפה אם היא טעונה כפיה ואם אינה טעונה למה צריך לזוקפה:

דף נו:

מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים. והא דאמרינן שכופין כל המטות היינו מטות המיוחדות לשכיבה ולישיבה:

דרגש מתיר קרביטיו. לולאות שהוא קשור בה:

בשוקא [ס"א דגלדאי] דצלעי. רצענים הבקיאים במלאכת עור:

ערסא דצלא. מטה של עור ולפי שהעור מתקלקל בנגעו בארץ פטרוהו מכפיה:

מסרגין אותה על גבה. על גב הארוכות:

מסרגין אותו מתוכו. מחברו לארוכות המטה:

משישופם בעור הדג. להחליקם ואז נגמרה מלאכתם לקבל טומאה:

למה לי שיפת עור הדג. והלא הארוכות מכוסות בסריגי המטה:

אעולי ואפוקי בבזיוני. בנקבי הארוכות:

באבקתא. לולאות התלויות בארוכה:

שנקליטיה יוצאין. עץ יוצא מאמצע המטה א' במראשותיה ואחד במרגלותיה והן גבוהין ונותנין עץ ארוך על שניהן ופורסין עליו סדין לאהל על המטה ואינם קבועין במטה ואם יש מטה שנקליטיה יוצאין מגופה וקבועין בה ואין יכול לכפותה מפני אותן נקליטין זוקפה על צדה ודיו:

מתני' ואסור ליכנס לעיבורה. שבעים אמה ושירים שנותנים אותם עיבור לעיר ומהם והלאה מודדין תחום שבת:

מן האגף ולפנים. ממקום הגפת הדלת:

גמ' הכתיב ומדותם מחוץ לעיר. אלמא תחום העיר מיקרי חוץ לעיר:

יכול ילך לביתו ויסגיר. על ידי חבל ארוך או על ידי שליח:

ת"ל אל פתח אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר. דהיינו מן האגף ולחוץ אלמא קרינן ביה פתח הבית:

דף נז.

מתני' קונם פירות האלו עלי כו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אם החליפן לכתחלה אסור המחליף בדמיהן מדרבנן אסרו דמי כל אסורי הנאה וגדולי קונם אסורים כגדולי הקדש והוא הדין אפי' לא אמר אלו דכיון דאמר קונם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בחלופין וגדולין והא דקאמר אלו משום דבעי למימר ובגידוליהן דאי אסר עצמו בכל הפירות מאי נפקא מיניה בגידולין של אלו בלאו הכי אסר עצמו בכל הפירות שבעולם אי לאו דאמרי בגדולין קודם שהגיעו לכלל פירות:

שאני אוכל שאני טועם כו'. דלא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם:

אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון בצלים וכיוצא בהם אפילו גדולי גדולין הוו כמו גוף האסור כיון שאין הזרע כלה:

קונם מעשה ידיך עלי. אסר כל מה שהיא עושה ומכינה לו לאכול ואם נטעה אילן הגידולין אסורין:

שאת עושה איני אוכל עד הפסח כו' מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח. שלא אסר על עצמו מעשה ידיה כי אם עד הפסח ולא אמרינן עד הפסח לא קאי כי אם על שאת עושה אבל איסור אכילה וכיסוי הוא לעולם:

שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג. היה עומד אחר החג ואסר עליה הנאתו עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג:

דף נז:

לאחר הפסח בלא יחל דברו. אם הלכה לאחר הפסח עוברת בבל יחל למפרע על מה שנהנית ממנו קודם הפסח:

גמ' איש כפר ימא. היה בכפר שעל שפת הים:

כפר דימא. כך שם העיר:

העלה בידו בצל. הלכה זו כדאמרי' בגיטין (דף סו:) זו הלכה העלה חנניה איש כפר אונו:

גידוליו היתר ועיקרו אסור. פשיטא לי דגדוליו מותרין אפי' לא רבו כי העיקר אינו יכול לבטל הגידולין כדדרשינן בחולין כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא אלמא אע"ג שגדל האיסור מעט מעט לא אמרינן קמא קמא בטיל וה"ה נמי גידולי היתר בעיקר האיסור לא בטלי כי קא מבעיא לי אם רבו גידולי היתר על העיקר אם מבטלין אותו ברוב ואע"ג דעיקר לא מבטל גידולין היינו משום שגידולין חשיבי שתמיד גדלין והולכין או דילמא כי היכי דלא מבטל עיקר לגידולין הכי נמי לא מבטלין גידולין לעיקר ולא דמי לשאר איסורין שמבטלין ברוב משום דהנך לא מתערבי לגמרי יחד אלא נתוספו גידולין על העיקר:

בצל של תרומה. אף על פי שהוא דבר שאין זרעו כלה אם נטעו ורבו גידוליו על עיקרו שהבצל יכול לעלות [באחד ומאה] של הגידולין מותר אלמא גידולין מבטלי לעיקר:

ילדה שסבכה בזקנה. ייחור של ערלה שהרכיבה בענף זקנה:

ובה פירות. של ערלה:

אף על פי שהוסיף מאתים של היתר אסור. וגידולי היתר לא מבטלי לאיסור:

בצל ששתלו בכרם. ונאסר בהשתלה:

ונעקר הכרם. אע"פ שהוסיף מאתים של היתר אסורה:

ליטרא בצלים שתקנה. שהפריש ממנה תרומה ומעשרות והאי דנקט ליטרא שהמשקל גורם לידע מה ניתוסף בהם:

וזרעה מתעשרת לפי כולה. כי העיקר בטל בגידולין וחזר כולו להיות טבל:

דלמא לחומרא. לחייבו במעשר מדרבנן ויעשר עליו מעציץ שאינו נקוב וכן התוספת הוי כטבל שנתערב בחולין וצריך לעשר עליו ממקום אחר מלקוח מן העובדי כוכבים למאן דאמר יש קנין או מעציץ שאינו נקוב כדאיתא בהקומץ רבה [מנחות לא.] אבל לא מן הדמאי כי נתרמה ממנו תרומה גדולה ומיהו לא דמי להך דסתם טבל שנתערב בחולין הוי רובא חולין ומדאורייתא בטלי אבל הכא דאיכא רובא תוספת מחייב מדאורייתא ונראה דאפילו למאן דאמר אין בילה בדבר היבש הכא מודה דיש בילה כי היניקה

ולחלוחית הקרקע מבלבל ומערב יחד ותורם ומעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו:

דף נח.

כל דבר שיש לו מתירין. דכיון שיכול להתיר את האיסור שבו אמרו חכמי' דלא בטיל ודוקא במינו כגון טבל אם נתערב בחולין יש לו היתר לעשר עליו מעציץ שאינו נקוב ומעשר שני להעלותו לירושלים או בפדיה:

וכן ההקדש. בפדיה:

וחדש. שהאיר המזרח מתיר:

שביעית אין לה מתירין. כל מה שגדל בשביעית צריך לבער:

דתנן השביעית אוסרת. אין זה מלשון הברייתא אלא הש"ס קבעה בברייתי' ובמשנה היא בסוף כלל גדול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש:

אף אני לא אמרתי אלא לביעור. כלומר שעומדין בקרקע ולא הגיעו לכלל אכילה כגון פירות ששית שנכנסו לשביעית וגדלו מעט חייבין בביעור כפירות שביעית דגידולי איסור חשיבי ומבטלין את העיקר:

אבל לאכילה. שהביאה לבית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות שמינית בנותן טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא הכא נמי גידולי היתר מתירין את העיקר ברוב:

ודלמא הכא נמי לחומרא. לאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר אפילו ברוב:

בצלים שירדו עליהם גשמים. בצלים של ששית שנכנסו לשביעית וצמחו:

אם היו עליהן שחורין אסורין. כשהבצלים גדולין עלין שלהן משחירין ונפשטין הלכך אם השחירו בידוע שגדלו מעט וגידולי איסור אוסרין את העיקר בתוספת כל שהוא:

הוריקו מותרין. עמדו במקומם ולא השחירו:

אם יכולין ליתלש בעלין שלהן. אע"פ שלא השחירו אם העלין שלהן חזקין שאוחזין בעלין ותולשין אותן מן הקרקע בידוע שגדלו בצלים מן הגשמים ונתחזקו שאלמלא כן היו העלין נפרכים:

וכנגדן למוצאי שביעית מותרין. האי כנגדן לאו בשוה להם ממש דאילו גידולי איסור אוסרין בכל שהן וגדולי היתר אינן מתירין אלא ברוב אלא הכי קאמר וכנגדן למוצאי שביעית היתר מבטל האיסור האי כדיניה והאי כדיניה ורבינו שמשון ז"ל פירש בפירוש המשנה דסיפא קאי אירשא בצלים של ששית שנכנסו לשביעית והשחירו עלין שלהן

ונאסרו ועקרן וחזר ושתלן בשמינית והשחירו עלין שלהן חזרו להיתרן הראשון דעיקרו היתר ונאסר בתוספת כל שהוא הותר נמי בתוספת כל שהוא להצטרף עם העיקר לעוקרו מאיסורו ולחזור להיתרו הראשון:

ודלמא במדוכנין. הא דאמר כנגדן למוצאי שביעית מותרין כגון שדרכן ועירבן יחד הגדולים והעיקר ובטלים בששים כשאר איסורין שבתורה אבל בלא דיכה לא חשבינן להו מעורבין לפי שכל אחד עומד לבדו ואינן מתערבין יחד:

דף נח:

המנכש עם הכותי בחסיות. ברייתא היא בתרומות בפ' [הזורע תרומה]. הזורע פשתן עוקר ותולש מהם להרחיב לנותרים כדי שיגדלו היטב:

אוכל מהן אכילת עראי. כדין פועל שאוכל במלאכתו שהוא עושה ומותר לאכול עראי מדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולא חיישינן שמא כותי זרע טבל גמור וקיימא לן דגידולי טבל טבל ואסור אף באכילת עראי:

ומעשרן ודאי. אם בא לאכול מהם קבע או אם לקח מן הכותי דאינו מעשר מה שהוא מוכר:

אם היה ישראל חשוד על השביעית. ויש לחוש שמא פירות אלו גדלו בשביעית:

למוצאי שביעית מותרין. כי נתבטלו ברוב גדולי היתר ולאו דוקא חשוד והוא הדין נמי אם היו פירות שביעית ודאי אלא אורחא דמילתא נקט שביד חשודים נמצאים פירות שביעית דאי הוה אסרינן בודאי לא הוה מקילינן בחשוד:

כי קאמר ר"ש בדבר שזרעו כלה. כגון תבואה אבל בצל דישמעאל דאין זרעו כלה לא מבטלין גדולין את העיקר:

הלוף. מין קטנית הוא ואין זרעו כלה:

ודלמא במדוכנין. שדרכן וערבן עם פירותיו ובטלין בנותן טעם:

חשוד קתני. ואין דרכו לטרוח ולבטל האיסור על ידי דיכה:

ודלמא בתערובת. הא דקתני במוצאי שביעית מותרין היינו לאכול עמו בביתו פירותיו תלושין ועירב כל פירותיו יחד דהיינו דבר שאין בו טורח ורוב פירותיו של היתר הם:

המנכש קתני. דמשמע שאוכל בשעת ניכוש והכי נמי הוה מצי לשנויי אקושיא דמדוכנין:

לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן. דאמרי לעיל גבי ערלה וכלאי הכרם דאין גידולי היתר מעלין את האיסור:

שניא שביעית הואיל ואיסורה על ידי קרקע בטילתה נמי על ידי קרקע. כלומר בעודו מחובר לקרקע יוצא מהיתר לאיסור שיוצא מששית לשביעית וכן מאיסור להיתר משביעית לשמינית והואיל ואיסור והיתר מתערבין מעצמן חשבינן להו מעורבין וגדולי היתר מעלין את האיסור אבל ערלה וכלאי הכרם שאי אפשר להתערב יחד איסור והיתר מעצמו במחובר בלא מעשה ידי אדם כגון בערלה על ידי שסבכה בזקנה ובכלאים על ידי עקירת הכרם לא חשבינן להו מעורבין ודמי למבטל איסור בידים הלכך אין גידולין מעלין את העיקר:

והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע הוא. דהזורע סאה תבואה מתוקנת חזרה להיות טבל:

ואין בטילתה על ידי קרקע. כשמתערבין ממילא גדילין מן העיקר:

ליטרא מעשר טבל. מעשר ראשון שלא הופרש ממנה תרומת מעשר:

חייבת. אותה ליטרא במעשר בשני המעשר ובשביעית אם זרעה בשביעית אבל הזורע בשביעית פטור מן המעשר ואף על פי שאותה ליטרא הופרש ממנה תרומה גדולה ומעשר הדרה לטבלה וצריך לתקן אותה כבתחלה לפי שנתבטלה בגידולין:

ואותה ליטרא מעשר עליה לפי חשבון. כלומר מפריש עליה עשירי מליטרא ממעשר הטבול לתרומת מעשר ואף על פי שחייבנוה כדין טבל להפריש עליה תרומה ומעשר היינו מדרבנן בעלמא לחומרא דגדולין לא מבטלין לעיקר מדאורייתא הלכך עומד בטבלו וצריך להפריש עליו תרומת מעשר אלמא לא מבטלי גדולין לעיקר אף על גב דמתערבין ממילא:

דף נט.

אמרי מעשר דיגון קא גרים לה. הא דאמרת דמעשר איסורו על ידי קרקע הא ליתא דתבואה הזרועה אינה חוזרת לטיבלה עד שתמרח בכרי הלכך אין איסורו על ידי קרקע ואינו בטל נמי על ידי קרקע דהעיקר והגידולין שלו חיובן בשעת המירוח והיינו על ידי אדם:

קונם פירות האלו. מפורש למעלה:

אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין. אלמא אין גידולי היתר מעלין את האיסור דאי מעלין אמאי אסור בגדולין הרי לא אסר עצמו אלא בגוף הפרי ולא בגדולים וניתו גידוליו [ויבטלו] העיקר אלא שמע מינה דלא מבטלי גידולין לעיקר הלכך טעם העיקר מתפשט בגידולין והכל אסור ונהי דלא דמי לשביעית לגמרי דאיסורייהו

תלוי בקרקע מכל מקום תערובתו היא ממילא דעל ידי גידוליו מתערבין יחד מעצמן ולא דמי למעשר דאין איסורו כלל כשמחובר לקרקע אלא עד שעת דיגון:

הוה ליה כדבר שיש לו מתירין ואינובטל ברוב. דאפילו באלף לא בטיל:

והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה. אף על גב דאי מתשיל עלה הדרא לטבלה מכל מקום מכלל תרומה יצאה ע"י שאלה:

ובטלה ברובא דתנן סאה תרומה. מברייתא דלעיל הוה מצי לאתויי דקרי בהדיא לתרומה אין לה מתירין אלא דניחא ליה לאיתויי ממתני':

שנפלה לפחות ממאה חולין תרקב. אין זה לשון המשנה ודרך הש"ס לקצר לשון המשנה ומביא מה שהוא צריך ממנה והא דלא אמרינן תשרף בירושלמי פריך לה אליבא דרבי יוחנן דאמר בפרק כל שעה דמדליקין בחטין של תרומה טמאה דלא חיישינן לתקלה ומשני דדמוע קיל להו לאינשי והכא חייש לתקלה דלמא אתי למיכל מיניה:

הא למאה תעלה. דאפילו תרומה טהורה עולה באחד ומאה כדיליף לה בספרי מקל וחומר הא דמהדר לאקשויי ולא מקשי מכמה [משניות] ששנו בהם בפירוש שתרומה עולה באחד ומאה משום דכולהו איכא לאוקמינהו בתרומה ביד כהן אבל הכא אסיפא קסמיך דעל כרחך לא ביד כהן הוא:

בתרומה ביד כהן דלא מצי למיתשיל עלה. כיון דיצאה מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מינה על ידי שאלה והרב רבי אליעזר ממיץ פירש דלא מצי למיתשיל עלה שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה משמע דאכהן קאי אבל ישראל שהפרישה מצי מיתשיל עלה וצריך לומר לפירושו דאף על גב דיכול הישראל להחזירה לחולין הוי ליה דבר שאין לו מתירין דלא שכיח כלל שישאל עליה אבל כל זמן שהיא ביד ישראל זימנין דלית ליה תבואה לאכול ומתשיל עלה ומתקן לה ואכיל לה:

אימא סיפא אם היתה טהורה תמכר לכהן. אלמא אכתי לאו ביד כהן הוא:

תמכר לכהן. חוץ מדמי אותה סאה ואם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אפילו דמי אותה סאה יכול ליקח דשלו היא:

אלא אימא בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו. הלכך נקרא דבר שיש לו מתירין דסתמייהו עומדים לישאל:

היתר שבהן להיכן הלך. ולית ליה דגידולין מבטלין את העיקר:

דף נט:

מי סברת על עיקר קתני על תוספת קתני. ואם היה ניכר העיקר בין התוספת היה מותר ואם נתערבו באחרים אין צריך לבטל אלא התוספת והוה מצי לאקשויי מההיא דהמנכש דחזינן דגידולי היתר מעלין את האיסור והכל מותר:

אי הכי מאי אתא רשב"ג למימר. דתניא רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור לא מצינו רשב"ג חולק על משנה דבצלים וגם לשון חיוב ופטור לא שייך למימר בשביעית אלא איסור והיתר וצריך לפרשו בדוחק דהכי פריך אי הכי דמפרשת דאיסור אתוספת קאי וסבר האי תנא דבנטע אחד יש איסור והיתר הא דקאמר רשב"ג גבי אילן שמקצתו עומד בארץ ומקצתו עומד חוצה לארץ דהגדל בחיוב חייב ובפטור פטור ואשמועינן דבאילן אחד יש איסור והיתר הא האי תנא נמי הכי אית ליה ומדקאמר התם רשב"ג אומר משמע דאיהו לחודיה ס"ל הכי:

ת"ק נמי ה"ק. הא דקאמר ת"ק לאו דוקא אלא דהוזכר תחלה בהך שמעתין קרי ליה קמא:

כולה מתניתא רשב"ג קתני לה. ודאי רשב"ג לחודיה הוא דאית ליה הך סברא וכל משנה שתמצא שנוי בה שאיסור והיתר גדילין במקום אחד רשב"ג קתני לה:

ועד כאן לא שמעת ליה לרשב"ג כו'. שנויא אחרינא קא משני וה"פ הא דקשיא לך דהאי תנא דבצלים ורשב"ג אית להו חדא סברא ומדקתני רשב"ג אומר משמע דאיהו לחודיה אית ליה הך סברא ודאי רשב"ג לא סבר דהך תנא דבצלים דעד כאן לא שמעת ליה לרשב"ג דישנן לאיסור והיתר במקום אחד ולא מבטלי להדדי אלא היכא דלא טרח כגון באילן דאיירי ביה אבל בצלים דטרח לזרען חשו חכמים על טרחו וסבירא ליה הך סברא:

ופריך מליטרא מעשר טבל. דאע"ג דטרח לזרעה לא בטילא מדאורייתא:

עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו'. שצריך לעשר את כל מה שגדל בשדה ולא ינכה מן חשבון התבואה שזרע שהיתה כבר מתוקנת דהדרא לטבלה ודוקא מתוקנת שדרך אדם לזרוע אבל איסורא דלא זרעי אינשי לא הדרא לטבלה:

דף ס.

והתנן גידולי תרומה [**תרומה**]. משנה היא בפ"ט דתרומות (מ"ד) ומפרש טעמא בפ"ק דשבת (דף יז:) דילמא משהי ליה ואתי לידי תקלה:

הא נמי תנינא. אי איירי נמי בגידולי גידולין אכתי איכא לאקשויי מאי קמ"ל משנה שלימה שנינו גידולי גדולין מותרין סיפא דהך מתני' דגידולי תרומה תרומה היא:

והא תנן הטבל גידוליו תרומה כו'. וכיון דאפילו גידולי גידולין של טבל אסורים בדבר שאין זרעו כלה כל שכן של תרומה דהא בדבר שזרעו כלה גידולי תרומה תרומה וגידולי טבל חולין:

רבויא דרבו גידוליו על עיקרו דמותר קמ"ל. דהא דאסור גידולי גידולין בלא רבו אבל רבו אפי' גידולין מותרין דגידולי היתר מעלין את האיסור:

הדרן עלך הנודר מן הירק

עד שתחשך. שכן דרך בני אדם כשאומרים היום רוצים לומר עד השלמת היום:

שבת זו. עומד באמצע השבת ואמר שבת זו אסור בכל השבוע:

והשבת שעבר. ואסור נמי ביום השבת כי הוא בכלל שעבר:

חדש זה אסור בכל החדש. אם עומד באמצע החדש ואמר חדש זה אסור עד תשלום החדש ור"ח להבא ומותר בר"ח כי הוא נמנה עם החדש הבא וכן פי' שנה זו שאם נדר באמצע השנה אסור עד תשלום השנה ומותר בר"ה כי הוא נמנה עם העתיד לבא ולשון העולם לומר חדש הבא ושנה העתידה לבא:

שבוע זו. היה עומד באמצע השמיטה ואמר שבוע זו אסור עד תשלום השמיטה והשביעית בכלל שמיטה שעברה י"מ שבת זו כגון שעומד ביום השבת ואמר שבת זו אסור בכל השבוע הבאה וגם יום שבת זו שהוא עומד בו דלא תימא כיון שעבר מקצת היום וגם הוא משבת שעברה לא יאסר בו וכן אם עמד בר"ח ואמר חדש זה אסור בכל החדש וגם יום החדש נמנה להבא ואסור בו דלא תימא כיון שעבר מקצת היום אין דעתו עליו וכן אם עמד בר"ה ואמר שנה זו עלי אסור בכל השנה וגם ביום ר"ה וכן אם עמד בשנה דשמיטה ואמר שבוע זו אסור בכל שמיטה הבאה וגם בשנת השמיטה שהוא עומד בה ואע"פ שעברה מקצתה וראשון עיקר:

אם אמר יום אחד שבת אחת שנה אחת שבוע אחד אסור מיום ליום. אם עומד באמצע היום ואמר יום א' אסור עד למחר כעת הזאת וכן אם עומד בח' בחדש ואמר חדש עלי אסור עד ח' לחדש הבא וכן בשנה וכן בשמיטה:

גמ' לכשתחשך צריך שאלה לחכם. רבי ירמיה לאו לפרש מתני' קא אתי דמתני' שריא ליה לכשתחשך בלא שאלה אלא סברא דנפשיה קאמר שהחמיר וגזר גזירה זו להצריכו שאלה לכשתחשך ורב יוסף מפרש טעם גזירתו שאם תתירו לכשתחשך בלא שאלה אתי לאחלופי בשנדר יום אחד להתירו לכשתחשך:

דף ס:

ליגזור ביום אחד. שיהא אסור למחרתו עד שתחשך גזירה משום היום שמא יבא להתירו קודם שתחשך:

היום ביום אחד מיחלף. כי יהיה סבור שיום אחד דינו כמו היום:

אבל בהיום. לא טעו אינשי להתירו קודם שתחשך כי פחות מעד שתחשך אי אפשר לפרש יום:

כמאן אזלא שמעתא דרב ירמיה בר אבא כו' כרבי נתן כו'. נראה דלאו מהאי טעמא לחודיה קאמר דאם כן בכל הנדרים נמי אחר שקיימם נקנסיה להצריכו שאלה אלא להוסיף על טעמו של רב יוסף בא דמשום גזירה לחודה לא הוה מצרכינן שאלה אלא כיון דאיכא נמי הא דרבי נתן קנסינן ליה ונפקא מינה שאם היה נדר של מצוה כגון לשנות או לטרוח במצוה אחרת לא צריך שאלה:

פשיטא. שאסור בשבת הבא:

מהו דתימא יומי דקמי שבתא קאמר ולא כוון לאסור עצמו אלא ימי החול. ולאידך פי' פשיטא שהוא אסור גם בשבת שהוא עומד בה מהו דתימא יומי דקמי שבתא אחרינא קאמר ולא זה השבת:

פשיטא. שהוא מותר בר"ח הבא:

כי איצטריך בחדש חסר. לראש חדש של חדש חסר הוא דאיצטריך דכיון דחדש הבא הוא חסר נמצא שזה הוא מלא שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר וכיון שזהו מלא ראש חדש הבא הוא שני ימים והראשון הוא לתשלום חדש זה ואימא יאסר בו:

קא משמע לן דלא. דהולכין אחר לשון בני אדם וקרו ליה ריש ירחא. ולאידך פירוש פשיטא שהוא אסור ביום החדש שהוא עומד בו בחדש חסר בחדש שנדר בו הוא חסר נמצא זה שעבר הוא מלא ויום זה שהוא עומד בו הוא לתשלום חדש שעבר ולא יאסר בו:

קונם יין שאני טועם. כגון שעמד באמצע היום ואמר היום:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דחד מינייהו דוקא ולא ידעינן הי מינייהו:

דף סא.

למה לי למימר. פשיטא דחדש העיבור הוא בכלל השנה דבין פשוטה ובין מעוברת קרויה שנה:

אלא לאו דאמר שנה. ואגב אורחיה קא משמע לן דשנה כהשנה ואינו אסור אלא עד תשלום השנה דאי הוי כמו שנה אחת כיון דנאסר עד תוך שנה אחרת בזמן הזה מאי נפקא מינה בעבורה:

מהו דתימא הלך אחר רוב השנים. ולא היה בדעתו אלא עד תשלום אלול:

יובל מאי. אם אמר יובל זה מותר בשנת היובל או לא:

תא שמע. דפלוגתא דר' יהודה ורבנן היא:

שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחד. כלומר שנת חמשים אתה מונה לתשלום יובל שעבר ואי אתה מונה אותה להיות אחד ליובל הבא שתהא נקראת תחילת שנת השמיטה הבא:

ורבי יהודה סבר דיובל היא תחלת שביעית הבאה. הלכך לרבנן אסור בשנת היובל ולר' יהודה מותר:

ואין כאן אלא חמש. בשמיטה ראשונה של יובל:

אמר להם לדבריכם. דבעיתו לפרושי דשבע שנים בכל השמיטות איירי ואמטו להכי אקשיתו לי תקשי נמי לדידכו ועשת את התבואה לשלש השנים דלא מציתו לאוקומי בכל השנים דשנה שלפני היובל צריכה לעשות לארבע השנים לעצמה ולשנה שביעית ולשנת היובל ולשנה שלאחר היובל עד הקציר:

מתני' עד הפסח אסור עד שיגיע. משום דבסיפא שייך למתני אסור נקט ברישא נמי אסור:

עד שיהא אסור עד שיצא. דמשמע כל זמן שהוא הווה:

עד פני הפסח. ויש במשמעות זה שלשה עניינים איכא למימר עד פני ימים הראשונים דהיינו עד שיגיע ואיכא למימר עד פני ימים האחרונים ויהיה מותר בימים האחרונים ואיכא למימר עד פני פסח והיינו עד שיצא וקאמר רבי מאיר עד שיגיע דלא מעייל איניש נפשיה:

דף סא:

לספיקא. ודבר המבורר לקרות פני הפסח קאמר והיינו עד שיגיע:

ור' יוסי סבר מעייל איניש נפשיה. ליאסר בכל מה שיוכל להסתפק:

עד הקציר כו'. אינו אסור אלא עד שיגיע:

בין שאמר עד שיהא [כו'] אינו אסור אלא עד שיגיע דכל הני אין זמנן קבוע כמה נמשכין ומפרש בתר הכי כל שידוע זמן משיכתו ואמר עד שיהא עד שיצא קאמר כי (אין) זמן

הוייתו קצובה אבל דבר שאין זמן הוייתו קצובה אפי' אמר עד שיהא אין בדעתו להכניס עצמו באיסור זמן שאין ידוע לו כמה ימשך ועד שיגיע קאמר:

עד הקיץ עד שיהא קיץ. גם קיץ אין זמנו קצוב הלכך בכל ענין עד שיתחיל קאמר והרב רבי אליעזר ממיץ דקדק מדקתני גבי קיץ עד הקיץ עד שיהא וגבי קציר ובציר ומסיק לא קתני עד שיהא אלמא דוקא קתני דקציר ובציר ומסיק זמן משיכתן ידוע כמו פסח ואי אמר עד שיהא עד שיעבור קאמר אבל קיץ אין לקיטת תאנים כאחת ואין קצב לזמן הקיץ:

ודבר שאין זמנו קבוע. פי' אם תלה נדרו בלכת פלוני למקום פלוני או עד מלחמת פלוני שאין ידוע כמה יהיה באותו מקום וכמה תמשך המלחמה הילכך לא נתכוון לומר כל זמן היות פלוני באותו מקום וכל ימי היות המלחמה ולא נראה האי פירושא כי הדבר ידוע שלפעמים ימי הקציר וימי הבציר מועטין ופעמים מרובין לפי ברכת השנים ועוד דמשמע דזה הכלל קאי אדברים השנויים במשנה והאי דלא קאמר בקציר ובציר ומסיק עד שיהא כיון דתנא אינו אסור אלא עד שיגיע הוי כאילו תנא עד שיהא דהכי משמע לישנא באיזה לשון שאמר אינו אסור אלא עד שיגיע:

עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות. לא שיקוצו עראי אלא עד שיקצצו הרבה ומכניסין בכלכלות:

עד שיקפילו המקצועות. היינו סכינין שנקפלין ונכנסין לתוך קתיהם כגון תער ולאחר שעבר הקיץ מקפלין אותן ונכנסין לתוך הקתא ומצניעין אותן לשנה הבאה וע"ש כך נקראין התאנים אחר שדרסום בעיגול קציעות ויש מפרשים מקצועות היינו מחצלאות שמיבשין עליהם התאנים בשדה ולאחר שמכניסין התאנים מקפלין המחצלאות לשמרם:

הכל לפי מקום נדרו. ואם רוב תבואות המקום שעורים עד קציר שעורים ועוד קאמר אם היה בהר ואם היה בבקעה גם בזה הולך אחר מקום נדרו:

גמ' למימרא דר"מ סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא. כדפרשינן במתני' דבהא פליגי:

מי שיש לו שתי כתי בנות. משנה היא בקדושין בפרק האומר (דף סד:) כגון שנשא שתי נשים זו אחר זו והיה לו בנות משתיהן וכולן קטנות ובידו לקדשן:

ואיני יודע. לא בררתי כוונתי:

כולן אסורות. אף אמצעיות שבכתות דמעייל איניש נפשיה לספיקא ורבי יוסי סבר שאין דעתו אלא דבר המבורר שאין להסתפק:

והתניא. שהחליפו משנתינו ומתני' דקדושין דוקא:

ולא כלכלה של ענבים. לקיטתן לא מיקרי קיץ דלשון קיץ משמע דבר הנלקט ביד:

ורבן שמעון בן גמליאל סבר ענבים נמי כי מירדדן מיקצצן בידא. כשהם מבושלין עומדין לירדות מחיבורן כמו הרודה חלות דבש:
לישנא אחרינא מיזרדן. נתייבשו הזמורות נוחות ליקצץ כדתנן בשבת חבילי קש וחבילי זרדין:

דף סב.

מותרות מן הגזל. דמסתמא הפקירום הבעלים והפקר פטור מן המעשר:
משום סניות מילתא. דבר שנוי וגנאי היה לו אם לא יאמר להם שיאכלו ולא מנדיבות לב אמר כן:
אוי לי שנשתמשתי בכבוד תורתי. על שנפטר מאותו האיש בשביל כבוד תורתו:
בה בליליא. באותו הלילה ששתו בכלי בית המקדש הוא ושריו:
אמאי צעריה ההוא גברא. דמסתמא כל בעלי נכסים בקיאין בדין זה:
א"ה אמאי ציער נפשיה. דכיון דשמע שרצה להרגו על שגנב תאניו היה לו לירא שבודאי יעשה כן וא"ה אמאי מצטער והלא יפה עשה שהציל את עצמו מן המיתה ואף בלא מיתה נמי אמרינן לקמן שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה: ומשני כיון דעשיר גדול הוה היה לו לפייסו בדמים ולשלם לו כל התאנים שגנבו לו:
עשה דברים לשם פעלם. לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו:
ודבר בהן לשמן. כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות:
ולא תעשם עטרה להתגדל בהם. שתלמוד כדי להתעטר ולהתגדל:
ולא קרדום לחתוך בהם. שתלמוד כדי שתהיה כלי מלאכתך להתפרנס בה:
באתרא דלא ידעי ליה. כדי שלא יזלזלו בכבוד תורתו ויענשו:
שרו לי תגראי ברישא. פסקו לי דיני כדי שלא אתבטל מלמודי:
לכל דבר שבקדושה. בכל דבר שיראה גדול ומקודש:

דף סב:

לפתוח ראשון. להיות ראש המדברים בכל קבוץ עם לדבר ולדרוש תחלה:
ולברך ראשון. בתורה ובברכת המזון וכשיושב בסעודה יביאו לו מנה יפה תחלה:
מנדה בלו והלך. כורש מלך פרס צוה שלא ישאלו מס לאנשי כנסת הגדולה וכיון שמן הדין פטור שרי ליה למימר כדי שלא יגזלו ממונו:
מנת המלך. קצוב על הקרקעות:

זו ארנונא. עשור בהמות:
עבדא דנורא אנא. עבודת כוכבים שעובדים לאש:
לצורבא דרבנן. דלא חיישינן שמא יתפקר לזלזל יותר התירו לו לומר שהוא עבד של המשרתים העובדים עבודת כוכבים:
הוה ליה אבא. יער:
לפני עור לא תתן מכשול. דעובדי כוכבים מצווים על עבודת כוכבים ושמא יעשו ממנה צלמים ונויי עבודת כוכבים:
רוב עצים להסקה ניתנו. וכיון דאיכא למתלי שקנו לדבר היתר תלינן והכי אמרינן במסכת ע"ז:
מתני' עד הגשמים עד שיהיו גשמים. באיזה לשון שאמר מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שניה לפי שאין זמן קבוע למשך ירידתן ורשב"ג מיקל טפי ואמר עד זמן רביעה אע"פ שלא ירדו גשמים ובגמרא מפרש זמנן:
גמ' אסור עד שיגיע הקיץ בגליל. דבתר מקום נדרו אזלינן ומסתברא דה"ה לקולא:
מחלוקת עד הגשמים. דת"ק בעי ירידה של רביעה שנייה ורשב"ג סבר זמן רביעה שנייה דגשמים משמע לת"ק ירידת גשמים וגם משמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים:
אבל עד הגשם. לשון זמן גשם וגם משמע לשון זמן רביעה ראשונה:

דף סג.

הבכירה בג' כו'. וכולם במרחשון:
היחידים. ת"ח שמיוחדים במעשיהם:
רביעה ראשונה לשאול. שאז מתפללין ותן טל ומטר חוץ מן הגולה:
שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים:
אמר ר' זירא לנודר. כדאמרי' במתני':
ואמרינן עלה כו'. מייתי ראיה דאף לרשב"ג בעי זמן רביעה שניה בכל ענין דסלקא דעתך דאיירי אף בשאמר עד הגשם:
כמאן כר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג. והא דמצריך רשב"ג ירידת רביעה שניה לאו לנודר אלא שמאז אסור להלך בשבילי הרשות. ומשני ההוא דאמר עד הגשמים:
מתני' עד ר"ח אדר אדר הראשון. עד סוף אדר אדר הראשון. ובאיזה לשון שאמר לעולם נקרא הראשון אדר סתם:
גמ' אדר הראשון כותב. בשטרות ובגיטין אדר הראשון:

הא דידע דמעברא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה:

דף סג:

מכלל דרישא לאו במעוברת עסקינן. אם כן מאי אדר ראשון דקאמר אלא ודאי ה"ק אם היה יודע שהיא מעוברת ורישא בדלא ידע:

מתני' אינו אסור אלא עד ליל פסח. שלא נתכוין לאסור עצמו בד' כוסות כיון שכל העולם שותין יין והא דאמרי' לעיל עד שיהא אסור עד שיצא היינו בשאר דברים חוץ מיין:

וכן בשר בערב יום כפור רגילין לאכול כדאמרינן (ברכות ח:) כל האוכל ושותה בט' בו מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי ותנן במסכת חולין (דף פג.) וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל וכן שום בע"ש כתקנת עזרא (ב"ק פב.):

זהו כבודי. שאפרנס בני משלי:

ר"מ אוסר. לעיל פירשתי דר"מ מודה ברישא:

את בת אחותו. שהיא בת גילו:

שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתיה. ומיהו גם באכילה ושתיה מותר כיון שלא הוציאם מפיו ובנדר בעינן שיוציא בשפתיו כדכתיב כל היוצא מפיו יעשה ולא דמי לרישא דאישות בכלל הנאות איתיה:

הדרן עלך קונם יין

דף סד.

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. ואומרים לו אילו היית יודע שיאמרו העולם לאביך ולאמך ראו גידולין שגידלתם כמה בנכם קל בנדרים ונמצאת מזלזל בכבודם כלום היית נודר:

וחכמים אוסרים. דחיישינן שמא משקר כי הוא בוש לומר שלא היה מניח בשביל כבודם ונמצא שחכם מתיר נדר זה בלא חרטה ומירי שאינו מתחרט מעיקרא דקי"ל פותחין בחרטה ואין צריך למצוא לו פתח כשהוא מתחרט מעיקרא:

יפתחו לו בכבוד המקום. בא להקשות על דברי ר"א כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא חיישינן שמא ישקר יפתחו לו נמי בכבוד המקום ויאמרו לו אילו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר:

אמרו לו. השיבו חכמים דרבי אליעזר מהא לא תסייען דאף ר"א מודה בהא דודאי ישקר דלא חציף איניש כולי האי שיאמר שלא היה מניח בשביל זה ולא דמי לרשב"ג דפתח

להההוא גברא יש בוטה כמדקרות חרב ולהא דאמרי' בריש ארבעה נדרים (לעיל כב.) דפתחינן בסיפיה דר' נתן המקיימו כאילו מקריב עליו קרבן דהיינו כבוד המקום דהתם אומר לו מן הפסוקים כהך דתנן במתני' (לקמן סה:) שעובר על לא תשנא ולא תקום ולא תטור אבל היכא שמזכיר לו כבוד המקום אז ודאי משקר:

בדבר שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדיר אביו:

ועוד אמר ר"א. קולא אחרת בנדרים פותחין בנדרים בנולד כגון דבר שאינו מצוי ונולד ונתחדש אחר שנדר ואילו ידע מעיקרא שיתחדש דבר זה לא היה נודר:

וחכמים אוסרים. דטעמא דחרטה משום שע"י חרטה נעקר הנדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר טעות מעיקרו כי בשביל זה לא היה מניח מלידור כי היה סבור שלא יבא לעולם:

ונעשה סופר. תלמיד חכם והכל צריכין לו:

והיה משיא את בנו. כגון שהדירו לזמן ולא היה סבור שישיא את בנו בתוך אותו זמן ויצטרך לילך לחופת בנו:

גמ' א"כ אין נדרים נשאלין לחכם. דפתיחה דבכבוד המקום שייכא בכל הנדרים ואם יפתחו לו בכבוד המקום כשידור פעם אחת לא יבא לחכם להתיר לו אלא יפתח זה הפתח לעצמו והוא אינו יודע דהוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו:

דף סד:

בשלמא לאביי דאמר א"כ אין נדרים נתרין יפה. והיינו נמי טעמא דחכמים בכבוד אביו ואמו:

הכי נמי כיון דאחצפיה אחצפיה. דכיון שהחציף פניו להדיר אביו ואמו ג"כ בשעת התרה נמי אם אין לו חרטה גמורה יחציף פניו ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם:

הכא אמאי פותחין. הכי נמי איכא למיחש שיפתח לעצמו ומשני כיון דשאר נדרים אין פותחין בכבוד אביו ואמו לא אתי למטעי כי אין חלוק בנדרים וכמו שנדר אחר צריך לבא לפני חכם גם בזה ילך לפני חכם:

מ"ט דר' אליעזר. דמסתבר טעמייהו דרבנן דפתיחת נולד לא הוי חרטה מעיקרא:

כי מתו כל האנשים. משה נדר לשבת במדין ושלא לשוב למצרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שונאיו לא היה נודר ואע"פ שנדר ליתרו חמיו מכל מקום עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה רשאי לשוב למצרים מפני שונאיו:

קסברי. הנהו מי מתו:

כל מקום שנאמר נצים נצבים אינם אלא דתן ואבירם. שכן מצינו בהם (במדבר כו) אשר הצו וכתיב (שם טז) יצאו נצבים הלכך שני אנשים עברים נצים היו דתן ואבירם וכן (שמות ה':כ') ויפגעו את משה ואהרן נצבים כלומר הנצבים פגעו במשה ואהרן והם היו דתן ואבירם אלמא לא מתו:

אלא כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. וכיון דעניים הם לא היו יכולין להזיקו שאין דבריהם נשמעין ועניות לאו נולד הוא דשכיח:

עני ומצורע ומי שאין לו בנים. והנהו לא הוו מצורעים דאם עשירים היו היו יכולין להזיק למשה אע"ג דמצורעים היו ועוד דאם כן היו משולחין מן המחנה וסומין לא היו דכתיב (במדבר ט"ז:י"ד) העיני האנשים ההם תנקר ובנים היו להם דכתיב הם ובניהם [צ"ל ונשיהם ובניהם והיינו קרא פרשת קרח ט"ז פסוק כ"ז] אלא על כרחך עניים היו:

דף סה.

המודר הנאה מחבירו. פי' ה"ר אליעזר ממי"ץ שנדר לדעת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו דהיינו מדעתו דכיון דלדעתו נדר אין להתיר אלא מדעתו מיהו אם התירו שלא בפניו הויא התרה כדחזינן בצדקיהו שהיה צדיק גמור והתיר נדרו שלא בפני נבוכדנצר ואסור לחכם להתירו והם הוצרכו לעשות מפני אימת המלך ולישנא דהמודר הנאה לא משמע כפירושו אלא משמע שנדר הנאה ממנו בפניו וצריך שיתירו לו לכתחלה בפניו ומפרש טעמא בירושלמי מפני החשד ומפני הבושה דכיון דחברו יודע שנדר הימנו אם לא ידע כמו כן בהתרה יחשדנו שמזלזל בנדרו וגם צריך שיתבייש בפניו בהתרה וכשהוא בפניו מתירו בעל כרחו וא"צ דעתו:

מתני' יש דברים שהם כנולד. נראים כנולד ואינן כנולד ופותחין בהן ואין חכמים מודין לו:

אמרו לו מת. בגמרא פריך והא מיתה נולד הוא:

גמ' מיתה נולד הוא. והיאך א"ר מאיר דפותחין במיתת אביה:

נעשה כתולה נדרו בד"א. כאילו פירש כל זמן שאביה קיים הלכך לא הוי נולד אבל תנאי גמור לא הוי הלכך צריך התרה וכן משמע פשטא דמתני' מדקתני יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד מכלל דפותחין לו ומתירים לו אבל בירושלמי גרס שמואל אמר משום נדר טעות כבר מת אב כבר מת כלב ר' אילעי בשם ר"א מפני שהוא כתולה נדרו בדבר באומר קונם שאני נהנה לפלוני כל זמן שהוא לובש שחורים ולבש לבנים מותר בו ר' זעירא בשם ר' יוסי אף הוא אינו צריך היתר חכם:

וכבר מת. אמרו לו כבר מת אביה וכבר עשה תשובה הלכך הוי נדר טעות מעיקרא והכי [פירוש] דמתני' יש דברים שהם כנולד כלומר שאסרום חכמים כנולד אע"פ שאינן כנולד דגזר ר"מ מת כבר אטו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזרינן מת כבר אטו לא מת הלכך נדר טעות הוא מעיקרא ואפי' התרה לא בעי:

דף סה:

בשלמא רב הונא. דאמר תולה נדרו בד"א תנא תולה נדרו בד"א ותנא נדרו בטעות דתרי עניני נינהו רישא אשמועינן דלא הוי כנולד משום דתולה נדרו בד"א ופותחין בו ומתירו חכם וסיפא נדר בטעות ואפילו התרה לא בעי:

אלא לר' יוחנן. דאמר וכבר מת ור"מ אוסר ורבנן שרו משום דהוי נדר טעות:

תרי זימני נדר טעות ל"ל. אי למסתם כרבנן בלא"ה יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דאפי' ר"מ מודה בהך דלקמן דהכא גזר ר"מ מת כבר אטו מת אח"כ אבל לקמן לא שייך למגזר היתה לבנה אטו נעשית לבנה אח"כ דמילתא דלא שכיחא היא:

מתני' שהיית עובר על לא תקום ולא תטור. כגון שנדר שלא להשאיל כליו לשכניו על שלא השאילו לו והני קראי דרשינן להו ביומא (דף כג.) על שאלת כלים:

ועל לא תשנא את אחיך. שנדר שלא לשאל בשלומו:

גמ' כל דמיעני לאו עלי נפל. מה פתיחה היא זו שמא יעני וכי כל מי שהוא עני עלי מוטל לפרנסו:

מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה. כלומר בשביל זה לא הייתי נמנע מלהדירו כי הייתי נותן לכיס צדקה ליד גבאין אחרים ומה שאני נותן יתנוהו לאחרים ויפרנסוהו ממה שאחרים נותנים:

אינו נופל לידי גבאי תחילה. אלא כשהעני אדם מוטל על הקרובים תחלה לפרנסו עד שיעיינו הגבאין אם אין סיפק ביד הקרובים אז יפרנסוהו:

מתני' פותחין לו בכתובת אשתו. בפרעון כתובה אם נדר לגרשה:

גמ' ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה. ופליגי בה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא:) דרבנן אמרי כתובה גריעא מב"ח ואפי' מיניה לא גביא ממטלטלי והכא קתני דגובה מד' מאות דינרין:

ושער ראשו מטלטלי הוא. בעומד ליגזז ומתני' סתמא קתני אפי' בעומד ליגז:

אפי' אתה מוכר שער ראשך. למזונותיך:

שמע מינה אין מסדרים לב"ח. אין מעריכין אותו להניח לו מזונו של שלשים יום וכלי תשמישו כדתנן בפ' שום היתומים בערכין ופלוגתא היא בפרק המקבל:

דף סו.

לומר שאין מקרעין שטר כתובה. כלומר לעולם מסדרין לב"ח וה"ק ליה לעולם אתה חייב לפרוע לה כתובתה מכל נכסים שיבאו לידך ואפי' אתה מוכר שער ראשך למזונותיך בשביל זה לא תפטור מכתובתה וקמ"ל אע"ג דלענין סדור ילפינן בעל חוב מיכה מיכה מערכין והתם כתיב ואם מך הוא מערכך ודרשי' החייהו מערכך שמניחין לו כדי חייו ליפטר מכל חובו במה שידו משגת עתה ליתן כמו בערכין דתנן (ערכין ז:) נתן סלע והעשיר אין נותן לו להא מילתא לא ילפי' מערכין אלא חייב לפרוע כשתשיג ידו ליתן:

מתני' פותחין בשבתות וימים טובים. אם נדר להתענות או שלא לאכול בשר לזמן אחד ואומרים לו אילו שמת אל לבך שבתות וימים טובים שבתוך הזמן כלום היית נודר ואין זה פותח בכבוד המקום:

אותם הימים. שמצא להם פתח להתחרט החכם מתירן ושאר הימים שאין עליהם חרטה נשארין באיסורן:

שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אע"פ שלא מצא פתח על כולו דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שנתקיים כולו נמצא התרת מקצתו פתח לכולו:

קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהם. ע"י חרטה בהתרת חכם או מעצמו כגון שהיה אביו אחד מהם:

לזה ולזה. לעיל בפרק ד' נדרים (דף כו:) מוקי כגון שאסר על הראשון בקונם ואמר על השני ה"ז כראשון והשלישי כשני וכן כולם הותר הראשון הותר כולם כי כולם תלויין בו:

לזה קרבן ולזה קרבן. בגמרא מוקי לה כר"ש דאמר גבי שבועת הפקדון אם היו ה' תובעין אותו וכפר ונשבע והודה דאינו חייב על כל אחד קרבן עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אבל רבנן קאמרי אם אמר שבועה לא לך ולא לך הוי פרטא וחייב על כל אחד ואחד והוא הדין הכא אם אמר לא לזה ולא לזה כל אחד הוי נדר בפני עצמו:

גמ' הא מני ר"ש היא. כדפרישית במתני':

ותיפוק ליה דאינו רע. איין ישן ובצל כופרי קא פריך אמאי הוצרך לומר שהיין ישן טוב למעיים ובצל כופרי טוב ללב ואפי' לא יהו לא טובים ולא רעים מותר בהם כי לא נדר אלא מפני שהם רעים:

ומשני חדא ועוד קאמר. חדא מפני שאינם רעים ומהאי טעמא לחודיה מותר בהם ועוד מפני שהן יפין:

מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. כגון אם נדר לגרש את אשתו:

מה ראתה אמן להתגרש. אם לא שמצא בה ערות דבר ונמצא שפוגם את בניו ולא חיישינן שמא ישקר כי יהיה בוש לומר שאינו חושש בכבוד בניו:
אלא שהנדר טעות מעיקרו. שבשעת הנדר היתה לבנה:
ומעשה בר' ישמעאל. בגמרא פריך מעשה לסתור:
וכן הוא אומר בנות ישראל על [צ"ל אל] שאול בכינה:
גמ' מעשה לסתור. וכי דרך התנא להביא מעשה לסתור מה שאמר מעיקרא וקאמר דוקא שהיתה כעורה וייפוה:
והתירה ר' ישמעאל. דקסבר כיון שיכולין ליפותה לא היתה כעורה מעיקרא:

דף סו:

שן תותבת היתה לה. שנשבר אחד משיניה והושיבה לה שן של זהב במקומה:
ימותו כל בני אלמנה. בני אלמנות אין להם אב להדריכם בדרך ישרה ואינן בני תרבות כמו זה הנודר:
ואל יזוז שמעון ממקומו. לזלזל בכבוד תורתו ולא דמי להשקאת סוטה שקינא לה בעלה לשם שמים על שראה בה שהיתה עוברת על דת יהודית:
עד שתראי מאום שבך. כמו מאומה אם יש בך שום דבר יפה:
סגלגל. עגול ומכוער הוא:
דומה לאניצי פשתן. נפוצות וכרוכות זו בזו:
טרוטות. עגולות:
בלום. סתום כווץ ונראה סתום:
כפולות. גדולות ונראות כאילו הן כפולות:
שקוט. קצר כדתנן בבכורות גבי מומין צואורו שקוט:
יפה אתם קוראין אותה לכלוכית. כלומר שמה נאה לה לפי מומין שבה:
ושרייה. מפני שמה שמצא לה שהוא יפה לה:
בשילי לי תרין טלפחין. כלומר דבר מועט שכן דרך לשון בני אדם לומר על דבר מועט א' או ב' והיא היתה שוטה והבינה הדבר כפשוטו:
אמר לה בשילי לי גריוא. כלומר הרבה:
אייתי לי בוציני. אבטיחין מתרגמינן בוציני ובכתובות (דף פג:) בוצינא טבא מקרא:
תרתין שרגין. ב' נרות שגם הם נקראים בוציני:
תברי יתהון על בבא. צוה לשברם על הדלת והיא שברתם על ראש בבא בן בוטא שהיה גדול הדור:

שני בנים כבבא. כנגד שני נרות:
הדרן עלך רבי אליעזר נערה המאורסה. בת י"ג והביאה ב' שערות קרויה נערה עד שיעברו עליה ששה חדשים משהביאה ב' שערות ואז קרויה בוגרת ויצתה מרשות אביה וימי משך נערותיה אביה ובעלה מפירין נדריה וכן בימי קטנותה בשנה הסמוכה לגדלות אם ידעה לשם מי נדרה דנדרה נדר מן התורה כדאיתא בפרק יוצא דופן דמופלא סמוך לאיש דאורייתא:

דף סז.

ואצ"ל שקיים אחד מהם. שאם קיים אחד מהם אין השני יכול להפר:
גמ' מהו דתימא אביה או בעלה. והא דלא תני אביה ובעלה מפירין יחדיו אין זה לשון המשנה:
ונשאל על הקמתו. כדאמרינן לקמן דנשאלין על ההקם:
קמ"ל דעד דמפירין שניהם כאחת. כלומר שלא יהא הפסק שעה בין ב' ההפרות שלא היה האחרון ראוי להפר כגון הכא שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר הלכך נתבטלה הפרתו ואפי' אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל וכן משמע לישנא דמתני' דמדמי הך קיים להפר א' ולא הפר השני ביום שמועתו דשוב אין תקנה ויש מפרשים יש תקנה אם יפר הראשון פעם שנית וראשון עיקר:
ואם היו תהיה לאיש. ולעיל מיניה כתיב ואסרה אסר בבית אביה וגו' והניא ובתר הכי כתיב ואם היו תהיה ואתא וערבינהו להפרת אב ובעל יחד לומר ששניהם מפירין יחד לאשה זו שהיתה לאיש:
ואימא הדין קרא בנשואה כתיב. וקאמר רחמנא דאב ובעל מפירין כאחד אבל נערה המאורסה לא יצתה מרשות האב:
קרא אחרינא כתיב. ואם בית אישה נדרה הלכך על כרחך קרא קמא לארוסה:
שאין הבעל מיפר בקודמין. נדרים שנדרה קודם שבאת לרשותו כדכתיב ואם בית אישה נדרה דוקא נדרים שנדרה בביתו:

דף סז:

ממילא שמעת מינה. דנדרים שנדרה בביתו הוא מיפר ואם היו תהי' למה לי ש"מ לארוסה וא"ת איצטריך ואם היו תהיה לנשואה לערב הפרת בעל בהדיה דאב לומר ששניהם מפירין יחד וי"ל א"כ לכתוב ואם בית אישה נדרה בתר קראי דהפרת אב ולישתוק מואם היו תהיה ומיהו אכתי קשה נימא דואם היו תהיה איירי בין בארוסה

בין בנשואה ואם בית אישה נדרה איצטריך דאין הבעל מיפר בקודמין. ונ"ל לאו ממילא שמעת מינה כלומר כי מוקמת האי קרא לומר דאין הבעל מיפר בקודמין ממילא שמעת מינה כלומר דקרא דואם היו תהיה איירי בארוסה דהתם כתיב ונדריה עליה דמפר בקודמין הלכך ע"כ האי קרא איירי בארוסה וקרא דבית אישה בנשואה:

הויה בקדושין משמע. מדלא כתיב תלקח או תנשא הלכך לא מצית לאוקמא בנשואה:

אימא אב לחודיה מפר. כדהוה עביד מעיקרא ואיתרבי ארוס שגם הוא יפר לחודיה:

א"כ ואסרה איסר בבית אביה למה לי. ליכתוב לקרא דואם היו תהיה שהאב מפר עם הארוס כל א' לבדו ומק"ו ידענא שמפר שלא במקום ארוס:

אימא אב ליבעי ארוס. כמו שהוכחנו דע"כ לא מצי מפר לחודיה אבל ארוס לחודיה ליפר:

וכ"ת אב דכתב רחמנא למה לי. צריך לערב הפרת אב בהדי ארוס כי מה תועלת יש בהפרתו הוא לבדו אינו יכול להפר והפרת הארוס מועיל בלא הפרת האב:

ומשני נפקא מיניה בתערובתן. שאם קיים האב אין הבעל יכול להפר:

ואם בית אישה נדרה למאי כתביה. הוי מצי למימר דאיצטריך לסלק הקמת האב דאי לא כתיב הך קרא ה"א דארוסה ונשואה שוין אלא דבלאו הכי פריך ליה שפיר:

ואימא לעולם ארוס לחודיה מיפר. וכ"ת ואם בית אישה למה לי מק"ו דארוס שמעינן ליה איצטריך למימר דאין הבעל מפר בקודמין:

ומשני ומיניה. כלומר מהא דדרשינן מינה דאין הבעל מפר בקודמין ממילא שמעת דארוס לחודיה אינו מפר דאי מפר לחודיה תקשי לך בעל אינו מפר בקודמין ארוס מיפר בקודמין בתמיה כלומר ע"כ ארוס מפר בקודמין כדכתיב ונדריה עליה וכי בשביל שנכנסה לגמרי לרשותו ונסתלק ממנו רשות האב הורע כחו שלא להפר מה שהיה מפר בתחלה לבדו אלא ע"כ מה שיפה כחו להפר כשהוא ארוס בקודמין היינו משום שותפותיה דאב שאין הארוס יכול להפר לבדו וכשנשאה שמפר לבדו אינו מפר בקודמין:

דף סח.

ב ין איש לאשתו בין אב לבתו. משמע דבאשה אחת איירי שרשות האב והבעל שולטין עליה ובין שניהם מפירין אבל כל חד לחודיה לא דמשמע שהיא בין שניהם והם שותפין בה ומיהו מצי לאקשויי אימא בנשואה נמי מפירין אביה ובעלה ואיכא לשנויי כדשנינן לעיל מדכתיב בנשואה בית אישה דאין הבעל מיפר בקודמין ובהך קרא דבין איש

לאשתו לא מיעט קודמין ע"כ משום שותפותיה דאב מכלל דבעל מיפר לחודיה ולכך אינו מיפר בקודמין:

ולתנא דבי רבי ישמעאל ואם היו תהיה לאיש מאי עביד ליה. מבין איש לאשתו שמעי' דבעל ואב מפירין אף בקודמין מדלא מיעט הכא קודמין כמו שמיעט בנשואה:

מוקי ליה לאידך (**דרבא**) [**צ"ל דרבה**]. דדריש מיניה לקמן דנתרוקנה רשות לאב (ורבא) [צ"ל ורבה] סבר דתרתי ש"מ מוי"ו דואם שמעינן דערבינהו קרא להפר שניהם כא' ומדכתיב שתי הויות שמעינן דנתרוקנה רשות לאב:

שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה. דבקרא אחרינא כתיב לענות נפש אישה יקימנו ולא שמעינן שהבעל מיפר אלא נדרי ענוי נפש כגון לא אוכל לא ארחץ ושמעינן מהאי קרא אף דברים שבינו לבינה אפילו אין בהם ענוי נפש כגון שנדרה שלא לעבדו ולשמשו וילפי' אב מבעל לנדרי ענוי נפש:

בעל מיגז גייז או מקלש קליש. ארוס שמפר עם האב מיגז גייז ומסלק חצי הנדר בהפרתו וחצי הנדר נשאר באיסורו:

או מקלש קליש. ומסיר חצי האיסור מכל הנדר והוא הדין נמי דמתבעיא ליה בהפרת האב אלא חדא מנייהו נקט:

כגון דנדרה מתרין זיתין ואכלתינון לתרוייהו. א"א מיגז גייז נשאר זית שלם באיסורו ולוקה על אכילתו:

א"א מקלש קליש. כיון שנקלש והוסר נסתלק המלקות והאי דצריך זית היינו בסתם אבל במפרש אמרינן בפ"ג דשבועות דאוסר עצמו בכל שהוא:

בזמן שלא שמע הבעל. קודם שימות כו':

נתרוקנה רשות לאב. כמו אדם המריק שקו ונותן לחבירו כל מה שהיה בשק כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב כל זכות שהיה לו בה:

דף סח:

אין יכול להפר. כיון שקיימן הארוס:

שמע אביה והפר ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. ואינו יכול להפר חלקו תימה כיון שהאב הפר חלקו למה לא יפר הבעל חלקו אחר מות האב דהא דאמרינן מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל היינו היכא דלא הפר האב והיה צריך הארוס להפר כל הנדר והוא אינו יורש זכות האב אבל היכא שכבר הפר האב חלקו למה יגרע כח הבעל במיתת האב שלא להפר חלקו וי"ל כיון דלא נגמרה ההפרה בחיי האב נתבטלה גם הפרת האב והוא צריך להפר הכל וכן מוכח מהא

דקאמר שמע הבעל והפר נתרוקנה רשות לאב דמשמע דיורש רשות הבעל וצריך להפר כל הנדר מדלא קאמר מפר האב חלקו אלמא נתבטלה הפרת הארוס כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו ה"נ נתבטלה הפרת האב:

שמע הבעל והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. דאי מרישא אימא ה"מ היכא דשמע בחיי הבעל והוה ראוי להפר נדר זה בחיי הבעל הלכך כשמת יורש את זכותו קמ"ל דאפילו לא שמע האב בחיי הבעל נתרוקנה לרשותו:

שמע הבעל והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת האב אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מיפר אלא בשותפות. וקמ"ל הך בבא דלא תימא דהא דאמרינן לא נתרוקנה רשות לבעל ה"מ היכא דלא שמע בחיי האב אבל היכא דשמע בחיי האב והיה ראוי להפר אם מת האב יפר הכל קמ"ל דאין הבעל מיפר אלא בשותפות אע"ג דהיה ראוי לומר בכאן נתרוקנה רשות לבעל ולהכי נקט לעיל לא נתרוקנה רשות לבעל והכא קאמר אין הבעל מיפר אלא בשותפות:

דף סט.

שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל. הך לא שמעינן מרישא דכיון דהפר האב בחיי הבעל ולא הותרה באותה הפרה שוב לא תועיל הפרתו דלא מצינו שתי הפרות באיש אחד קמ"ל:

הן הן דברי ב"ש. דסבירא להו מיגז גייז וכשהפר האב נשאר חלק הבעל שלם באיסורו וזכה בו האב ומפר חלקו של בעל:

אבל ב"ה סברי מקליש קליש. וכיון דלא אפשר דנשאר חלק הבעל שלם אין בו כדי להורישו לאב ולא תפסה בה זכיה ואין האב יכול להפר חלק הבעל ואע"ג דנתבטלה הפרת האב כיון שלא הפר הבעל מ"מ מיד כשהפר האב מקליש קליש חלק הבעל אבל ברישא דברייתא היכא דהפר הבעל ומת דנתרוקנה רשות לאב ומפר לכל ולא אמרינן מיד שהפר הבעל מקליש קליש חלק האב ושוב אין לו הפרה [כשמת] הבעל דדוקא היכא דמקלש קליש חלק הבעל על ידי הפרת האב אין האב יכול לזכות בו אבל ברישא שהאב קיים יכול הוא להפר חלקו אף על גב דמקליש קליש ואגב זה נמי מפר חלק הבעל:

יש שאלה בהקם. אם אמר לה קיים ליכי ונשאל לחכם על הקמתו מהניא ליה הפרה או לא מי אמרינן הא דכתיב ביה לא יחל דברו ודרשינן אבל אחרים מוחלין לו אבל קיום נדר של אשתו לא או דלמא קיום נדר כנדר דמיא:

יש שאלה בהפר או לא. מי אמרינן כיון דיש שאלה בהקם הוא הדין נמי בהפר ואם הפר לה ונשאל לחכם על הפרתו חזר הנדר לקדמותו או דלמא נהי דיש שאלה להקם היינו משום דקיום נדר כנדר דמי אבל הפרה אין לה שאלה:

קיים ליכי קיים ליכי שני פעמים. ונשאל על הראשונה מהו מי אמרינן השני כמאן דליתיה דמי כי כבר נתקיים הנדר על ידי הראשון או דלמא השתא דנשאל על הראשון חל השני וצריך לישאל גם עליו:

ת"ש דאמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו. רבא אמרה למילתיה אהא דתנן בפ"ג דשבועות (דף כז:) שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת משום דאין שבועה חלה על שבועה ואמר רבא אם נשאל על הראשונה חייב על השניה משום דשניה מתלא תליא וקיימא ולכי משכחת רווחא חיילא והוא הדין קיים ליכי קיים ליכי דשני חל לכי מתשיל על הראשון:

קיים ליכי ומופר ליכי ולא תחול הקמה אלא אם כן תחול הפרה מהו. ודאי אם אמר קיים ליכי ומופר ליכי ולא אמר לא תחול הקמה אלא אם כן תחול הפרה פשיטא דחלה הקמה שאמר בתחלה ושוב לא תחול הפרה ואפילו לרבי יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס וחלו תרוייהו הני מילי גבי עולה ושלמים דיכולין לחול שניהם אף זה אחר זה להביא בדמיו עולה ושלמים אבל הכא דאי אפשר לחול זה אחר זה מודה רבי יוסי דאמרינן תפוס לשון ראשון:

דף סט:

ת"ש מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי. ממחלוקת של ר"מ ורבי יוסי תפשוט בעיין כדמפרש:

דתנן הרי זו תמורת עולה כו'. משנה היא בפרק כיצד מערימין (דף כה:):

הרי זו תמורת עולה. דתפוס לשון ראשון מדלא קאמר תמורת עולה ושלמים:

לכך נתכוון מתחלה. לאפוקי אם נמלך:

דבריו קיימין. ותרעה עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים:

ר"מ נמי מודה דהפרה חלה. פי' ה"ר אליעזר וההקמה לאו כלום היא וי"מ כיון דחלו שניהם לא ידעינן אי מוקם אי מופר:

קיים ומופר ליכי בבת אחת. פי' כיון שלא אמר אלא פעם אחת ליכי היינו בבת אחת מי אמרינן תפוס לשון ראשון או דלמא כיון דאמרן בבת אחת חלה ההפרה ומבטלת ההקמה ולאידך פי' חלו שניהן ולא ידעינן אי מוקם אי מופר:

כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו. גבי מקדש ב' אחיות או אשה ובתה דאמרינן אין אחת מהן מקודשת ה"נ כיון דהפרה ליתא בתר הקמה גם בב"א ליתא והא דאמר

בתמורה דאם אמר תמורת עולה ושלמים דתרווייהו תפסי אע"ג שאינן בזה אחר זה התם היינו טעמא הואיל ואיתיה לחצאין דאם אמר תקדש חציה לדמי עולה וחציה לדמי שלמים:

בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר דמי. דאל"כ אמאי אמר היום אלא לאו מיתורא דהיום יש לדקדק היום יהיה קיים אבל למחר יהיה מופר והתחיל הפרה מהיום:

או דלמא הא לא אמר מופר ליכי. ולעולם לא נאמרה הפרה מכלל לאו אם לא שיוציא ההפרה בפיו אבל אם אמר שתיהן קיים ליכי היום כדי לדקדק הא למחר יהיה מופר שהרי אמר בפירוש מופר ליכי למחר הלכך קיים כל היום קאמר:

דף ע.

את"ל הא לא אמר ולעולם לא אמינא הפרה מתוך הכלל:

אמר מופר ליכי [**למחר**] **מהו מי אמרי**'. מדקאמר מופר ליכי למחר כמאן דאמר קיים היום דמי דאם לא כן אמאי אמר למחר:

או דלמא. כיון דלא אמר בפירוש קיים ליכי היום לא דייקי' ליה מכלל דכי אמר מופר ליכי למחר כאילו אמר קיים ליכי היום:

קיים ליכי שעה (אחת) מהו מי אמרינן דהוי כאילו אמר שעה יהיה קיים ואח"כ יהיה מופר:

או דלמא. אף בהא נמי לא אמרי' הפרה מתוך הכלל:

היכא דקאמר קיים ליכי שעה ומופר ליכי אחר שעה מי אמרינן כיון דקיימו שעה מקויים הוא לעולם:

או דלמא. כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא כל היום ברשותו להפר ולקיים הלכך לא הוי קיום אם לא שקיימו יום שלם ודאי אם אמר לה קיים ליכי סתם פשיטא דשוב אינו יכול להפר דהא כתיב אישה יקימנו דמיד שקיימו הוא מקויים לעולם ודוקא לשתיקה הוא דבעינן [יום שלם] אבל אם אמר בפירוש קיים ליכי שעה אחר שעברה השעה יכול להפר שכל היום הוא ברשותו לקיים ולהפר:

ת"ש. דאם קיימו שעה אחת שוב אינו יכול להפר:

הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני. כלומר וגם אני נזיר:

אינו יכול להפר. דכיון דאמר ואני גלי דעתיה דניחא ליה במאי דנדרה והוי קיום כאילו אמר לה יפה עשית דתנן במתניתין דהוי קיום:

ואמאי נימא ואני דאמר הוא דאמר על נפשיה דהוי נזיר אבל הריני נזירה דילה שעה אחת קיימת לאחר שעה אי בעי למיפריה. כלומר נהי דאמרי' דכיון דאמר ואני הוי קיום מ"מ לא הוי קיום אלא לשעה אחת עד שיתפיס נזירותו והוי כאילו אמר קיים ליכי שעה אחת ומדלא מצי להפר תפשוט דכיון דקיימו קיימו:

ומשני כל דאמר ואני כמ"ד קיים ליכי לעולם דמי. כיון דלא אמר בפי' שעה אחת כאילו אמר קיים ליכי סתם דהיינו לעולם:

מתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. ואין לה הפרה עד שתנשא:

מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. ומפר כל ימי נערותה:

שהבעל מיפר בבגר. בגמרא מפרש:

והאב אינו מיפר בבגר. כדכתיב בבית אביה בנעוריה:

גמ' מ"ט. לא נתרוקנה רשות לבעל דהוה לן למגמר בעל מאב:

דאמר קרא בנעוריה בית אביה. דמשמע בית אביה ולא בית בעלה:

ומנא לן דנתרוקנה רשות לאב. דהוה מסתבר למימר כיון שיצאה מרשותו שעה אחת שלא היה יכול להפר לבדו שוב לא תחזור לרשותו:

דף ע:

מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה. אב מיפר לחודיה דכתיב ואסרה אסר בבית אביה והניא אביה אותה:

אף קודם הויה שניה. אחר מיתת הארוס:

בנדרים שלא נראו לארוס. שלא שמעם הארוס ולא נראו להפר:

מבנעוריה בית אביה נפקא. דמשמע כל ימי נעוריה היא ברשות אביה כל זמן שאין רשות אחר שולט עליה ולכל הפחות בנדרים שלא נראו לארוס וכי איצטריך ואם היו תהיה אף לנדרים שנראו לארוס:

היכי דמי. שהבעל מיפר בבגר דמשמע ליה דאיירי קודם שתכנס לרשותו:

אילימא דקדשה כשהיא נערה ובגרה. וכיון דפקע כח האב מיפר הארוס לבדו:

מיתה מוציאה מרשות האב. דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו:

אלא שקדשה כשהיא בוגרת ואח"כ הגיע זמן. אע"פ שלא נכנסה לרשותו:

הא נמי תנינא. דפלוגתא דר"א ורבנן היא ואמאי איצטריך למתנייה ברישא כיון דתני בתר הכי פלוגתייהו:

הא גופא קשיא. מהדר לתרוצי מתניתין והדר מותיב מינה אמרת הבוגרת ושהתה י"ב חדש משמע ליה פי' דמתניתין הכי הבוגרת וקטנה ששהתה וכל אחת מהן שהתה י"ב

חדש דע"כ י"ב חדש קאי נמי אבוגרת דאם לא כן לא פי' שיעור שהייתה ולאלתר לא מצית למימר דלא גריעא מאלמנה דבעיא ל' יום ופרכינן בוגרת שנתקדשה למה לה י"ב חדש משנתקדשה ולא בעי לתרצה כדתני לה רב הונא בפרק אף על פי הבוגרת ששהתה ל' יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מבעי ליה לפרש י"ב חדש אבוגרת קאי:

ומשני תני בוגרת ששהתה י"ב חדש. ומתני' חדא קתני ולא וששהתה בוי"ו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחת מהן נותנין שלשים יום ומכל מקום קשה דבוגרת תנינא ומשני דרישא דוקא ולא קתני סיפא אלא לאשמועינן פלוגתא דרבנן א"נ סיפא דוקא ורישא אגב גררא נסבא:

דף עא.

מתני' נתגרשה בו ביום. ששמע האב שאם עבר היום שוב אין יכול להפר:

אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. שהארוס מיפר בקודמין:

כל שלא יצאה לרשות עצמה. או בבגר או בנשואין:

גמ' מנה"מ. דארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס ראשון דמשמע ליה הא דקתני במתניתין בו ביום בשביל ארוס נקט דשמע ארוס ואם עבר היום הוקמו:

עליה קרא יתירא הוא. דהוה מצי למכתב ואם היו תהיה לאיש ונדריה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה והוה שמעינן מיניה דארוס מפר בקודמין מדקאמר אשר אסרה דמשמע לשעבר למה לי למכתב עליה אלא לרבות אף נדרים שנראו לארוס ראשון:

תניא כותיה דשמואל. דארוס אחרון מפר אף נדרים שנראו לארוס ראשון והא לא תקשי לך מתניתין היא דקתני בו ביום אלמא נראו לארוס ואמאי מייתי ליה סייעתא מברייתא הל"ל תנינא להא דת"ר משום דאיכא למימר דהאי דנקט בו ביום בשביל אב נקט כדמוקי לה בתר הכי והאי דקאמר מה"מ דארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס ראשון לאו משום דממשמעותה דמתני' שמעינן הכי אלא שמואל הוא דסבר הכי לדרש מיתורא דעליה ואפ"ה מתני' והך מה"מ ממילתא דשמואל היא כדאיתא בריש פרק אלו מציאות [ב"מ כא.] וכמה א"ר יצחק קב בד' אמות כדמוכח התם דר' יצחק גופיה בעי וכמה:

תניא כוותיה דשמואל נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה כיצד שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום אפי' לק' אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. והא דקתני ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת מיירי דנתארסה למחר דאי בו ביום אמאי קתני ולא הספיק הבעל אפי' שמע נמי:

ונתארסה בו ביום. מילתא אחריתי היא ולא קאי אירשא אלא מיירי ששמע הבעל ומת ונתארסה בו ביום לאחר ואפי' ק' זא"ז אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה דארוס אחרון מפר נדרים שנראין לארוס ראשון והיינו תניא כותיה דשמואל:

ה"ג שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומפר חלקו של בעל והך סיפא הויא כמו רישא אלא דרישא איירי בדינא דאב וארוס אחרון וסיפא איירי בדינא דאב גרידא:

אמר רבי נתן הן הן דברי ב"ש. קאי בין אירשא בין אסיפא דלב"ש מיגז גייז חלקו ונשאר חלק הבעל שלם להורישו לאחרון ברישא ובסיפא לאב גרידא אף בנדרים שנראו לארוס דבהם איירי ברישא דברייתא כדפרישית וב"ה סברי אע"ג דאביה ובעלה מפירין נדריה הכא לא מיפר לא ברישא ולא בסיפא אב לחודיה משום דאב מקלש קליש חלק הבעל ול"נ הך גירסא דהנך תרי בבי למה לי בחדא בבא שמעי' פלוגתיה דב"ש וב"ה מה לי אב ובעל ומה לי אב לחודיה וע"ק הא דקאמר וב"ש סברי בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב כיון דבהכי לא פליגי ב"ש וב"ה וע"ק שצריך לחלוק בבא אחת לשתים ואין הלשון משמע כן ונראה דה"ג וכן נמצאת הגירסא בכל הספרים שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומיפר חלקו של בעל דכיון שלא הפר האב בחיי הבעל נתבטלה הפרת הבעל כיון שלא נגמרה ההפרה בחייו כדפי' לעיל הלכך צריך האב לחזור ולהפר חלקו של בעל:

דף עא:

א"ר נתן הן הן דברי ב"ש ובה"א אינו יכול להפר. ולפי מאי דאסיק ואזיל ס"ל להש"ס דסיפא נמי בשנתארסה לאחר כמו ברישא ומה שלא פירשו התנא משום דארישא הוא סמיך ובהא פליגי ב"ש סברי כיון שנראו לארוס ראשון לא מצי ארוס אחרון להפר אלא נתרוקנה לאב בלבד וב"ה סברי אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ואין האב יכול להפר לבדו והיינו תניא כותיה דשמואל ממילתיה דב"ה ומיגז גייז מילתא אחריתי היא ומפרש לה שבשני דברים נחלקו ב"ש וב"ה כלומר וסברי מיגז גייז ולענין רישא דהך ברייתא הוא דקתני אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה הן הן דברי ב"ש דסברי מיגז גייז אבל ב"ה סברי מיקלש קליש ואין האב וארוס האחרון יורשין חלק ארוס הראשון אבל בסיפא לא שייך למימר מיקלש קליש כיון שהאב קיים כדפרישית לעיל ואי תקשי לך אמאי נקט ונתארסה בו ביום כיון שלא הספיק הבעל לשמוע וצריך לפרש דבו ביום אמיתת הבעל קאי ולא איום הנדר וצריך האב להפר

ביום מיתת הבעל דנתרוקנה רשות לאב ולגבי חלק הבעל הוה ליה כיום שמיעה דעתה נתרוקנה לרשותו להפר לה:

ושמע בעל וגירשה ואהדרה ביומיה. ובארוסה איירי דאין הבעל מיפר בקודמין כדמסיקנא ובלא אהדרה נמי הוה מצי למימר דאי כשתיקה דמי נתרוקנה רשות לאב ומיפר והאי דנקט ואהדרה לאשמועינן דוקא דאהדרה ביומיה אבל אם עבר היום לא מצי מיפר אפי' הוו גרושין כשתיקה אע"ג דלא היתה תחתיו בסוף היום ומיהו בירושלמי דפרקין לא משמע הכי דגריס בירושלמי גבי פלוגתא דרבי יוסי בר"י ורבנן אי הפרת נדרים הויא מעת לעת או עד שתחשך דוקא נשתתק וחזר לדבורו על דעתיה דרבי יוסי בר"י נותנין לו כ"ד שעות ולרבנן לעולם הוא מיפר והולך עד שיחזור לדבורו לפני שקיעת החמה חזר לדבורו לפני שקיעת החמה שעה אחת שוב אינו יכול להפר אלמא שעות שאינן ראוי להפר אינן מן המנין:

דף עב.

ואי אמרת גירושין כשתיקה דמו. כיון דקא חשיב כל הצדדין שיכול למצוא שנתרוקנה רשות לאב ליתני נמי או שמע וגירש:

אי רישא דוקא. ומדלא תנא ושמע וגירש אלמא גירושין כהקמה והיה ראוי לשנותו בסיפא:

אלא דנסיב סיפא משום רישא. פירוש אינו שונה אלא דבר וחלופו שמע וקיים כנגד שמע והפר ומת ביום שלאחריו כנגד שמע ושתק ומת בו ביום אבל לא רצה לשנות דבר חדש דלא שייך כלל ברישא:

אי סיפא דוקא. וגירושין כשתיקה ומדלא תנייה היה ראוי לשנותו ברישא אלא דנסיב רישא משום סיפא:

אלמא גרושין כשתיקה דמו. דס"ד מדנקט בו ביום דאיירי בששמע הארוס ומשני בלא שמע ארוס והאי דנקט בו ביום משום אב נקטיה דאי עבר יום שמיעה של אב לא מצי למתני אביה ובעלה מפירין נדריה:

הכא בנשואה עסקינן. שהחזירה ונשאה:

דף עב:

עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו. קודם כניסת החופה וכן הארוס אומר לה באותה שעה שמשנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקודמין:

מהו שיפר בלא שמיעה. כגון שירא שמא נדרה אשתו ואמר אם נדרה יהו מופרין והוא הדין דבאב נמי מצי למבעי:

והא לא שמע. אלמא דמהני הפרה בלא שמיעה:

לכי שמע הוא דמיפר. פי' ה"ר אליעזר לכי שמע יפר לה והפרה דקתני בלא שמע לא מהניא מידי:

א"כ לא שמע למה לי למימר. וכי מאחר דהפרתו לא מהניא למה לו להפר קודם ששמע:

ומשני אורחא דצורבא דרבנן לאהדורי. שמתוך שהיא שומעת הפרה יוצאה מפיו היא סבורה שכבר הם מופרין ואומרת לו כך וכך נדרתי ואז הוא מפר ומיהו לקמן גבי פלוגתא דר"א ורבנן משמע דהפרה ראשונה מהניא מדקאמר דלמא מטרידנא ההיא שעתא ולא אוכל להפר ותועיל הפרה ראשונה ועוד דאי צריך להפר כשישמע לא הוו רבנן פליגי עליה הלכך נראה לי לכי שמע הוא דמפר לה כלומר לכשישמע תועיל הפרה שהפר כבר ומיהו בכל הספרים כתוב לקמן דאמר לכי שמענא והכא כתוב לכי שמע הוא דמפר ומשמע שצריך לומר הרי הם מופרין לכשאשמע ובע"א לא תועיל הפרה לר"א הלכך הויא נמי הפרה למפרע כיון שאמר בפירוש לכשאשמע אבל הכא אין האב אומר לה לכשאשמע שהרי היא עומדת מיד לצאת מרשותו והפרה זו לא תועיל לנדרים שישמע אחר שתצא מרשותו ואף על גב שנדרה כשהיתה ברשותו כיון דבאותה שעה לאו בר הפרה הוא הלכך אין הפרה שלמפרע מועלת וצריך להפר לכשישמע:

הרי הן קיימין לא אמר כלום. דקים לן שלא היה בלבו לקיימו שמא תדור דברים שהוא מצטער ובוש עליהם ואינו חפץ בקיומן והוי כמו נדר בטעות:

ר"א אומר מופר. דודאי בכל נדרים ניחא ליה שיהו מופרים:

והא לא שמע. ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא משום שלא באו הנדרים לכלל הקם אבל בנדרים שעברו מודו דמיפר בלא שמיעה:

ולמה לי מן השתא. מאחר דאין ההפרה מועלת עד שישמע למה צריך לומר לה תחלה שיהו מופרין כשישמע יפר לה:

דלמא מטרידנא. ביום שמיעה ולא יהיה לי פנאי להפר לכך מפר מתחלה שתחול ההפרה למפרע:

האומר לאפוטרופוס. בין הקם לה לא אמר כלום שאפי' אם הוא בעצמו הקם לה נדרים העתידה לינדר אינן קיימין:

ואישה יפרנו. ולא השליח:

שלוחו של אדם כמותו. בפ' האיש מקדש (קידושין מא:) יליף לה מקרא:

והא לא שמיע ליה. ושמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל ואע"פ שעשאו שליח להפר דבמידי דממילא לא שייך מנוי שליחות ובנזיר מוקים לה כר"א דאמר בעל מיפר עד שלא נדרה וכיון דאיהו מצי מיפר מצי נמי משוי שליח להפר נדרים של עתיד וכבר שנינו לעיל דלרבי אליעזר אין ההפרה מועלת עד ששמע הלכך פריך מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד דמכח הך פירכא מוקי לה הש"ס בנזיר כר"א:

דף עג.

דאמר ליה לכי שמענא הפר לה. כלומר הפר לה וכשאשוב ואשמע נדריה תחול הפרתך למפרע:

לכי שמע ליפר לה. מאחר שאין הפרה מועלת עד שישמע נדריה למה צ"ל לאפוטרופוס שיפר לה תחילה לכשישמע הבעל יפר לה:

סבר דלמא מטרידנא. שמא כשאשמע נדרה אהיה טרוד ויעבור היום ולא אפר לה:

חרש מהו שיפר לאשתו. בחרש דקרא קאי שמדבר ואינו שומע דכתיב ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו אבל חרש דרבנן ברמיזה לא מצי מפקע נדר דאורייתא ועוד שדינו כשוטה:

כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כו'. בפ' המנחות והנסכים (דף קג:) תנן דהנודר מנחה של ס"א עשרונים מביאם בשני כלים לפי שאין נבללים בכלי אחד יפה ופריך והתנן אם לא בלל כשר ומשני ר' זירא דראוי לבילה בעי ובכלי אחד שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו:

אמר רבא ת"ש ושמע בעלה פרט לאשת חרש. והא דלא מייתי רבא הך ברייתא למיפשט בעיא קמייתא דרמי בר חמא דדוקא אשת חרש מיעט קרא דלאו בר שמיעה הוא משום דדלמא תנא גופיה מספקא ליה באיניש דעלמא אי בעי שמיעה וחרש דפשיטא ליה נקט:

בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת. וה"ה דמספקא ליה באב בשתי בנותיו וחדא מינייהו נקט:

אותה דוקא. הא דכתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה מי דרשינן דוקא אותה ולא חברתה או לא דרשינן הכי:

אין משקין ב' סוטות כאחת. אין מביאין לעזרה ב' נשים סוטות להשקותן ביחד:

מפני שלבה גס בחברתה. ומפני צוות חברתה לא תודה:

אלא משום שנאמר והשקה לבדה. והשקה מפיק ה"א וכאילו כתיב והשקה אותה ודרשינן ולא אותה וחברתה ולימא פלוגתא דתנאי היא:

דף עג:

ר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד. דחשיב ליה ככנוסה משעה שחייב במזונותיה לר"א לענין הפרת נדריה ולמשנה ראשונה לענין אכילת תרומה והוי מצי לאיתויי מהא דתנן הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה:

אין היבם מאכיל בתרומה. אפי' הגיע זמן בחיי הבעל ומת אין היבם מאכילה בתרומה כדאמרינן בכתובות (דף נח.) קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא:

חסר יום א' בפני היבם. וה"ה כולם בפני הבעל אלא שאז היתה אוכלת בחיי הבעל וניחא ליה למימר ביבמה דלא אכלה כלל:

אלא למיכל בתרומה דרבנן. הא דאמר במשנה ראשונה דבהגעת זמן אוכלת בתרומה משום דליכא אלא איסורא דרבנן דדבר תורה ארוסה אוכלת בתרומה דקנין כספו היא אלא דגזרו רבנן משום סמפון או משום גזירה שמא ימזגו לה כוס ותשקה לאחיה ולאחותה ובהגעת זמן לא גזור אבל נדרים דאורייתא לא דאיכא איסורא דאורייתא אם הבעל מיפר לבדו בלא אביה אם אינה חשובה ככנוסה לא אמרינן דחשובה ככנוסה:

דאמרינן כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. מה שאמרה תורה דבעל מיפר נדרי אשתו משום דכיון שהאשה נזונית משל בעלה אינה נודרת אלא לפי דעתו וכאילו פירשה אם לא ירצה לא יהא נדר הלכך בקל חשבינן לה ככנוסה לענין הפרת נדרים כיון דניזונית משלו אבל בתרומה אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן לא חשיב לה ככנוסה:

דף עד.

מתני' שומרת יבם. מצפה וממתנת ליבם כמו ואביו שמר את הדבר ובגמרא מפרש פלוגתייהו:

אשה שקנה הוא לעצמו. היינו ארוסתו הרי הוא מיפר נדריה בשותפות עם אביה:

אשה שהקנו לו מן השמים. היינו יבמתו:

אינו דין שיפר נדריה. עם אביה:

שיש לאחרים רשות בה. שגם היא זקוקה לשאר אחיו:

מה אתה משיב על יבם אחד. תשובתך טובה על דברי ר"א שאמר שמיפר בב' יבמין מה אתה משיב על דברי שאני אומר לאחד ולא לשנים:

אין היבמה גמורה ליבם. להתחייב מיתה הבא עליה:

כשם שארוסה גמורה לאישה. לענין חיוב מיתה:

גמ' קסבר אין זיקה. ולא חשיבא ככנוסה ואפי' בחד אחא:

ור' יהושע סבר יש זיקה. ומן התורה חשובה ככנוסה ועדיפא מארוסה משום דלא מחסרא כניסת חופה מיהו אין ברירה כלומר הא דאמרי' שיש זיקה מדאורייתא היינו דוקא בחד אחא משום דחשיב כאילו כבר כנסה אבל בתרי אחי אין לברר למי תהיה ככנוסה הלכך אין זיקה כלל אע"ג דמצוה בגדול לייבם ה"מ למצוה בעלמא אבל מדאורייתא רמיא קמי תרוייהו ואם הלך הגדול למדינת הים כופין הקטן לייבם או לחלוץ:

אלא ר"א. אפי' סבר יש זיקה כיון דאין לברר היאך יפר ואפי' שניהם ביחד אינן יכולין (לברר) [להפר] דכיון דלא חשיבא ככנוסה אפי' לאחד מהם וכאשה בעלמא היא לגבייהו:

כב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור. מן התורה דדריש ולקחה לו לאשה דע"י לקיחה נעשית אשתו:

ור' יהושע סבר ה"מ בחד אחא כו'. ור' יהושע לא סבר כב"ש הלכך בחד אחא מיפר משום זיקה דחשיבא ככנוסה אבל בתרי אין זיקה ואפי' עשה בה מאמר כיון דאחוה מצי למיפסלה עליה בגיטא או בביאה לא מצי מיפר:

ולר"א דאמר מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה. גבי הא דתנן בפ' ד' אחין שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד מופנה מת א' מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני ב"ש אומרים אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה וקאמר ר"א הא דקאמרי ב"ש דמאמר קונה מן התורה היינו דוקא לדחות הצרה אשת אחיו שנפלה עליה ונעשית לה צרה בנפילה זו אבל אי בעי לאפוקה בגיטא לא מצי דחליצה נמי בעיא דאהני הך דרשא דפ"ק דקידושין (דף יד.) ויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה לענין זה דלא מצי לאפוקה בגיטא:

מאי איכא למימר. אמאי מיפר כיון דאינה אשתו גמורה:

הכא במאי עסקינן שעמד בדין וברח כו'. ר"א דסבר דמאמר לב"ש אינו קונה להיות אשתו גמורה מוקי לה אפילו בלא מאמר דמאמר אינו מועיל לענין הפרת נדרים ומיירי בשעמד בדין וכגון שאחד מן היבמים הלך למדינת הים והעמידה אחד בדין וברח ופסקו לה מזונות משלו כדתניא ביבמות (ד' מא:) עמד בדין וברח ניזונית משל יבם:

דף עד:

תנן א"ר אליעזר כו'. אדרבי אמי דאוקמה בשעשה בה מאמר מהדר לפרוכי:

שקה לעצמו ע"י שמים. שהיתה כבר זקוקה לו:

אירוסין עושה. ובעיא מסירה לחופה:
נישואין עושה. ואם בא עליה בלא חופה קנאה ומוציאה בגט:
תניא כוותיה דר' אמי. דמפרש טעמא דבית שמאי משום שעשה בה מאמר:
שאין לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו. והיינו מקדש אשה:
משבאת לרשותו. נגמרה לו להפר נדריה עם אביה:
יבמתו. שהיתה זקוקה לו קודם שעשה בה מאמר אינו דין שיפר לה:
כך יש לאחרים חלק בה. שהיא זקוקה גם לאחיו:
שאר דברים לנדרים דמו. דלשאר דברים לא נגמרה להפרת נדרים נמי לא נגמרה לקמן מפרש מאי שאר דברים:
חבל על בן עזאי. הרבה חבלה והפסד יש בדבר שתלמיד ותיק כבן עזאי לא שימש אדם גדול כר"ע:

דף עה.

דקתני בין שעשה בה מאמר. מכלל דשמעיה ליה לר' אליעזר דאיירי בשעשה בה מאמר:
דקתני משנכנסה לרשותו. דמשבא' לרשותו אחר שכבר יש לו חלק בה היינו מאמר:
מתני' הרי הן קיימין לא אמר כלום. כדפרישית לעיל דהוה ליה קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יחפוץ וה"ר אליעזר ממי"ץ פירש כאן עוד טעם אחר שיקיים נדרים שבא לכלל איסור מאותם שלא באו לכלל איסור מיהו צריכים אנו לטעם הראשון דהא רבנן קאמרי דנדרים דלעתיד דשלא באו לכלל הקם לא באו לכלל הפר ומנא להו לרבנן דנדרים שלעתיד שלא באו לכלל הקם דהא לא אמרו ק"ו אלא ע"כ משום דהוי כמו קיום בטעות:
את שבאו לכלל הקם. היינו נדרים שכבר חלו:
גמ' מחל חיילי ובטלי. אותם נדרים שהפר כבר לאשתו כשנדרה אותם חלו ונתבטלו לאלתר או לא חיילי כלל:

דף עה:

דאתפיס אחרינא בהדין נדרא. כגון שאמרה הריני נזירה ושמע אחד ואמר ואני בתוך כדי דבור ונהי דבטליה לאלתר היינו בכדי שיוכל הבעל לומר מופר ליכי ובתוך זה אמר ואני א"נ כגון דאמר והריני בעיקרא ואי חל הנדר הוי נזיר אע"פ דנתבטל לאלתר ואע"ג דמיבעיא ליה לרמי בר חמא בפ"ק (דף יא:) גבי בשר שלמים אחר זריקה אי כדמעיקרא קמתפיס אי כדהשתא ה"מ בסתם אבל אם פי' כדמעיקרא פשיטא דחייל ואי (לאו) לא חייל כלל אפי' אמר מעיקרא לאו כלום קאמר דלא חייל נדר מעולם:

ש"מ לא חייל. מדקתני לא באו לכלל איסור:
מי קתני שאינן באין. דהוי משמע אף אחר שתדור אותן אינן באין לכלל איסור כלל:
שלא באו קתני. דמשמע שעדיין לא באו אבל עתידין לבא כשתדור אותם:
במקום שאינו מפר נדרי עצמו משידור. דאמרי' הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו:
מפר נדרי עצמו עד שלא ידור. כדאמר בפ' ד' נדרים (דף כג:) הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור בזו השנה יהיו בטלין:
מה דיליה לא חיילי. דאי חיילי לא מצי להתיר עצמו:
הא כדאיתא והא כדאיתא. דיליה לא חיילי כלל אבל דילה חיילי ובטלי ולא תקשי לך היאך לא יהא הנדון דומה לראיה דהכי ילפינן דכיון דחזינן דמפר נדרי אשתו משתדור ואלים כחו יותר מבנדרי עצמו מעתה יש לנו לומר דעד שלא תדור נמי חיילי ובטלי כמו משתדור:
אמרו לו לר"א מקוה יוכיח שמעלה את הטמאים מטומאתן. בטבילה ואינו מציל על הטהורים מליטמא שהרי טהור הטובל כדי להנצל מטומאה אם יגע בו שרץ אינה מועלת לו להנצל מטומאה:
אף אני אביא בעל. אע"פ שמפר נדרי אשתו משתדור אינו מפר עד שלא תדור:
שמע מינה לא חיילי. מדמייתו רבנן לר"א ראיה ממקוה שאינו מציל על הטהורים מלקבל טומאה מכלל דשמעינן ליה לר"א דהוה אמר בנדרים שהבעל מפר לה לענין זה שלא יחולו כלל ואהא מייתי ראיה ממקוה דאע"ג דמועיל לטומאה שעברה אינו מועיל לטומאה שעתידה לבא שלא תחול עליו:

דף עו.

אימא סיפא אם מטבילין כלי טמא ליטהר יטבלו כלי לכשיטמא ליטהר. פי' אחר שיטמא יטהר בטבילה זו:
ש"מ חיילי. מדקאמרי ליה רבנן לר"א לדבריך יטבילו כלי שאחר שיקבל טומאה יטהר בטבילה זו כמו בנדרי אשתו שאתה אומר שמפר לה נדרים של עתיד דבתר דפקעי חיילי:
אמרי רבנן. דבי מתיבתא מתרצין דמהכא אין להוכיח דרבנן לא קים להו בטעמא דר"א אי סבר דחיילי ובטלי אי לא חיילי כלל ומייתי לה תיובתא ממקוה אי סבר דלא חיילי ומטבילת כלי אי סבר דחיילי וגירסא זו לא נראה דהך פירכא גופה דפרכי רבנן מכלי אי סבר' דחיילי מצו למיפרך ממקוה אי סבר' לא חיילי מקוה יוכיח שאין מציל על הטהור מלקבל טומאה ואי סברת דחיילי ופקעי אכתי מקוה יוכיח שמעלה טמא מטומאתו ואינו מטהר את הטהור אם טבל במקוה לכשיטמא שיטהר ואמאי שבקי מקוה דאיירי

ביה ונקטי כלי הלכך נראה כגרסת רבינו יצחק בר יהודה. ת"ש אמרו לו לר"א ומה אדם שאינו מעלה את הטמאין מטומאתן פי' אם בלע טבעת טמאה טמא מת והזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמו שהיתה ולא נטהרה בטבילה והזאת האדם שבלעה כדאיתא בפ' בהמה המקשה (חולין עא:):

מציל את הטהורים מליטמא. אם בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת והקיאה לא נטמאת דטהרה בלועה לא מטמאה מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן הטובלים בו אינו דין שיציל על הטהורים מליטמא כגון אם עמד כל גופו במקוה ונגע בידו אחת בשרץ ובידו אחרת נגע בכלי שמקצתו חוץ למקוה יציל עליו שלא יקבל טומאה בעודו במקוה לטמא הכלי בעודו במקוה ובת"כ דרשי' והנוגע בנבלתם יטמא אפילו הוא בתוך המים וא"כ ה"נ לית לן למידן ק"ו אם מפר נדרים משתדור דבשביל זה יפר עד שלא תדור דמקוה יוכיח אלמא דר"א קאמר דלא חיילי דומיא דמקוה ותו מייתי ליה מכלי אי סבר דחיילי:

ת"ש אמר להו ר"א ומה זרעים כו'. השיב להם ר"א שמצינו שדנין ק"ו כי ההוא דבנדרים דהא דקי"ל דזרעים זרועים אינן מקבלין טומאה לא אתיא אלא מהאי ק"ו מה זרעים טמאין כיון שזרען בקרקע טהורין כדתניא בתורת כהנים מנין לזרעים טמאים שזרען בקרקע שהן טהורים שנאמר על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא יכול אפי' לא השרישו ת"ל הוא בהוייתו יהא:

זרועין ועומדין לא כ"ש. שלא יקבלו טומאה וכי היכי דאודיתו בהאי ק"ו אודו נמי בהא דאם מפר נדרים כו':

ש"מ לא חיילי. דומיא דזרעים דאינן מקבלין טומאה כלל:

אמרת ק"ו מכורה כבר יוצאה. כדדרשינן בפ"ק דקדושין (דף ד.) ויצאה חנם אלו ימי נערות:

דף עו:

מתני' הפרת נדרים שאמרה תורה ואם ביום שמוע אישה יניא אותה:

כל היום. עד שתחשך:

ויש בדבר להקל ולהחמיר. כלומר פעמים מפר זמן קצר ופעמים זמן מרובה ולא שיש בדבר להקל טפי ממ"ד מעת לעת:

נדרה בלילי שבת כו'. האי דנקט בלילי שבת כלילי שבת ויומו כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד:

הכי גרסי' (לקמן ע"ז:) **במתניתא האומר לאשה כל נדרים שתדורי אי אפשי בהם אין כאן נדר לא אמר כלום יפה עשית אין כמותיך אם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימין.** דלעניין הפרה אין מועיל אלא לישנא דקרא עד שיאמר מופר ליכי אבל לעניין הקמה דאפי' שתיקה מועלת אם שתק כל היום קיום נמי מועיל בכל לשון אי נמי להכי בעינן דוקא מופר ליכי כדי ליתן חילוק בין הפרת הבעל להתרת חכם דהפרת בעל מכאן ולהבא בלא טעם כמו את בריתי הפר והכי גרסינן בירושלמי דפרקין ר' אבהו אומר בשם ר' יוחנן הבעל שאומר אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום וזקן שאמר מופר לך בטל לך לא אמר כלום אלא זה כהלכתו וזה כהלכתו הבעל אומר מופר לך בטל לך וזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה:

לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי מופר ליכי כדרך שאומר לה בחול. שצריך לשנות מפני כבוד השבת אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי ובגמרא מפרש:

גמ' דכתיב מיום אל יום. פי' מיום זה ליום אחר דהיינו מעת לעת:

דאי כתיב מיום אל יום. דהוה לילה בכלל הוה אמינא מחד בשבא לחד בשבא דמשמע מיום זה ליום אחר ששמו כזה:

אין הלכה כאותו הזוג. משום דרבים נינהו איצטריך למיפסק דלא כוותייהו או משום דקרא כוותייהו דיקא דכתיב מיום אל יום. ויש ספרים גורסין הלכה כאותו הזוג. משום דבשילהי שבת גרסינן והלכתא הפרת נדרים מעת לעת ומפרשי סבר למיעבד כי הני תנאי פירוש תנא דמתני' ותנא קמא דברייתא דאמרי כל היום א"ל רב הכי אמר חביבי הלכה כאותו הזוג ואפי' אי גרסי' אין הלכה כאותו הזוג מצינן למימר דסתמא דהש"ס פליג אדריב"ל ובכל הספרים גרסי' הכא חייא בר רב [יש לפרש] כשהיתה אשתו נודרת לא היה מתיר מיד אלא היה שותק לקנטרה כאילו היה רוצה לקיים נדרה והיה זורק חץ בכותל לכוין בציל שיתיר לה למחרתו קודם שיגיע לאותו מקום:

רבה בר רב הונא הוה קאי. לידע מדת צלו לכוין בו למחרת אבל לספרים דגרסי' אין הלכה כאותו הזוג אין מקומו כאן אלא לקמן בשמעתין:

דף עז.

תנן התם מפירין נדרים בשבת כו'. משנה היא בשילהי שבת:

ונשאלין לחכם נדרים שהם לצורך השבת. כגון נדרי אכילה ושתיה:

איבעיא להו מפירין נדרים בשבת לצורך השבת דוקא. ולצורך השבת דקתני בסיפא אתרוייהו קאי והאי דקתני בשבת בשבת תרי זימני מפרש טעמא בשילהי שבת משום דשאלה צריכה ב"ד והפרה אינה צריכה ב"ד:

או דלמא אפי' שלא לצורך השבת. ומשום שזמנה עובר לכשתחשך א"נ משום דבעל מפר בלא פתח ובלא חרטה בדבור בעלמא מפר אפי' שלא לצורך השבת:

מאי איריא חשכה אפי' בתוך היום אינו יכול להפר. כגון סמוך לחשכה שאין לה שהות ביום עוד לאכול ולשתות אבל מרישא דקתני מפר לה עד שלא תחשך דמשמע סמוך לחשכה לא בעי למידק דאיכא לדחויי מפר מבעוד יום קאמר דאיכא שהות ביום לאכול אבל מסיפא מדקדק שפיר דמשמע דוקא חשכה הא ביום אפי' סמוך לחשכה מצי מפר:

מ"ד כל היום אין טפי לא. שלא לצורך השבת כיון דאי אפשר להפר משתחשך הקילו חכמים להפר בשבת אף שלא לצורך:

ולמ"ד מעת לעת לצורך השבת אין שלא לצורך לא. אם נדרה בשבת אינו מפר אלא לצורך השבת אבל אם נדרה בע"ש ושמע בעלה ולא הפר לה מפר בשבת אפילו שלא לצורך השבת ואע"פ שהיה יכול להפר מאתמול הא אמרינן לקמן דנשאלין על נדרים בשבת לצורך השבת אפי' בנדרים שהיה להם לישאל מבעוד יום הלכך ה"נ כיון דזמנו עובר אפי' שלא לצורך מפירין והך ברייתא דקתני אין מפירין אלא לצורך השבת אתיא כר' יוסי בר' יהודה ובנדרה בשבת:

בשלא היה להם פנאי מבעוד יום. כגון שנדר בשבת או לא נזדמן לו חכם מע"ש:

משום דמחזי כדינא. כיון שצריך שלשה ואין דנין בשבת:

כיון דס"ל אפי' מעומד כו'. ודין דוקא מיושב וביום דכתיב ביום הנחילו את בניו וקרובים פסולים דכתיב לא יומתו אבות על בנים וכל הכשר לדון כשר להעיד:

כאן ראוי לגרוס הא דכתוב לעיל חייא בר רב שדי גירא ובדיק היה מורה חצים ובודק את הנודר אם נתחרט על נדרו. דס"ל אפי' מעומד דפותחין בחרטה כל דהו ואין צריך למצוא פתח לנדרו הלכך היה מתעסק בדברים אחרים בשעה שהיה מתיר נדר כי אין צריך ישוב הדעת אלא דרך עראי היה מתיר ואית דגרס שרי נדרא ובודק פירוש היה מתיר נדר ובודק סכין:

רבה ורב הוא הוה יתיב וקאים. פירוש היה יושב ועומד שלא היה חושש לישב בישוב הדעת אלא דרך עראי היה מתיר נדרים:

אלא אימא הלכה נשאלין נדרים בלילה. וקמ"ל דלא חשיב כמו דין:

אמר ר' אבא אמר רב הונא גרס ול"ג אמר רב:

א"ל ר' אבא לרב הונא אמר רב הכי א"ל אשקיין קאמרת או אשתקין. א"ל רב הונא מקובל לך מה שאמרתי ואתה אומר להשקותי אם רב אמרה או אינו מקובל לך ואתה תמה אם רב אמרה ולהשתיקני אתה אומר:

דף עז:

בקיטונא דבי רב. חדר ויבא החדרה מתרגמין ועאל לקיטונא (בראשית מג):
ר"ג סבר אין פותחין בחרטה. אלא צריך למצוא פתח לעקור הנדר מעיקרו הלכך ירד ונתעטף לישב באימה כמו דיין:
חזי מר האי מרבנן כו'. כמה הם מקפידין על נודרי נדרים:
וא"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו כו'. ומתניתא דקתני כדרך שאומר לה בחול דמשמע דבחול בעי אמירה ה"ק אם בא לומר בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לומר בחול והוא הדין דבחול נמי אין צריך אמירה אלא אורחא דמילתא נקט לפי שדרך אדם להפר באמירה דאם לא כן לא תדע האשה דהפר לה וא"ת ולר' יוחנן דאמר וצריך שיבטל בלבו א"כ למה ליה למימר טלי ואכלי וי"ל כדי להודיע לה שהפר בלבו אי נמי פלוגתא דב"ש וב"ה קאי אהיכא דא"ל טלי ואכלי ומילתא דר' יוחנן אתיא כב"ע אבל היכא דלא אמר טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלב אלא עם טלי ואכלי מהניא הפרה בלב לב"ש בשבת ולב"ה אפי' בחול והר"א ממי"ץ פי' דטלי ואכלי לאו הפרה היא אלא להודיע שהפר בלבו דאי הויא הפרה אמאי קא"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו דכיון דאמר לה טלי ואכלי בודאי חשב בלבו שיהא מופר שאינו רוצה להאכילה דבר האסור לה אלא ודאי כי ה"ג לא הויא הפרה ולכך א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך אבל בשפתיו לא יוציא בקול רם כי ההיא דפרק היה קורא (ברכות טו:) לא יברך ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא דהיינו שבירך ולא השמיע לאזנו:
חכם שאמר בלשון בעל. בלשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא ובא טעם כמו ואת בריתי הפר וכן בעל שאמר בלשון התרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם:
שיכול ומה חכם שאין מפיר מתיר. ק"ו לרווחא דמילתא בעלמא הוא דאי לא כתיב מיעוטא ממילא היו למדין זה מזה ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר:

דף עח.

ת"ל זה הדבר. חכם מתיר כדכתיב לא יחל דברו ודרשינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו דמשמע שעושה דבריו חולין ומתירן מעיקרן:

להכשירשלשההדיוטות. דכל ישראל כשרין להפר נדרים (ובזו) [וב'] ליכא למימר מדאיצטריך ראשי המטות להכשיר יחיד מומחה ותרי הוו ב"ד שקול הלכך צריך שלשה ואפילו לשמואל דאמר שנים שדנו דינם דין ה"מ לממונא אבל לאיסורא מודה דבעי שלשה:

ביחיד מומחה. והא דכתיב ראשי בלשון רבים מומחין דעלמא קאמר:

לומר שיש שאלה בהקדש. שאם שחט קדשים בחוץ ונשאל על הקדשו נפטר מקרבן וכרת וה"ה לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומה ומעשר כדאמר לעיל בפרק הנודר מן הירק (דף נט.):

ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש. דסבירא להו דהקדש בטעות הקדש כדאיתא במסכת נזיר (דף לא.) אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון יהא קדוש ויצא לבן ב"ש אומר הקדש הילכך לא מהניא שאלה דאפילו טעות ודאי הוי הקדש וכ"ש בטעות שעל ידי חרטה יצא לחולין:

ב"ש לית להו גזירה שוה. ולקמן בעי הדיוטות מנא להו דאי הוו דרשי ג"ש למילף נדרים משחוטי חוץ להכשיר הדיוטות הוו ילפי נמי שחוטי חוץ מנדרים דאין ג"ש למחצה:

לומר לך חכם מתיר ואין בעל מתיר. ובריייתא דלעיל דאית ליה ג"ש וגם חכם מתיר ואין בעל מתיר ס"ל דמופנה מצד אחד הך דשחוטי חוץ:

על השחיטה הוא חייב. אם שחט עוף קדשים בחוץ חייב אע"פ שאין זה דרך הכשרו בפנים ואם מלקו בחוץ פטור. ומאן דדריש גזרה שוה נפקא ליה כדדריש בתורת כהנים אשר ישחט על השוחט הוא חייב ואינו חייב על המליקה:

דף עח:

מועדי ה' צריכים קידוש ב"ד. שמקדשין ב"ד ר"ח ניסן לעשות פסח בחמשה עשר בו:

שבת בראשית. לפי שגם המועדים קרויין שבת להכי קרי ליה שבת בראשית:

אין צריכה קדוש ב"ד. שיקדשו ב"ד יום ראשון לעשות שבת ביום השביעי וכתיב מועדי ה' יתירא למעוטי שבת מקידוש ב"ד:

מועדים צריכין מומחה. דכתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם קרי ביה אתם ומשה ואהרן מומחין היו:

השותק ע"מ למיקט. להקניט ולצער אשתו אבל דעתו להפר:
מאי לאו. הא דקתני שמע ושתק משמע בכל ענין אפי' שתק ע"מ למיקט:
ומשני לא. דוקא בשותק ע"מ לקיים:
אי הכי היינו שמע וקיים. דמשמע בכל מיני קיומין בין שאמר קיים ליכי בין ששתק ע"מ לקיים:
אלא בשותק סתם. ולא גמר בלבו אם לקיים אם להפר אבל אם גמר בלבו ושתק כדי למיקט לא הוי קיום:

דף עט.

קיים בלבו קיים הפר בלבו אינו מופר. כי צריך שיוציא הפרה בפיו אבל אם אמר בלבו קיים ליכי שוב אין יכול להפר והא דאמרי ב"ה לעיל שמבטל בלבו למאי דפרשינן דקאי אטלי ואכלי ניחא והר"א ממי"ץ פי' הפר בלבו היינו שחשב בלבו שיהא מופר אבל לא אמר בלבו מופר ליכי והוצרך לפרש לפירושו קיים בלבו קיים שחישב בלבו לקיים ושתק כל היום ומילתא דפשיטא היא דאפילו שתק סתם הוי קיום כ"ש שתק לקיים אלא אגב דבעי למימר הפר בלבו אינו מופר נקטיה ודוחק הוא דקיים בלבו קיים משמע דלאלתר הוי מקיים ואין יכול להפר דכתיב אישה יקימנו דמשמע מיד שקיימו הוי מקוים וכן אישה יפירנו מיד הוי מופר:
היינו קיים בלבו. ס"ד דמש"ה תירץ לא שתק ע"מ לקיים היינו שאמר בלבו קיים ליכי והוה מצי לשנויי בשותק ע"מ לקיים קאמינא אלא שלא חשש אלא למצוא לו שתיקה שהיא קיום אי נמי היינו דקא"ל בשותק סתם דשותק ע"מ לקיים קרו ליה סתם לגבי כלפי היכא דאמר בלבו קיים ליכי:
ולוקי הא בשותק ע"מ לקיים והא בשותק סתם. אברייתא קא פריך כיון דליכא אלא תרי קראי מנלן למעוטי ע"מ למיקט לוקים קרא במסתבר:
ומשני קראי יתירי כתיבי. ואם החרש יחריש:
ואמאי ליהוי כשותק ע"מ למיקט. אם נדרה עם חשכה ולא הופנה להפר או הניח בשביל כבוד שבת ודעתו להפר אמאי הוי קיום:
אבל איני יודע שיש מפירין. לא למד שהבעל יכול להפר נדרי אשתו:
יפר. אחר כמה ימים דשתיקתו לא הוי קיום כיון דלא ידע שבידו להפר:
אבל אינו יודע שזה נדר. לא ידע שנדר זה של ענוי נפש או לא ידע שהתפיסה באותו ענין שהוא נקרא נדר:
רבי מאיר אומר לא יפר. דכיון דידע שיש מפירים קרינא ביה והחריש לה ביום שמעו:

[רבנן סברי כיון דלא ידע שיש בידו להפר נדר זה או שהיה צריך הפרה לא קרינן ביה והחריש לה ביום שמעו] ואמאי ליהוי כשותק ע"מ למיקט ואמאי אמר ר' מאיר לא יפר בודאי דעתו להפר אלא שאינו יודע שבידו להפר ורבנן לא פליגי אלא דסברי דלא הוי שמיעה כלל:

הדרן עלך הערה המאורסה ואלו נדרים שהוא מפר. אב או בעל:

שיש בהן ענוי נפש. דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו והוא הדין לאב כדדריש בספרי בין איש לאשתו בין אב לבתו מקיש אב לבעל מה בעל אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש אף אב אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש:

אם ארחץ אם לא ארחץ. בגמ' מפרש היכי קאמרה:

דף עט:

אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהוא מאמינו עד שירויח ויפרע לו:

גמ' מלמד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה. וה"ה נמי אב והאי דנקט בעל משום דגבי בעל כתיב לענות נפש ומהכא קא מרבה אף דברים שבינו לבינה כגון שנדרה שלא לשמשו או שאר דברים שגורמים איבה בינו לבינה:

כי מגרש לה חייל עלה נדרא. דהכי משמע ליה השתא לישנא דקרא בין איש לאשתו דוקא כל זמן שהיא אשתו:

רבי יוחנן אמר יפר. אע"ג דהשתא לא מצי אסרה עליה דבעל מעשה ידיה משום דמשעבדא ליה:

שמא יגרשנה. ופקע שעבודיה ויחול הנדר ולא יוכל להחזירה הלכך מפר לה ומיקרי שפיר דברים שבינו לבינה כיון דאשתו היא השתא וכשיחזירנה יהיו דברים שבינו לבינה אלמא כי מפר לה השתא הוי הפרה לעולם:

אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים. בין לעצמו כל זמן שהיא תחתיו בין לאחרים אם תתגרש ותנשא לאחר:

אין בהן ענוי נפש לעצמו מפר. כלומר כל מה דשייך לעצמו הוי הפרתו הפרה כל זמן שהיא תחתיו ובין אם גרשה והחזירה הלכך אם גירשה כל זמן שהיא ראויה לשוב אליו לא חל הנדר אבל אם נשאת לאחר חל הנדר דלא מסתבר למימר שיחול הנדר מיד אחר שגרשה ואם יחזירנה פקע הנדר דלא מצינו נדר (שלא) פקע ממילא:

למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון. מדקאמרת שאמרה קונם פירות עלי ולא אמרה קונם רחיצה עלי אם ארחץ אלמא לא חשבה לרחיצה ענוי נפש א"כ למה יפר לא תעבור על תנאה ולא יאסרו פירות עלה:

ועוד [בהא] לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ומתסרא פירות עולם עלה. אע"ג דפריך לרבנן דלא מצי בעל מפר כיון דהשתא לא הוי ענוי נפש מ"מ פריך שפיר השתא אלישנא דקאמר ר' יוסי כיון דאסרה פירות עולם עלה אם ארחץ לא הל"ל אין אלו נדרי ענוי נפש כיון שיכולין לבא לידי ענוי נפש אע"ג דהשתא לא מצי מפר משום הך חששא והוה ליה למימר ר' יוסי אומר לא יפר:

דף פ.

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. וס"ל השתא דרחיצה הוי ענוי ופעם אחת יכולה לרחוץ בהיתר ומאז והלאה תאסר ברחיצה לעולם הלכך מפר לה לאלתר לרבנן דאמרי לקמן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ולר' נתן דאמר אינו מפר עד שיחול הנדר תרחץ ותאסר ואח"כ יתיר לה ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולניוול לא חייש דמניעת רחיצה לא הוי ענוי נפש:

אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש. דהוה משמע הא לרבנן איכא ענוי נפש בתנאה ומש"ה מפר ומדלא תני הכי משמע דלרבנן אפי' ליכא ענוי נפש בתנאי כיון דבנדר איכא ענוי נפש מצי מפר וקאמר ליה ר' יוסי בנדר נמי ליכא ענוי נפש דרחיצה לא חשיב ענוי (ולמאי דמסקינן לעיל דמפר לא איכא ענוי נפש בתנאה אין מקיימין ליה) והוה ליה למיתני תנאי זה אין בו ענוי נפש דמשמע דלרבנן כיון שיש בתנאי ענוי נפש מפר כי היכי דלא תטעי אליבא דרבנן למימר דאפי' ליכא בתנאי ענוי נפש כיון דבנדר איכא ענוי נפש מצי מפר והא לא שמעינהו דאמרי הכי הלכך הוי ליה למיתני תנאי זה כו' דמשמע מינה דלא מצי מפר אליבא דרבנן אלא היכא דאיכא בתנאה ענוי נפש:

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי [לעולם] אם ארחץ היום. דהשתא בתנאי דהיינו רחיצת היום ליכא ענוי נפש אלא ניוול דקרו לה מנוולתא כדאמרינן בפרק המדיר (כתובות עא:) כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה הנאת תשמישך עלי אם אתקשט ופריך לא תתקשט ולא תאסר ומשני א"כ קרו לה מנוולתא אלמא לר' יוסי אע"ג דקישוט לא הוי דברים שבינו לבינה אליבא דרב היכא דתלינהו לתשמיש המטה בקישוט כיון דמניעת קישוט הוי ניוול מצי מפר ה"נ לרבנן כיון דתלינהו לרחיצת עולם דהוי ענוי ברחיצת היום דהוי ניוול מצי מפר ור' יוסי סבר ניוול דחד יומא לא מצי מיפר. ואי אפשר לומר כן דהא בפרק המדיר מוכח מהכא דלר' יוסי לא חשיבא רחיצת עולם ענוי ועוד דאכתי ליקשי ליה כדאקשי מעיקרא בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש הא יכול לבא לידי ענוי נפש אם תרחץ ועוד דלקמן קאמר דשבועה שלא ארחץ לעולם לא הוי

ענוי נפש לרבי יוסי ואין לפרש דלקמן קאמר שבועה שלא ארחץ היום דא"כ לרבנן הוי רחיצת היום ענוי נפש והדרא קושיא לדוכתה ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש כי היכי דלא תטעי במילתיה דרבנן ועוד מדפריך לקמן דר' יוסי אדר' יוסי אלמא דר' יוסי סבר דאפילו ברחיצת עולם ליכא ענוי הלכך גרס ור' יוסי סבר לא שמיה ניוול וארחיצת עולם קאי והרב ר' אליעזר מיישב גירסת הספרים ור' יוסי לא מיבעיא ניוול דחד יומא דלא הוי ניוול אלא אפי' אמרה אם תרחץ היום תאסר לעולם נדר זה אין בו ענוי נפש ולהכי לא קאמר תנאי זה אין בו ענוי נפש:

דף פ:

אם לא ארחץ היכי דמי באיזה לשון אמרה שחל עלה איסור רחיצה:
במי משרה. ששורין בהן פשתן והם סרוחין והיא לא תרחץ בהן ותאסר ברחיצה ולכך מפר לה:
לכלוך הוא. ולא מיקרי קישוט:
אלא אמר רבא. תרתי קתני הנאת רחיצת עולם עלי אם ארחץ היום כדמפרש לעיל ושבועה שלא ארחץ לעולם:
אע"פ שאסור בכולם. בתשמיש המטה ובנעילת הסנדל ברחיצה וסיכה באכילה ושתיה:
כתיב תענו את נפשותיכם מילתא דידיע עיוניא השתא. שניכר הענוי בו ביום דהיינו מניעת אכילה ושתיה אבל מניעת רחיצה אין הענוי ניכר בו ביום:
אבל גבי נדר כתיב לעות פש. משמע נדר שיבא לבסוף לידי ענוי נפש והיינו רחיצה:
מעיין של בי העיר. כגון שתי עיירות המסתפקות ממעיין אחד רשאין העליונים לעכב את המים עד שישתו דכתיב וחי אחיך עמך חייך קודמין לחייו ואחר שישתו גם התחתונים יעכבו העליונים עד שישתו בהמתן וכל שכן עד שיכבסו בגדיהן:
רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים. אלמא חשיב אפי' לכביסה צער ומשני דאין ודאי חשיב לכביסה טפי צער מרחיצה:

דף פא.

דאמר שמואל ערבוביתא דרישא. מי שאינו מסרק ראשו ומנקהו מכנים ולכלוך מביא לידי עורון שמאור העינים יונק משער הראש כדאמרינן בפ"ק דבבא בתרא (ד' טז.) שאלמלא שתים מניקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם:
דמאני. מי שאינו מכבס בגדיו תמיד מייתי לידי שעמומית מתוך חכוך תדיר נעשה משועמם:

דגופאי וכיבי. ושעמום יותר רע משיחני וכיבי:
הזהרו בערבוביתא. כלומר הזהרו בכבוס בגדים ובחפיפת הראש וברחיצה למנוע ערבוביתא:
הזהרו בחבורה. ללמוד תורה ברבים כי מתפקחין זה מזה אבל מתיא לידי שיח הלומד יחיד חרב על הבדים ונואלו:
שלא יאמרו ירושה היא להם. שלא יאמרו אחרים ירושה היא להם לבני אלו ולא מצליחים אנו אם באנו ללמוד אי נמי שלא יאמרו בניהם אין אנו צריכין לעסוק בתורה ירושה היא לנו:
שלא יתגדרו על הציבור. מתוך שהם ואבותיהם לומדי תורה ירצו להשתרר על הצבור:
לפי שאין מברכים בתורה תחלה. לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר בנו כשבאים ללמוד:
נשאל לחכמים. דכתיב מי האיש החכם:
לנביאים. דכתיב ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה גו' את תורתי אשר נתתי לפניהם כלומר ברכה שצויתי לברך לפניהם:
קרא מנא ליה. דמילתא דתמיהה להם ואי לאו דאית ליה קרא לא שמעינן:
דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם. כלומר מים שבתוכן להשקות בהמתן וגם לכביסתן דליכא למימר לכל חייתם לשתיית אדם מדחשיב להו בהדי בהמתן דמים הראויין לשתיית בהמה אלא ודאי לכביסה קאמר וקרי ליה חייתם משום צערא דערבוביא והוי בכלל דוחי אחיך עמך וי"מ דנפקא ליה מייתורא דלכל חייתם:
איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר. רחיצה וקישוט משום דברים שבינו לבינה ויפר לעצמו ולא לאחרים:
ת"ש דא"ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש. ודייק מדה"ל למימר ר' יוסי אומר לא יפר אלא ודאי ה"ק ענוי נפש לא הוי אלא דברים שבינו לבינה הוי:

דף פא:

לא מצינו שועל שמת בעפר פיר שלו. עפר הגומא שהוא גדל בו אינו מזיק לו כיון שהורגל. פיר כמו (כתובות עט.) פירא דכוורי וכן זה האיש נמי אם אין אשתו רוחצת ומתקשטת ומעברת שער של אותו מקום כיון שהורגל בו אינו מזיק לו:
שלא אתן תבן לפני בקרך ולפני בהמתך כו'. והא דאמרי' בפרק אף על פי (שם סא:) שאינו כופה ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן לפני בקרו הכא מיירי כשהכניסה לו ד' שפחות דיושבת בקתדרא וכן מוכיח סיפא דקתני שלא אציע לך המטה כו'

אין צריך להפר ולא קתני שלא אניק את בנך משום דאיירי כשהכניסה לו ד' שפחות דאינה מחוייבת להניק אבל אלו מלאכות היא חייבת כדקתני התם אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא אבל מצעת לו המטה ומוזגת לו את הכוס ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו:

ר"ג אומר יפר משום לא יחל דברו. כלומר אע"ג דמשועבדת לו ולא חל הנדר יפר שלא תבא לזלזל בנדר גמור ותעבור על לא יחל:

מכאן לחכם שלא יתיר נדרי עצמו. דדרשינן לא יחל הוא דברו אבל אחרים מוחלין לו:

דברים המותרין. שיודעים שהם מותרין ולהחמיר נהגו בהם איסור צריכין התרה מדרבנן שלא יבאו לזלזל בדברים האסורים ור"ג הוא דמחמיר לעיל בנדרים המותרין להצריכם הפרה:

תשמיש המטה לרבנן. כגון שאמרה הנאת תשמישך עלי עינוי נפש הוי ומפר אף לאחרים או דברים שבינו לבינה ומפר דווקא לעצמו אע"ג דגבי יום הכיפורים מקרי ענוי נפש ומייתי ליה מקרא אם תענה את בנותי קרא אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא דאסור ומידי דהוה אנעילת הסנדל:

נטולה אני מן היהודים. מופרשת אני מכל היהודים שאסרה הנאת תשמישם עליה:

דף פב.

ר' יוסי קתני לה. כדמפרש דכוליה פירקין ר' יוסי היא ולדידיה הוי דברים שבינו לבינה כמו קישוט ורחיצה ולרבנן קא מיבעי ליה דסברי דקישוט ורחיצה הוי עינוי נפש מאי סבירי להו בתשמיש:

כל נדרים בעל מפר לאשתו. פירוש כל נדרים של עינוי נפש מפר הפרה גמורה:

אבל הנאת פלוני עלי מפר. דהוי עינוי נפש שמא תצטרך ממנו:

תנן פירות מדינה זו עלי יביא ממדינה אחרת. אלמא אפי' הנאת מדינה לא חשיב עינוי נפש דיכולה להביא ממדינה אחרת כ"ש הנאת פלוני יחיד:

דקאמרה שתביא. דלא אסרה עליה אלא שהבעל מביא לה אבל היא או אחר יכולין להביא אבל פירות העולם אע"ג דאמרה שתביא הוי עינוי נפש כיון דאי אפשר לה ליהנות משום פירי שיביא הבעל וה"ה דמצי למתני יביא לה אחר מאותה מדינה אלא לרבותא קאמר אפי' אין לה אחר להביא אפשר שהבעל יביא לה ממדינה אחרת:

ומדסיפא דקמייתי בעל הוי רישא דקא מייתא איהי. כלומר לפי מאי דמוקמת רישא דאינו מפר משום דאפשר בהבאת אחרים וע"כ סיפא דמפר משום דאי אפשר בהבאת אחרים דכיון דההנוניו נותן לה בהקפה לא יתנם אלא ליד הבעל ומדסיפא דאי אפשר להביא הפירות אלא בהבאת איסור דהיינו על ידי הבעל רישא נמי מיירי שא"א אלא

בהבאת איסור כגון דאסרה עליה אפילו דמתיא איהי דאי לא תימא הכי נפלוג בדידיה אפי' אין פרנסתו ממנו בין אמרה שתביא בין אמרה כל הבאות אלא ודאי רישא נמי איירי דאסרה עליה כל מי שיביאם ואפי' הכי קתני אין יכול להפר וקשיא לשמואל ומשני דמתניתין ר' יוסי היא דמחמיר בהפרה אבל לרבנן מפר ושמואל דאמר כרבנן:

דף פב:

דאמר רב הונא כוליה [**פירקין**] **רבי יוסי היא**. הא לא הוי צריך דבהדיא קתני אהך דברי ר' יוסי אלא משום דקשיא נמי לשמואל מהך דקתני קונם שאני נהנה לבריות לא יפר וצריך לשנויי ר' יוסי היא דכוליה פרקין רבי יוסי קתני לה:

מאי אין יכול להפר משום נדרי עיוני נפש. שנויא אחרינא הוא ואפי' כרבי יוסי נמי אתיא ומפר הוא משום דברים שבינו לבינה ושמואל נמי מפר משום דברים שבינו לבינה קאמר. וכיוצא בזה פירש"י בפרק השואל (ב"מ דף קא. ד"ה יש קנין) ומקבל לאו כחוכר דמי ויש מפרשים דסיומא דשנויא היא ומתניתין רבי יוסי היא ואשמעינן דאע"פ שאינו מפר משום עינוי נפש מפר משום דברים שבינו לבינה ומ"מ מלתא דשמואל לא מיתרצא בהכי דמפר משום דברים שבינו לבינה דבשלמא פירות חנווני עלי הוי דברים שבינו לבינה משום דאפי' אם יקנה הבעל פירות ממנו אסורים לה שהרי אסרה עליה פירותיו ואפילו אם מכרן לאחר אסורה בהן אבל כשאמרה הנאת פלוני עלי מותרת בפירות שהבעל קונה ממנו דבזה אינה נהנית ממנו הלכך לא הוי דברים שבינו לבינה:

באחת מתענה ובאחת אינה מתענה. כגון שהאחת היא פת נקיה ואחת פת קיבר ואינה רגילה לאכול פת קיבר אי נמי אין לה פת אחר לאכול היום והיא מתענה אם לא תאכל אחת מהן מתוך שהוא מפר למתענה מפר לשאין מתענה דכיון דנדר אחד הוא ואית ביה קצת עינוי אף בשני מפר אף לשני אבל בלא הפרה אינו מופר משום דהותר מקצתו דדוקא גבי התרת חכם הוא דאמרינן הכי משום דנעשה הנדר טעות מעיקרו הילכך כיון דהותר מקצתו הותר כולו שלא היה דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים אבל הפרת הבעל שהיא מכאן ולהבא מה שהותר הותר והשאר עומד באיסורו והא דאמרינן בנטולה אני מן היהודים דמפר דוקא חלקו ולא אמרינן מתוך שמפר חלקו מפר גם לאחרים בין איש לאשתו כתיב דגזירת הכתוב הוא דוקא בינו לבינה הוא מפר ולא בינה לבין אחרים והא דתנן במתניתין הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים מיירי כגון שפירש הפרה לתאנים אבל הכא מיירי שהפר בסתם:

דף פג.

הרי זו סופגת את הארבעים. משנה שאינה צריכה היא ובנזיר בעי למידק דבעל מיגז גייז משעת הפרה ואילך וסיפא קיימא אריש ואע"פ שהפר לה סופגת את הארבעים על מה שעשתה קודם הפרה מה שאין כן בהפרת חכם ודחי לה לעולם בעל מיעקר קא עקר ולא קיימא סיפא אריש ואגב דבעי למתני סיפא אינה סופגת קתני רישא סופגת:

אינה סופגת את הארבעים. דהפרה בלא ידיעתה הויא הפרה:

ודלמא מיין דאית לה צערא הפר לה כו'. האי ודלמא לאו דוקא אלא בודאי דינא הכי כיון דאינו מפר שאינה מתענה לא הפר לה על זג וחרצן שאינה מתענה בהם ואכתי נזירה היא לזג וחרצן ואמאי אינה סופגת הארבעים על טומאת מת:

אין נזירות לחצאין. כשאמרה הריני נזירה חל עליה כל דין נזירות וכשאמר מופר ליכי מופר הכל ולא דמי לנדרה משתי ככרות דכשני נדרים דמו:

הא קרבן לחצי נזירות איכא. אם נדרה נזירות והפר לה לסוף חמשה עשר יום הכי נמי שתביא קרבן טהרה על חצי נזירות שעבר או אם נטמאת קודם הפרה שתביא קרבן טומאה דהכי משמע לישנא דרב יוסף מדקאמר אין נזירות ולא קאמר אין קרבן לחצאין:

האשה שנדרה בנזיר ונטמאת. והפרישה בהמתה לאשם דנזיר טמא מביא אשם וחטאת העוף ועולת העוף קודם שיתחיל למנות נזירות טהרה:

מביאה חטאת העוף. כדין נזיר טמא תימה אמאי נקט והפרישה בהמתה ואמאי לא פי' נמי מה יעשה בה:

ואי אמרת אין קרבן אחצי נזירות אמאי מביאה חטאת העוף על טומאה. כיון שהפר לה:

אלא מאי יש קרבן אחצי נזירות ג' בהמות בעיא לאתויי. אם לא נטמאת כדין נזיר טהור שמביא חטאת עולה ושלמים והכא שנטמאת תביא כל קרבנות טומאה:

וחטאת העוף דמתיא משום דחטאת העוף בא על הספק. ביולדת שהפילה ואינה יודעת מה הפילה אם נפל הפילה וחייבת בקרבן או רוח הפילה ופטורה מביאה חטאת העוף מספק להכשירה בקדשים ואינה נאכלת ובנזיר מייתי לה מקראי הלכך הכי נמי בקל חייבו להביא חטאת העוף וגם בעיא כפרה כרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הכי מפרש ליה בנזיר:

מביאה חטאת העוף על הספק. כדפרישית ומשמע דהנזירות מופר ומותרת ליטמא למתים מדקתני ונטמאת ואחר כך הפר לה:

דף פג:

ואי אמרת מפר למתענה כו' מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה. ואמאי מותרת ליטמא למתים ולא שייך הכא לשנות אין נזירות לחצאין דדוקא גבי חרצן וזג אי אפשר לנזירות בלא חרצן אבל אפשר לנזירות בלא איסור טומאה כנזיר שמשון ותימה אמאי לא פריך מברייתא דלעיל דקתני בהדיא דמטמא למתים אחר שהפר לה:

ומשני דטומאת מת אית לה צערא. במה שהיא נמנעת מלטמא:

מתני' קונם שאני נהנה לבריות אינו יכול להפר. דלא הוי עינוי נפש אבל מפר משום דברים שבינו לבינה ורבי יוסי היא כדתרצינן לעיל:

ויכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. דאפי' טובת הנאה ליכא בהו דדוקא היכא דכתיב נתינה שייך טובת הנאה:

קונם כהנים ולוים נהנים לי. יטלו תרומות ומעשרות בע"כ דטובת הנאה אינה ממון ובגמרא פריך מרישא לסיפא:

גמ' אימא סיפא ויכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה אלמא דבעל בכלל בריות הוא. מדקאמר שאינה יכולה ליהנות אלא מלקט שכחה ופאה ומשמע ליה דמילתא אחריתי היא ולא קאי לפרש רישא מדלא קתני מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה כו' וא"ת והלא בעל גופיה מתפרנס מן הבריות וה"ל כחנווני שפרנסתו ממנו דמפר משום עינוי נפש וי"ל דלעיל דאסרה פירות חנווני עליה ואפילו אינן עתה שלו דומיא דפירות מדינה הלכך אפי' קנאן הבעל ממנו אסורה בהן אבל אסרה הנאת עולם עליה מותרת בפירותיהם אחר שקנאן הבעל ומיהו קשה גבי חנווני אמאי יפר והרי יכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה וי"ל דמיירי בימות הגשמים דליכא לקט שכחה ופאה:

נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. ולכשתתגרש הוי בעל בכלל בריות דהכי נדרה קונם שאני נהנה לכל אדם דמתקרי בריות בשעת הנאה אע"ג דהשתא לא מיתסר בעל יכולה לאסרן עליו לאחר זמן מידי דהוה אהך דאמר לקמן שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש דקדשה הואיל ובידו להקדישה עתה ואע"ג דהשתא לא הוי עינוי נפש הואיל ויבא לידי עינוי נפש לכשתתגרש מצי מפר:

דף פד.

והתנן נטולה אני מן היהודים כו'. ה"ג ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא חלקו אמאי צריך להפר דמי שאינו בכלל בריות גם אינו בכלל יהודים וא"כ חלקו אמאי צריך להפר והרי לא אסרה עצמה עליו:

שאני הכא דמוכחא מילתא כו'. דבעלמא לא הוי בעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהוי בכלל יהודים שאינה צריכה לאסור עצמה אלא ממי שהיא מותרת לו ויס"ג ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש אינון ויפר לעולם וה"פ דאי בעל לא הוי בכלל בריות א"כ נטולה אני מן היהודים לאו לענין תשמיש קאמרה דבלאו הכי אסורה להם אלא לענין הנאה קאמרה שאסרה הנאת עולם עליה והוו נדרי עינוי נפש ויפר לעולם ואמאי קאמר ותהא נטולה מן היהודים ואע"ג דאמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונם שאני נהנה לבריות ומותרת בפירותיהן כדפי' לעיל אבל נטולה אני מן היהודים משמע מפירותיהן הלכך אסורה להם אף אם ימכרום לאחרים ומשמשתו לא קשיא ליה דה"ק יפר חלקו שתהא מותרת ליהנות מן היהודים בעודה תחתיו ותעמוד אצלו ותשמשנו:

ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא. כלומר לישנא דנטולה אני מן היהודים משמע דמתשמיש קאמרה ובעל הוה בכלל דאהיתרא קאסרה נפשה ולישנא קמא מרווח ופשוט יותר אלא דאפשר דקשה להו משום דאיכא למימר דלעולם בעל לאו בכלל בריות הוא והאי דצריך להפר חלקו כדר"ג דלעיל גבי ההיא שלא אציע מטתך וה"נ לפום ריהטא דעלמא בעל בכלל בריות הוא ולכך נדחקו לעשות גירסא אחרת:

אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. הלוקח תבואה מע"ה צריך להפריש מעשר ראשון ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

דף פד:

וחכמים אומרים קורא שם. בצפונו או בדרומו וקביעות מקום הוי כהפרשה:

ואין צריך להפריש. כי אין צריך ליתנו לעניים מספק:

קסבר ספקו אינו טובל. אינו אוסר משום טבל והוא הדין נמי ודאי אינו טובל דאי הוה ודאי הוא הדין ספקו נמי דהא גזרו על הדמאי והאי דנקט ספקו משום דבדמאי איירי וכל שספקו אינו טובל אין בו טובת הנאה לבעלי' דכיון דיכול לאכול הטבל בלא הפרשת מעשר עני הוי כאילו לא כתיב בהו ונתת דאי בעי לא מפריש ולא יהיב הלכך לא חשיב טובת הנאה כי יהיב ליה:

כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית. בספרי רמי להני קראי אהדדי דכתיב ונתת וכתיב והנחת בשעריך הא כיצד בימות החמה שמונח בגורן קרינן ביה והנחת בשעריך ואין בו [טובת הנאה] בימות הגשמים צריך להביאו לבית שלא יפסד בשדה קרינן ביה ונתת ויש בו טובת הנאה:

דף פה.

דרבי סבר טובת הנאה ממון. הלכך צריך לשלם לו כל דמי הטבל:
ור' יוסי בר' יהודה סבר לא הוי ממון. הלכך אינו חייב לשלם לו אלא דמי החולין:
ואי אמרת טובת הנאה אינה ממון מה לי הורמו ומה לי לא הורמו. ומיהו בפ"ק [צ"ל בפרק שני דף נח:] דקידושין מוקי פלוגתייהו בהכי ובישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן למאן דאמר כמי שהורמו דמיין זכה בהן ואין צריך ליתנם לכהן ולמאן דאמר לאו כמי שהורמו דמיין לא זכה בהן וצריך לקיים מצות נתינה וסוגיא דהכא תמוה מאוד דעל כרחין המתרץ דמוקי פלוגתייהו במתנות שלא הורמו אי אפשר לפרשו אלא כדמפרש לה בקידושין וא"כ מאי מקשי ליה תו מה לי הורמו ומה לי לא הורמו וכדקתני בתוספתא דקידושין וכתב רבינו שהמקשה לא הבין דברי המתרץ ולא חש לפרש (אל) [צ"ל אליו] דבריו ואמר לו תירוץ אחר:
ורבי יוסי בר' יהודה סבר קסו רבן לבעל הבית. תימה מה אנו צריכין לקנס זה כיון דטובת הנאה אינה ממון מן הדין מיפטר גנב ונראה דשינויא [אחרינא] הוא איבעית אימא דכולי עלמא טובת הנאה ממון וטעמא דרבי יוסי בר' יהודה דפטר לגנב משום דקנסינן לבעל הבית והכי איתא בקידושין בהדיא ולשנא דנדרים משונה הוא:
רבא אמר שאני תרומה כו'. פירוש לעולם טובת הנאה ממון והאי דקתני מתני' דיטלו בעל כרחו ולא חיישינן לטובת הנאה משום דכיון שאסר את כל הכהנים בהנאה אי אפשר ליטלו לשום כהן ואין לו בהם טובת הנאה ואי אפשר לעכבו לעצמו הלכך הוי כאילו אינם שלו אבל סיפא כיון שיכול ליתנו לכהנים אחרים יש לו בהן טובת הנאה:
מתני' קונם שאיני עושה על פי אבא כו' אינו יכול להפר. דלא הוו דברים שבינו לבינה אם אסר המעשה ידיה על אחרים:
על פיך אינו צריך להפר. משום דמשעבדא ליה ואלמוה רבנן לשעבודא דבעל:
שמא תעדיף יותר מן הראוי לו. בכתובות מפרש לה כמה היא עושה לו והמותר יכולה להקדיש ומפרש לה התם בהעדפה שעל ידי הדחק וסבר רבי עקיבא דדידה הוי וחל עליו הקדש והוי דברים שבינו לבינה דאי אפשר להיות שלא יתערב בשלו:
ר' יוחנן בן נורי סבר עיקר מעשה ידיה צריך הפרה שמא יגרשנה ואז יחול הנדר ולא יכול להחזירה:
גמ' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דהרי עדיין לא גרשה וגם לא נעשה מעשה בידים:

דף פה:

הרי זו עושה ואוכלת. בפרק אע"פ (נח:) איכא דמוקי לה במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף וקסברי דמעה כסף תחת מעשה ידיה ומזונות תחת מותר וכיון דאין מעלה לה מעה כסף עושה ואוכלת דאין יכול להקדיש מעשה ידיה:

ומותר קאמר ר"מ דקדיש כיון דמעלה לה מזונות ורבי יוחנן הסנדלר קאמר חולין דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

וכ"ת כי קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן להעדפה. כלומר בהא פליג אר"ע בהעדפה דסבר דהעדפה דבעל ומשום העדפה אין צריך להפר אבל בהא דקאמר במעשה ידיה לא סבר כוותיה הכי גרס ר"ח ולימא הלכה כר' יוחנן להעדפה אי נמי אין הלכה כר"ע אי נמי הלכה כת"ק:

שאני קונמות. דחמירי טפי דכיון דאוסר פירות חבירו עליו דאינן ברשותו משא"כ בהקדש אוסר נמי דבר שלא בא לעולם:

בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו. אע"פ שהפירות אינן ברשותו:

שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו. אע"פ שאין חבירו ברשותו:

אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו. דאיכא תרתי דבר שלא בא לעולם וגם חבירו אינו ברשותו:

שאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו. כיון דאיכא תרתי שהדבר הנאסר אינו ברשותו וגם מי שנאסר עליו אינו ברשותו וקונמות דמתני' היא מקדשת מעשה ידיה שלא באו לעולם על בעלה:

דידים איתנהו בעולם. וכל מלאכה שתעשה בידיה תהא קדושה:

לכי מגרשה. ואז פקע שעבוד הבעל וחל הקדש:

וממאי דכי אמרה הכי מהני. כיון דעתה אינה יכולה להקדישן ובפרק אע"פ גרסינן ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדוש ולקמיה קדוש:

דף פו.

א"ר [אילא]. אין הכי נמי דקדשה:

מי לא קדשה. אם מכרה וחזרה ולקחה:

הא לא דמיא. מסקנא דפירכא היא:

לכשאקחנה ממך דלא קדשה. למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

גבי זבינא פסיקא מילתייהו. שאין לו בה לא גוף ולא פירות:

גבי אשה מי פסיקא מילתא. הגוף הוא שלה אלא שמשועבד לבעל מעשה ידיה הלכך יכולה להקדישה:

הא לא דמיא. מסקנא דאתקפתא היא:

אשה אין בידה להתגרש. הלכך אי מדמית לה להא לא מצי לאקדושי:

הא לא דמיא. אלא להיכא שקבעו זמן למשכנתא שאין בידו לפדותו בתוך הזמן ואפילו הכי יכול להקדיש וה"ה באשה נמי:

אשה מי אית לה קיצותא. לעולם אין בידה להתגרש:

דף פו:

שאני קונמות דכקדושת הגוף דמי. דכי היכי דקדושת הגוף אין לה פדיון כך קונמות אין להן פדיון להתירן למי שנאסרו עליו דלא אלים איסורייהו לתפוס פדיונם כיון שלא נאסר כי אם על אדם אחד:

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. אם עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף מפקיעו מידי שעבוד ובעל חוב יגבה חובו מנכסים אחרים רבא לטעמיה דאית ליה בפרק שני דפסחים (דף ל:) בעל חוב גובה מכאן ולהבא וברשות הלוה הוא עד שיטרפנו בעל חוב הלכך חל ההקדש ולא פקע על ידי טריפת בעל חוב כי היכי דלא פקע על ידי פדייה ודוקא הקדישו קדושת הגוף אבל קדושת דמים פקע על ידי טריפה כי היכי דפקע על ידי פדייה ואף על פי שהיה ברשות הלוה עד שעת טריפה לא היה יכול להקדישו כקדושת דמים אלא עד זמן שתצא מרשותו מידי דהוה אשדה מקנה שמקדישה עד היובל ואז חוזרת לבעלים אלא מוסיף דינר על הלואתו ופודה שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון:

חמץ. ישראל שעשה חמצו לעובד כוכבים אפותיקי שאם לא יפדה אותו לזמן ידוע אחר הפסח שיהא של העובד כוכבים ועבר הזמן ולא פדאו אסור בהנאה כי ברשות ישראל היה עד זמן הפדייה ואיסור חמץ הפקיע שעבוד העובד כוכבים וכן אם עשה עבדו אפותיקי ושחררו יצא לחירות ואינו חוזר ומשתעבד אם יטרפנו בעל חוב:

ליקדש מהשתא. שעל ידי קונם פקע שעבוד הבעל:

אלמוה רבנן לשעבודא דבעל. בעודה תחתיו דשויוהו כלוקח ולא כב"ח ומתלא תלי וקאי הקונם עד אחר שגרשה וראוי היה עתה לחול אי לאו דאלמוה לשעבודיה דבעל הלכך לא שייך לאקשויי מי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולבתר הכי קדוש:

מתני' הרי זה יפר. דהפרה בטעות לא הויא הפרה עד שיכוין להפר באשה שנדרה וגם ידע מה נדרה ובגמרא יליף לה מקרא:
גמ' למימרא דאותה דוקא. דכתיב יניא אותה דמשמע (שביד) [ס"א שמכיר] האשה הנודרת ומשמע נמי הא דכתיב והפר את נדרה שיכיר הנדר:

דף פז.

והא גבי קרעים דכתיב על על. דשמעינן מינה דעל כל מת צריך לקרוע מדכתיב על שאול ועל יהונתן ואפ"ה [אם] בשעת קריעה כוון לאביו ונמצא בנו יצא ידי קריעה אלמא אע"ג דכתיב על לא בעינן שיהא [יודע] בשעת קריעה על איזה מת קרע וה"ה נמי אותה לאו דוקא:
כאן בסתם כאן במפרש. הא דקאמר יצא ידי קריעה בסתם איירי שלא פירש על אביו והא דקתני אמרו לו מת אביו וקרע לאו דוקא אלא אמרו לו מת לו מת וכסבור שהוא אביו כי הך ברייתא דמייתי בסמוך ומתניתין במפרש שמפר לאשתו ונמצאת בתו:
והתניא. בניחותא:
אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו לא יצא ידי קריעה אמרו לו מת לו מת סתם וכסבור שהוא אביו וקרע ואחר כך נמצא שהוא בנו יצא ידי קריעה. ובכה"ג איירי בברייתא קמייתא:
רב אשי אמר כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור. הא דאמרת יצא ידי קריעה שנמצא בנו בתוך כדי דיבור והא דאמרת לא יצא ידי קריעה שנמצא לאחר כדי דבור. כך נמצאת הגירסא בספרים ולפי הגירסא שפירשתי והא תניא בניחותא נראה לי דלא גרסי הא דאמרת יצא ידי קריעה כו' דלא קשיא מידי מקריעה לקריעה אלא ה"ג רב אשי אמר כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור ותו לא מידי ואמתני' קאי לשנויי מתניתין שנודע לו לאחר כדי דבור וגבי קריעה שנודע לו תוך כדי דבור ויש ספרים גורסים אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא בנו לא יצא ידי קריעה ולא גרסי הך סיפא אמרו לו מת לו מת וכסבור שהוא אביו כו' ופריך מהך ברייתא אברייתא קמייתא ומשני אמר רב אשי כאן תוך כדי דבור כו' הא דאמרת יצא ידי קריעה שנמצא בנו בתוך כדי דבור:
מגדף ועובד עבודת כוכבים. אפילו חוזר בו בתוך כדי דבור קטלינן ליה וכן מקדש אם חזר בו ובטל הקדושין תוך כדי דבור וכן מגרש הגט לא משגחינן ביה:
מתני' קיים לתאנים כולו קיים. דהקמה במקצת [הוי הקמה אבל הפרה במקצת] לא הוי הפרה ובגמרא מפרש טעמא ולא דמי לנדר שהותר מקצתו הותר כולו כדפרשינן לעיל:

אמרה קונם תאנים שאני טועמת וקונם ענבים שאני טועמת כו'. כיון שאמרה פעמיים קונם הוי כל אחד נדר לבדו ובגמרא מוקי לה כר"ש דאמר גבי שבועת הפקדון דלא הוי פרטא לחייב קרבן על כל אחת ואחת עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד:

גמ' דתניא אישה יקימנו. ודרש ר' ישמעאל כאילו כתיב יקים ממנו משמע אם הקים מקצתו קיים כולו אבל יפרנו ליכא למדרש הכי הלכך הפרה במקצת לא הויא הפרה:

דף פז:

ר"ע מקיש הפרה להקמה. והפרה במקצת נמי הויא הפרה:

ורבנן מקשו הקמה להפרה. כלומר יפרנו מגלה על יקימנו כי היכא דמיפרנו ליכא למידרש מיניה הפרה במקצת מיקימנו נמי לא דרשינן הקמה במקצת דאורחיה דקרא למכתב הכי:

מתני' יודע אני שיש נדרים כו'. הך משנה פרישית לעיל בשלהי פ' (אלו נדרים) [נערה המאורסה]:

גמ' ורמינהו בלא ראות פרט לסומא דברי ר' יהודה ר"מ אומר לרבות את הסומא. אלמא ר"מ בתר סברא אזיל ולא בתר ריהטא דקרא דמשמעותא דקרא לא משתמע סומא דפשטיה דקרא משמע שהכה חבירו בשביל שלא ראהו אבל ראה לצד אחר ואפ"ה מרבה סומא דסוף סוף אין רואהו וא"כ רישא דמתני' נמי נהי שאינו יודע שיש מפירין ופשטיה דקרא משמע שהחריש לקיים אבל ידע שהיה יכול להפר מ"מ ניזיל בתר סברא דסוף סוף שמע ולא הפר:

דף פח.

ומשני הכא מעניניה דקרא כו'. כלומר לעולם ר"מ אזיל בתר משמעותיה דקרא ואי לא כתיב אלא בלא ראות הוה ממעט סומא אלא משום דכתיבי תרי מיעוטי מרבה סומא הלכך גבי נדר נמי אזיל בתר משמעות דקרא וכיון שלא ידע שיש מפירין לא הוי קיום אבל סיפא כיון שידע שיש מפירין אע"פ שלא ידע שהוא נדר מכל מקום היה לו להפר ומה שכתוב בספרים והכא מעניניה דקרא רבי מאיר סבר ביום שמעו כו' גירסא שאינה צריכה היא:

מתני' המודר הנאה מחתנו כו'. הרי מעות הללו נתונים לך במתנה ואע"פ שחתנו נהנה מהן שזן את אשתו התנן לעיל וזן את אשתו:

ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. הא לאו הכי אסור אע"פ שנותנן לאשתו ולעיל דתנן דנותן מתנה לאחר מותר המודר ליהנות ממנו שאני הכא שהבעל זוכה בפירות המתנה שנותנין לאשתו הוי כאילו נתן לבעל:

גמ' לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך. הרי פירש מה שאמר בתחלה המעות הללו נתונין לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן:

אבל אמר לה מה שתרצי עשי. כיון דהויא מתנה לכל דבר קנה יתהון בעל ותו לא אהני מה שאמר ע"מ שאין לבעלה רשות בהן:

דף פח:

כמאן אזלא שמעתתא דרב כר"מ. דאית ליה בפ"ק דקידושין (דף כג:) דאין קנין לעבד בלא רבו וסבר רב דבאשה נמי קאמר ר"מ דאין קנין לאשה בלא בעלה:

כיצד משתתפין במבוי. חצירות הפתוחות למבוי אוסרות זו על זו לטלטל מתוכן למבוי משום דחצירות מיוחדות לבעליהן והמבוי לרבים וגזרו חכמים דילמא אתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים עד שישתתפו יחד ונראה כאילו דרין כולם יחד במקום שמונח שיתופן:

מניח את החבית. של יין או של גרוגרות:

ואי אמרת קנה יתהון בעל. דר"מ סבר יד אשה כיד בעלה:

דכיון דלזכות לאחרים הוא מיד בעלה זכיא. דכיון דבעל גופיה מזכה להם ומסתלק ממה שזוכה כדאמרינן במתנה שהבעל נותן לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות:

איתיביה רבינא לרב אשי. אמתני' דעירובין פריך ולא קאי אסוגיא דהכא:

מתניתין בשיש לה חצר באותו מבוי. ואוסרת על בני המבוי וצריך הבעל לזכות גם לאשה אבל מתני' דעירובין מיירי בשאין לה חצר הילכך אין לה יד לזכות לאחרים:

מתני' אינו יכול להפר. אע"פ שהנדר חל כשהיא תחתיו דבתר שעת הנדר אזלינן וכן בסיפא:

דף פט.

נדרה בו ביום כו' והחזירה בו ביום. ואח"כ שמע את נדרה אינו יכול להפר כיון שיצאה לרשות עצמה בין נדרה להפרה דאין הבעל מפר בקודמים דינא הכי כדפירש באשה היושבת תחת בעלה ונדרה וגרשה בעלה והחזירה ואח"כ שמע אע"ג דהנדר היה בבית אישה אינו מפר כיון דהפסיקו גירושין בין נדר לשמיעה ומיהו מדנקט נדרה בו ביום

משמע דאיירי בארוסה ואין האב והארוס מפירין אי גירושין כהקמה דמו ואי גירושין לאו כהקמה דמו מוקי לה לעיל בשנשאה:

גמ' רבי ישמעאל אומר לא יפר. דאזיל בתר חלות ובאותה שעה גרושה היא:

רבי עקיבא אומר יפר. דאזלי' בתר שעת הנדר:

מתני' דתליא נפשה ביומי. דאמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום ואפשר דלאחר שלשים יום תהיה תחת בעלה הילכך מפר לה ואע"פ שנתאלמנה או נתגרשה הוי הפרה אבל כשאמרה הריני נזירה לכשאתגרש דאי אפשר לנדר לחול בעודה תחתיו לא מצי מפר והאי טעמא נמי שייך ברישא:

זה הכלל דקתני גבי נערה המאורסה. לעיל בפרק נערה דקתני זה הכלל כל שלא יצתה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה מפירין נדריה:

לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל דעדיין לא יצתה מרשות האב ואם נדרה בדרך ונתגרשה ונתארסה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה:

זה הכלל דקתני גבי אלו נדרים. היינו הך דמתני' לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל כיון דיצתה מרשות האב ואם נדרה וגרשה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצתה ואין הבעל מפר בקודמין:

מתני' תשע נערות נדריהם קיימין. נערות לאו דוקא. ראשונה בוגרת והיא יתומה ונדרה אחר שנתיתמה. שנית בוגרת ומת אביה ואחר הנדר מת אביה. שלישית בוגרת ומת אביה נדרה כשהיא נערה ובגרה ואח"כ מת אביה. ד' נערה שלא בגרה ומת אביה נדרה כשהיא נערה ומת אביה ואח"כ בגרה ובאת לשאול על נדרה. ה' נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה נדרה כשהיא נערה וכבר מת אביה ואח"כ בגרה. ו' בוגרת ואביה קיים ונדרה. ז' נערה בוגרת ואביה קיים נדרה כשהיא נערה ובגרה. ח' נערה שלא בגרה והיא יתומה ובאת לשאל בעודה נערה. ט' נערה בוגרת והיא יתומה ובאת לשאל אחר שבגרה ואין חדוש בכל אלו הנערות אלא התנא נקט כל אלו הנשים שנדריהם קיים וזהו כללם וכך ראוי לסדרם במשנה שלש שנדרו בבגרות בוגרת יתומה שנדרה בוגרת שנדרה ומת אביה בוגרת ואביה קיים. וארבע שנדרה בנערות ובגרה ומת אביה ובאת לשאל. נערה ומת אביה ובגרה מת אביה אחר הנדר ובגרה ובאת לשאל נערה יתומה ובגרה בשעת הנדר היתה יתומה ובגרה ובאת לשאל. נערה בוגרת ואביה קיים נדרה בנערות ובגרה ואביה קיים. ושתים שבאו לשאל בנערות נערה יתומה נערה ומת אביה:

דף פט:

המשיא את בתו כשהיא קטנה. כיון שנכנסה לחופה יצאת מרשות אביה:
גמ' שלש נערות נדריהן קיימין. בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב וכל הנך דמתניתין בכלל:
מתני' קונם שאני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך כו' הרי זה לא יפר. שתעשה לבעלה ולא תהנה לאביו ולאביה ואף דברים שבינו לבינה לא הוי זו גירסת הרב רבי אליעזר ובכל הספרים כתוב הרי זה יפר וכן נראה דאתיא כרבנן דרבי נתן דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו על ידי שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעל והוי דברים שבינו לבינה:
גמ' ר' נתן אומר לא יפר. פירוש לא יפר עתה דכל זמן שלא עשתה לפי בעלה לא נאסרה בהנאתם דסבר רבי נתן דאינו מפר עד שיחול הנדר אבל אחר שעשתה לפי בעלה ונאסרה בהנאתם מצי מפר דהוי שפיר דברים שבינו לבינה כדפרישית לעיל ואין לפרש דר' נתן סבר דלא הוי דברים שבינו לבינה דאם כן מנא להו לאמוראי דרבי נתן סבר דאינו מפר עד שיחול הנדר:
וחכמים אומרים יפר מיד. הבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר דאם תשמשנו פעם אחת תאסר עליו עולמית דבעל בכלל יהודים איתיה:
תיתסר הנאה דעלמא עלי. אסר עצמו בכל הנאות שבעולם אם ישא אשה קודם שילמוד הלכות ואע"ג דאי אפשר לו להיות בלא הנאת העולם לא הוי נדר שוא דאפשר שלא ישא אשה ולא יאסר:
רהט בגפא ותובליא ולא מצי למיתנא. כלים הם שמכניסין בהם פירות והיה עסוק במלאכתו ולא עלה בידו ללמוד:
אתא רב אחא בר רב הונא ושבשיה. לקחו בדברים והטעהו שישא אשה ואמר שלא יאסר בהנאת עולם דסבר רב אחא שאין חכם מתיר עד שיחול הנדר ולכך הוצרך להטעותו שישא אשה ואז יתירו לו:

דף צ.

ושרקיה טינא. כי הפשיט בגדיו לפי שנאסר בהנאת העולם וטח אותו בטיט ואייתיה לקמיה דרב חסדא שיתיר לו נדרו:
מאן חכים למעבד כי הא מילתא. שהטעהו לישא אשה כדי שיאסר ויתירו לו דקסבר דרבנן ורבי נתן פליגי נמי בשאלה וסבר רב אחא כרבי נתן:

דכתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה. סימן בעלמא הוא ודריש וחפרה כמו והפרה מתי יפר אחר שחל הבנין כדאמרינן הנודר כאילו בנה במה ויס"ג טעמא דרבי נתן משום דכתיב והפר את נדרה אשר עליה דמשמע איסור שיחול עליה:

דכתיב מפר מחשבות ערומים. משעת מחשבה קודם שחל:

שנאמר לא יחל דברו. וסמיך ליה ככל היוצא מפיו יעשה אחר שחל הנדר ובא לידי עשייה אז אמרינן הוא אינו מוחל אבל אחרים כו':

ולמי שאשאל עליו. החכם שיתיר לי נדרי אהיה מודר ממנו:

נשאל על הראשונה. על הנאת פלוני ואז נאסר בהנאת החכם וישאל עליו ומשמע אבל קודם שנשאל לראשון לא מהניא שאלה על נדר החכם:

דף צ:

מי ידע הי קמא והי בתרא. מי יוכל לידע מלשון הברייתא אם פלוני ראשון אם החכם ראשון תנא אתא לאשמועינן דשתי התרות צריך וישאל על איזה מהן שירצה ויהיה ראשון ואחר כך ישאל על השני וה"ה דמצי למידחי דרבי נתן היא כדמשני בסמוך:

נשאל על נדרו ואח"כ נשאל על נזרו. וע"כ דוקא קאמר על נדרו תחלה משום דאי אפשר לו לשאל על הנזירות עד שיחול:

מתני' האומרת טמאה אני לך. באשת כהן מיירי דנאסרה לבעלה באונס ולא הפסידה כתובתה והאמינוה חכמים לאסור עצמה על בעלה וכיון דיוצאה בגט נוטלת כתובתה דמספר כתובתה נלמוד לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי:

נטולה אני מן היהודים. שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ואע"ג דאמרינן בפרק המדיר (ד' עא.) היכא דנדרה איהי דיוצאה בלא כתובה דהיא נתנה אצבע בין שיניה רש"י פירש ביבמות (דף קיב.) כיון שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ודאי אנוסה היא כי קשה תשמיש לה וסברה משנה ראשונה דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי דאפשר שיגרשנה:

השמים ביני לבינך. מפרש בגמרא דאינו יורה כחץ כלומר שהדברים דקמי שמיא גליא ואינו יכול לברר ומיירי בבאה מחמת טענה דאמרה בעינן חוטרא לידא ומרא לקבורה דאי לאו הכי אמרי' לה זילי לא מפקדת אפריה ורביה:

חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. נתקלקלו הדורות וחשו שהיא משקרת להפקיע עצמה מתחת בעלה:

תביא ראיה לדבריה. ולא מהימני לה בלא ראיה:

יעשו דרך בקשה. יבקשו ממנה שלא תדבר עוד בו בירושלמי מפרש ויעשה סעודה ויפייס:

יפר חלקו ותהא משמשתו. דהוי דברים שבינו לבינה ומפר לעצמו:

מהו שתאכל בתרומה. למשנה אחרונה נהי דחשו חכמים שהיא משקרת ואינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה לגבי אסור דידה דאסורה בתרומה לפי דבריה נאמנת או לא:

אפשר דאכלה חולין. ולא ירגישו שמחמת איסור פורשת מתרומה:

דף צא.

אמר רב המנונא ת"ש דנאמנת:

דלא עבידא לבזויי נפשה. לומר דבר של גנאי על עצמה אם לא היה אמת:

דלית לה כסופא. לא נעשה בה דבר של גנאי:

כיון דלא סגי לה דלא קאמרה אינו יורה כחץ. כי אינה רוצה להיות בלא זרע וצריכה היא לאמרו כדי שיגרשנה בעלה ותנשא לאחר אולי תבנה ממנו ואם לא היה אמת לא היתה מחצפת פניה לומר דבר זה:

היא גופה אמרה נהי דבביאה ידע. וטועה היא וסבורה היא שאין הבעל מרגיש ביורה כחץ:

מקדמה ומשיא ידיה לגברא. כשהיה משמש עמה בלילה היתה משכמת בבקר ונותנת לו מים לידיו:

דף צא:

אהלויי. מוכרי אהל ובעלה היה כהן ונאסרת עליו בשוגג:

נפטויי. מוכרי נפט:

מהרזיק בביתא. סגור בבית כי ההיא דהחובל (ד' פה:) דהרזקיה באינדרונא:

פרטיה להוצא. פרץ הכותל:

אירכוסי הוה מירכס. היה נטמן בפני הבעל:

ניחא ליה דליכול ולימות. כדי שתהא מצויה לו בכל עת:

הדרן עלך ואלו נדרים וסליקא לה מסכת נדרים